

Badanie ewaluacyjne w zakresie oszacowania
wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego
w ramach 9, 10, 11 i 12 osi priorytetowej
RPO WL 2014-2020 – II pomiar

Raport końcowy



Fundusze Europejskie
dla Lubelskiego



Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską



Wykonawca:

Piotr Fuchs Smart Research
ul. Wojskowa 5/73, 60-792 Poznań

Zamawiający:

Województwo Lubelskie z siedzibą w Lublinie
ul. Artura Grottgera 4
20-029 Lublin

Poznań, październik 2024 r.

Spis treści

Wykaz skrótowców wykorzystanych w tekście.....	5
Streszczenie.....	7
Summary	10
1. Wprowadzenie.....	13
1.1. Cele badania	13
1.2. Pytania badawcze	13
1.3. Kryteria ewaluacyjne	15
1.4. Opis interwencji publicznej będącej przedmiotem badania oraz teoria interwencji	15
1.5. Zakres badania.....	27
1.6. Odbiorcy wyników ewaluacji	28
2. Metodologia oraz opis przebiegu badania	28
2.1. Metody i techniki badawcze zastosowane w badaniu	28
2.1.1. Analiza danych zastanych (desk research).....	28
2.1.2. Wywiady pogłębione z przedstawicielami DW EFS i WUP.....	29
2.1.3. Wywiady CATI/CAWI mixed-mode z uczestnikami projektów, którzy zakończyli swój udział w projektach realizowanych ze środków EFS	29
2.1.4. Wywiady pogłębione z uczestnikami projektów.....	32
2.1.5. Wywiady pogłębione z beneficjentami	32
2.1.6. Warsztat implementacyjny	32
2.2. Problemy związane z realizacją badania	33
3. Wyniki badania.....	34
3.1. Analiza sytuacji na regionalnym rynku pracy	34
3.1.1. Profil gospodarczy województwa lubelskiego i struktura podmiotów gospodarki narodowej.....	34
3.1.2. Pracujący na lubelskim rynku pracy	36
3.1.3. Poziom wykształcenia ludności i udział w kształceniu ustawicznym	38
3.1.4. Kondycja rynku pracy w województwie lubelskim	40
3.1.5. Wolne miejsca pracy	43

3.2.	Oszacowanie wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego pn. „Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu”	45
3.2.1.	Sytuacja na rynku pracy uczestników projektów w momencie przystąpienia do projektu	45
3.2.2.	Osiągnięta wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego „Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu” w poszczególnych priorytetach inwestycyjnych i analiza zmian jakie zaszły w sytuacji uczestników projektów po 6 miesiącach od zakończenia udziału w projekcie ...	49
3.3.	Wykazanie zmian jakie zaszły w sytuacji uczestników na rynku pracy w wyniku udziału w projekcie współfinansowanym z EFS.....	55
3.3.1.	Zmiany w sytuacji zawodowej uczestników projektów po 6miesiącach od zakończenia udziału w projekcie.....	55
3.3.2.	Efekty w postaci podwyższenia kwalifikacji/kompetencji oraz umiejętności adaptacyjnych do zmieniającej się sytuacji na rynku pracy.....	60
3.3.3.	Inne efekty udziału w projektach	65
3.3.4.	Wpływ pandemii COVID-19 na osiągnięte efekty wsparcia.....	65
3.3.5.	Ocena trwałości efektów wsparcia	67
3.3.6.	Ocena jakości wsparcia	70
3.3.7.	Ocena adekwatności wsparcia w kontekście specyfiki województwa lubelskiego	74
3.3.8.	Ocena adekwatności form wsparcia oferowanych w ramach OP 9, 10, 11 i 12	75
3.3.9.	Ocena efektywności wsparcia	81
3.4.	Formy wsparcia mające największy wpływ na zmianę sytuacji uczestników projektów na rynku pracy.....	84
3.5.	Czynniki wpływające na skuteczność interwencji publicznej	89
3.5.1.	Zainteresowanie konkursami w ramach OP 9, 10, 11 i 12 RPO WL 2014-2020.	89
3.5.2.	Zainteresowanie udziałem w projektach i realizacja projektów.....	92
4.	Wnioski i rekomendacje.....	92
5.	Spis tabel.....	98
6.	Spis wykresów	99
7.	Spis schematów.....	100
8.	Aneks do raportu końcowego	101

Wykaz skrótowców wykorzystanych w tekście

BAEL	Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności
BDL	Bank Danych Lokalnych
CATI	komputerowo wspomagany wywiad telefoniczny (ang. computer-assisted telephone interview)
CAWI	komputerowo wspomagany wywiad internetowy (ang. computer-assisted web interview)
DW EFS	Departament Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego
EFŚ	Europejski Fundusz Społeczny
GUS	Główny Urząd Statystyczny
ICT	technologie informacyjne i komunikacyjne (ang. information and communication technologies)
IT	technologie informacyjne (information technology)
IP	Instytucja Pośrednicząca RPO WL 2014-2020
JST	jednostki samorządu terytorialnego
KKZ	kwalifikacyjny kurs zawodowy
KUZ	kurs umiejętności zawodowych
MEN	Ministerstwo Edukacji Narodowej
MMŚP	mikro małe i średnie przedsiębiorstwa
NGO	organizacje pozarządowe (ang. non governmental organisations)
OP	oś priorytetowa
OPS	ośrodek pomocy społecznej
OWES	ośrodek wsparcia ekonomii społecznej
PES	podmiot ekonomii społecznej
PI	priorytet inwestycyjny

PKD	Polska Klasyfikacja Działalności
PO KL	Program Operacyjny Kapitał Ludzki
PS	przedsiębiorstwo społeczne
REGON	Krajowy Rejestr Urzędowy Podmiotów Gospodarki Narodowej
RPO WL 2014-2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020
RPZ	regionalny program zdrowotny
SL2014	centralny system teleinformatyczny
SZOOP	Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych
TIK	technologie informacyjno-komunikacyjne
UE	Unia Europejska
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie
Wytyczne	Wytyczne w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020

Streszczenie

Koncepcja, zakres i metodologia badania

Głównym celem badania była ocena wpływu wsparcia udzielonego ze środków EFS w ramach Osi priorytetowych 9, 10, 11 i 12 RPO WL 2014-2020 na zmianę sytuacji uczestników projektów, pracujących w momencie udzielenia wsparcia, zaś jednym z kluczowych celów szczegółowych badania było szacowanie wskaźnika rezultatu długoterminowego pn. „Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu”.

W zakres przedmiotowy badania weszły projekty współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach jedenastu różnych priorytetów inwestycyjnych (PI) wdrażanych w ramach Osi Priorytetowej 9 Rynek pracy (PI 8i, PI 8iii, PI 8iv), Osi Priorytetowej 10 Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian (PI 8v, PI 8vi), Osi Priorytetowej 11 Włączenie społeczne (PI 9i, PI 9iv, PI 9v) oraz Osi Priorytetowej 12 Edukacja, kwalifikacje i kompetencje (PI 10i, PI 10iii, PI 10iv). Badaniem objęto zatem bardzo różnorodne projekty, które w różny sposób (np. bezpośrednio, poprzez wsparcie rozwoju kompetencji i kwalifikacji zawodowych uczestników, ale także pośrednio np. poprzez zapewnienie dostępu do różnego rodzaju usług społecznych i zdrowotnych) wpływać mogą na poprawę sytuacji zawodowej ich uczestników.

Badaniem objęto uczestników projektów – osoby pracujące w momencie przystąpienia do udziału w projekcie, które zakończyły swój udział w projekcie w ramach RPO WL 2014-2020 od 01.07.2018 r. do 31.12.2023 r., w przypadku których upłynęło co najmniej sześć miesięcy od zakończenia uczestnictwa w projekcie. Z uczestnikami projektów zrealizowano badanie ilościowe (przeprowadzono prawie 12,5 tys. ankiet i wywiadów kwestionariuszowych) oraz wywiady pogłębione. Wywiady pogłębione przeprowadzono także z przedstawicielami beneficjentów oraz instytucji odpowiedzialnych za zarządzanie i wdrażanie RPO WL 2014-2020. Zrealizowano także analizę danych zastanych oraz warsztat implementacyjny, na którym przeanalizowano rekomendacje z badania.

Badanie zostało zrealizowane w okresie lipiec-październik 2024 r.

Najważniejsze wyniki badania

W lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu było szacunkowo 12 979 spośród 125 835 uczestników projektów RPO WL 2014-2020 pracujących w momencie przystąpienia do projektu, w tym 8 893 kobiet oraz 4 086 mężczyzn.

Priorytety Inwestycyjne, w ramach których osiągnięto najwyższe wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego to:

- **PI 8vi** (regionalne programy zdrowotne) – 6 640 osób, co wynika przede wszystkim z masowego charakteru interwencji (w RPZ wzięło udział ponad 89 tys. osób)

- **PI 8v** (usługi rozwojowe, w tym kursy i szkolenia dla pracowników przedsiębiorstw w ramach BUR, a także programy outplacementowe obejmujące m.in. kursy i szkolenia zawodowe, staże zawodowe, doradztwo zawodowe, pośrednictwo pracy i wsparcie psychologiczne) – 3 843 osoby. Wynika to z relatywnie wysokiej liczby uczestników projektów (ponad 18 tys. osób), ale także wysokiej skuteczności wsparcia, w tym w szczególności w przypadku programów outplacementowych.

Priorytety Inwestycyjne, w ramach których osiągnięto najniższe wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego to:

- **PI 8i** (projekty oddziałujące stricte na kompetencje/kwalifikacje zawodowe uczestników projektów) – 20 osób;
- **PI 9i** (projekty, w ramach których różnorodne wsparcie, w tym instrumenty aktywizacji zawodowej, otrzymały osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, znajdujące się w złej sytuacji na rynku pracy) – 64 osoby;
- **PI 8iii** (projekty w zakresie wsparcia na rozpoczęcie działalności gospodarczej) – 138 osób.

Wsparcie w ramach powyższych PI było skuteczne w zakresie poprawy sytuacji zawodowej osób pracujących, jednakże liczba wspartych osób pracujących w ich ramach była bardzo niska: 74 osoby w ramach PI 8i; 224 osoby w ramach PI 9i oraz 402 osoby w ramach PI 8iii. W związku z powyższym osiągnięte wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego w ramach tych PI są relatywnie najniższe.

Priorytety Inwestycyjne, w ramach których wsparcie w zakresie poprawy sytuacji zawodowej osób pracujących było najskuteczniejsze to:

- **PI 8iii**, w ramach którego szczególnie skuteczne formy wsparcia to dotacja na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz wsparcie pomostowe;
- **PI 9i**, w ramach którego szczególnie skuteczne formy wsparcia to szkolenie/kurs zawodowy, doradztwo oraz pośrednictwo pracy;
- **PI 8i**, w ramach którego wszystkie formy wsparcia (m.in. szkolenie/kurs zawodowy, doradztwo, pośrednictwo pracy, staż/praktyka) ocenić należy jako skuteczne.

W przypadku większości PI wpływ udziału w projekcie na sytuację uczestników na rynku pracy sami badani oceniają jako istotny. Lepiej przygotowana do radzenia sobie na rynku pracy w wyniku udziału w projekcie czuje się aż 89,9% (łącznie odpowiedzi „zdecydowanie tak” oraz „raczej tak”) uczestników projektów w ramach PI 8iii, a także znaczna część uczestników projektów w ramach PI 8v (79,4%), 10iii (79,2%), 9i (77,9%), 8i (76,5%), 8iv (72,1%) oraz 10iv (69,4%). Nieco słabszy wynik osiągnięto w przypadku PI 9v (63,7%), PI 10i (60,0%) oraz PI 9iv (59,1%). Zgodnie z przewidywaniami, zdecydowanie najstarszy wpływ na przygotowanie uczestników projektów do radzenia sobie na rynku pracy miały projekty zrealizowane w ramach PI 8vi, które w założeniu miały jedynie ograniczyć zjawisko

przedwczesnego kończenia aktywności zawodowej mieszkańców województwa lubelskiego z powodów zdrowotnych.

W zdecydowanej większości przypadków swoją aktualną sytuację zawodową w porównaniu do sytuacji sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie, uczestnicy projektów oceniają jako korzystniejszą lub taką samą. Oznacza to, że trwałość osiągniętych wartości wskaźników objętych przedmiotowym badaniem w perspektywie powyżej 6 miesięcy po opuszczeniu programu jest wysoka.

Zdecydowana większość uczestników projektów ocenia, że wsparcie, które otrzymali w ramach projektów było dopasowane do ich potrzeb. Relatywnie najslabiej dopasowanie wsparcia do potrzeb oceniają uczestnicy projektów zrealizowanych w ramach PI 8vi. Część uczestników oczekiwała, obok udziału w badaniu diagnostycznym, także wsparcia w postaci usług leczniczych (w przypadku zdiagnozowania choroby w wyniku udziału w RPZ). Usługi lecznicze w ramach projektów nie były zapewniane.

Ogólną jakość wsparcia zdecydowana większość uczestników projektów również ocenia wysoko. Także w tym przypadku najwięcej ocen negatywnych wystąpiło w przypadku PI 8vi.

Adekwatność wsparcia udzielanego osobom pracującym w ramach RPO WL 2014-2020 w ramach OP 9, 10, 11 i 12 należy ocenić wysoko, w kontekście potrzeb regionalnego rynku pracy. Wątpliwości budzić może jedynie adekwatność wsparcia realizowanego w ramach PI 9v (ekonomia społeczna). W obliczu trwałych i prognozowanych trendów takich jak spadek liczby osób bezrobotnych oraz dodatni bilans miejsc pracy w regionie, co w konsekwencji prowadzi do problemu braku rąk do pracy, interwencja polegająca na dofinansowywaniu i wspieraniu powstawania nowych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych może być, w wielu przypadkach, nieadekwatna.

Badanie wykazało, że znaczna część uczestników projektów dowiedziała się o możliwości otrzymania wsparcia od znajomych/przyjaciół. Pokazuje to istotną rolę kapitału społecznego jako czynnika decydującego o udziale w programie. Jednocześnie rodzi to ryzyko obniżenia udziału w programie osób pracujących zagrożonych wykluczeniem społecznym, posiadających niewielki kapitał społeczny.

Rekomendacje

W ramach badania wypracowano następujące rekomendacje:

1. Należy zwiększyć trafność działań w obszarze ekonomii społecznej (tworzenia nowych miejsc pracy w sektorze ES) współfinansowanych ze środków FEL poprzez ukierunkowanie OWES na tworzenie nowych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych na obszarach województwa lubelskiego charakteryzujących się relatywnie najgorszą sytuacją na rynku pracy oraz na obszarach wiejskich, wykluczonych komunikacyjnie, oddalonych od większych ośrodków miejskich, a także miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnością znaczną oraz umiarkowaną.

2. Należy wzmocnić działania promujące dostępną ofertę kursów i szkoleń dla osób pracujących i ukierunkować je w większym stopniu na mieszkańców regionu zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Summary

Concept, scope and methodology of the study

The main objective of the study was to assess the impact of the support provided from the EFS (European Social Fund) funds under Priority Axes 9, 10, 11 and 12 of the RPO WL 2014-2020 on the change in the situation of project participants, working at the time of providing support, while one of the key detailed objectives of the study was the estimation of the long-term result indicator 'Number of persons in an improved job market situation six months after leaving the programme'.

The subject scope of the study included projects co-financed by the European Social Fund under eleven different investment priorities (PI) implemented under Priority Axis 9 Job market (PI 8i, PI 8iii, PI 8iv), Priority Axis 10 Adaptability of enterprises and employees to change (PI 8v, PI 8vi), Priority Axis 11 Social inclusion (PI 9i, PI 9iv, PI 9v) and Priority Axis 12 Education, qualifications and competences (PI 10i, PI 10iii, PI 10iv). The study therefore covered very diverse projects, which in various ways (e.g. directly, by supporting the development of competences and vocational qualifications of participants, but also indirectly, e.g. by providing access to various types of social and health services) may influence the improvement of the job situation of their participants.

The study covered project participants - persons working at the time of participation in the project, who have completed their participation in the project within the RPO WL 2014-2020 from the 1st of July 2018 to 31st of October 2023, for whom at least six months have elapsed since the end of participation in the project. A quantitative survey (almost 12,500 surveys and questionnaire interviews) and in-depth interviews were conducted with project participants. In-depth interviews were also conducted with representatives of beneficiaries and institutions responsible for the management and implementation of the RPO WL (Regional Operational Programme of the Lubelskie Voivodeship) 2014-2020. A desk research and an implementation workshop were also conducted to analyse the recommendations from the study.

The study was carried out in the period July – October 2024.

Main findings of the study

An estimated 12,979 of the 125,835 participants of the 2014-2020 RPO WL projects were in a better situation on the job market six months after leaving the programme, including 8,893 women and 4,086 men.

Investment Priorities under which the highest values of the long-term result indicator were achieved:

- **PI 8vi** (regional health programmes) - 6,640 persons. This is mainly due to the mass character of the intervention - more than 89,000 people participated in RPZs (Regional Health Programmes).
- **PI 8v** (development services, including courses and trainings for employees of enterprises within the BUR (Development Services Base), as well as outplacement programmes including, among others, courses and vocational trainings, vocational internships, career counselling, job placement and psychological support) - 3,843 persons. This is due to the relatively high number of project participants (over 18,000 persons), but also to the high effectiveness of the support, including in particular in the case of outplacement programmes.

The Investment Priorities under which the lowest values of the long-term result indicator were achieved are:

- **PI 8i** (projects impacting strictly on competences/vocational qualifications of project participants) - 20 persons;
- **PI 9i** (projects which provided various support, including instruments of vocational activation, to people threatened by social exclusion who are in a bad situation on the job market) - 64 persons;
- **PI 8iii** (projects providing support for starting a business) - 138 persons.

Support under the above PIs was effective in improving the job situation of working persons, however, the number of working persons supported under them was very low: 74 persons under PI 8i; 224 persons under PI 9i and 402 persons under PI 8iii. Consequently, the achieved values of the long-term result indicator under these PIs are relatively the lowest.

The Investment Priorities under which support for improving the job situation of working persons was most effective are:

- **PI 8iii**, under which particularly effective forms of support are a grant for starting a business and bridging support;
- **PI 9i**, under which particularly effective forms of support are training/vocational courses, counselling and job placement;
- **PI 8i**, under which all forms of support (e.g. training/vocational course, counselling, job placement, internship/apprenticeship) are assessed as effective.

In the case of most PIs, the impact of participation in the project on the situation of participants on the job market is assessed by the respondents themselves as significant. As many as 89.9% (combined 'definitely yes' and 'rather yes' responses) of participants in projects under PI 8iii feel better prepared to deal with the job market as a result of participation in the project, as well as a significant proportion of participants in projects under PI 8v (79.4%), 10iii (79.2%), 9i (77.9%), 8i (76.5%), 8iv (72.1%) and 10iv (69.4%). A slightly weaker performance was achieved for PI 9v (63.7%), PI 10i (60.0%) and PI 9iv

(59.1%). As expected, by far the weakest impact on preparing project participants to deal with the job market was achieved by projects implemented under PI 8vi, which were only supposed to reduce the phenomenon of premature termination of vocational activity of Lubelskie residents for health reasons.

In the vast majority of cases, project participants assess their current job situation in comparison with the situation six months after completing participation in the project as more favourable or the same. This means that the sustainability of the achieved values of the indicators covered by this study in the perspective of more than 6 months after leaving the programme is high.

The vast majority of project participants assess that the support they received under the projects was tailored to their needs. The relatively weakest assessment of the fit of support to needs is given by participants of projects implemented under PI 8vi. Some participants expected, in addition to participation in a diagnostic test, also support in the form of treatment services (in the case of a diagnosis of a disease as a result of participation in the RPZ [Regional Health Programmes]). Treatment services within the projects were not provided.

The overall quality of support was also rated highly by the vast majority of project participants. Again, the highest number of negative ratings occurred in the case of PI 8vi.

The adequacy of support provided to working people within the RPO WL 2014-2020 under OPs (Priority Axes) 9, 10, 11 and 12 should be rated highly, in the context of the needs of the regional labour market. Only the adequacy of support provided under PI 9v (social economy) may raise doubts. Facing persistent and projected trends such as a decrease in the number of unemployed people and a positive balance of jobs in the region, which consequently leads to the problem of a shortage of hands to work, the intervention consisting in subsidising and supporting the creation of new jobs in social enterprises may be, in many cases, inadequate.

The study showed that a significant portion of project participants found out about the possibility of support from friends/acquaintances. This shows the important role of social capital as a determining factor for participation in the programme. At the same time, it raises the risk of lowering the participation of working persons at risk of social exclusion with little social capital.

Recommendations

W ramach badania wypracowano następujące rekomendacje:

3. It is necessary to increase the relevance of actions in the area of social economy (creation of new jobs in the ES [Social Economy] sector) co-financed from the FEL (European Funds for Lubelskie) funds by targeting OWES (Social Economy Support Centre) on the creation of new jobs in social enterprises in areas of the Lubelskie Voivodeship characterised by the relatively worst situation on the job market and in

rural areas, areas excluded by communication, distant from larger urban centres, as well as jobs for people with severe and moderate disabilities.

4. Activities promoting accessible offer of courses and trainings for working persons should be strengthened and targeted more at the inhabitants of the region at risk of social exclusion.

1. Wprowadzenie

1.1. Cele badania

Głównym celem badania była **ocena wpływu wsparcia udzielonego ze środków EFS w ramach Osi priorytetowych 9, 10, 11 i 12 RPO WL 2014-2020 na zmianę sytuacji uczestników projektów, pracujących w momencie udzielenia wsparcia.**

Zmiana sytuacji osób pracujących w momencie udzielenia wsparcia jest rozumiana zgodnie z definicją wskaźnika rezultatu długoterminowego „Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu” sformułowaną w załączniku nr 2 do Wytycznych w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020.

Cel główny badania został zrealizowany poprzez osiągnięcie następujących **celów szczegółowych**:

1. Oszacowanie wskaźnika rezultatu długoterminowego pn. „Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu”.
2. Zidentyfikowanie form wsparcia mających największy wpływ na zmianę sytuacji uczestników projektów na rynku pracy.
3. Wykazanie zmian jakie zaszły w sytuacji uczestników na rynku pracy w wyniku udziału w projekcie współfinansowanym z EFS.
4. Zidentyfikowanie czynników, związanych ze sposobem wdrażania interwencji skierowanej do osób pracujących w ramach poszczególnych PI, które w największym stopniu – pozytywnie lub negatywnie – wpływały na skuteczność projektów (udzielonego wsparcia).

1.2. Pytania badawcze

W ramach badania Wykonawca dążył do udzielenia wyczerpujących odpowiedzi na pytania badawcze sformułowane przez Zamawiającego.

1. Jaką wartość osiągnął na koniec 2023 roku wskaźnik rezultatu długoterminowego „Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu” w poszczególnych priorytetach inwestycyjnych?

2. Jakie zmiany zaszły w sytuacji uczestników projektów po 6 miesiącach od zakończenia udziału w projekcie, tj. jaka ich liczba:
 - przeszła z niepewnego do stabilnego zatrudnienia;
 - przeszła z niepełnego do pełnego zatrudnienia;
 - zmieniła pracę na inną, wymagającą wyższych kompetencji/ umiejętności/ kwalifikacji i wiążącą się z większą odpowiedzialnością;
 - awansowała w pracy;
 - dostrzega inne korzyści, np. poprawę sytuacji finansowej, poprawę jakości pracy, zmniejszenie zagrożenia likwidacji stanowiska pracy etc.;
 - nie dostrzega jakichkolwiek zmian;
 - dostrzega zmiany niekorzystne (jakie)?
3. Jak uczestnicy projektów oceniają jakość udzielonego wsparcia? Czy należałoby coś zmienić/poprawić/uzupełnić, jeżeli chodzi o otrzymane wsparcie i sposób jego organizacji?
4. Jakie formy wsparcia (np. szkolenia, doradztwo, dotacje, inne formy) miały największy wpływ na poprawę sytuacji uczestnika projektu na rynku pracy 6 miesięcy od zakończenia udziału w projekcie?
5. W jakim stopniu wsparcie skierowane do osób zatrudnionych w ramach Osi priorytetowych 9, 10, 11 i 12 było adekwatne do potrzeb rynku pracy i przewidzianych w Programie potrzeb grup docelowych?
6. Które formy wsparcia oferowane w ramach Osi Priorytetowych 9, 10, 11 i 12 były najbardziej, a które najmniej, trafne z punktu widzenia potrzeb rynku pracy i potrzeb uczestników projektów i dlaczego?
7. Jak kształtuje się efektywność kosztowa w odniesieniu do osiągniętych rezultatów, tj. poziomu osiągniętych wskaźników rezultatów długoterminowych?
8. Czy otrzymane wsparcie pozwoliło na uzyskanie lub podwyższenie kwalifikacji, kompetencji lub umiejętności adaptacyjnych do zmieniającej się sytuacji na rynku pracy?
9. Jaka jest trwałość osiągniętych wartości wskaźników objętych przedmiotowym badaniem w perspektywie powyżej 6 miesięcy po opuszczeniu programu? Ilu spośród uczestników znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu pozostaje w lepszej sytuacji w momencie badania?
10. Jaki wpływ na realizację przedmiotowych wskaźników długoterminowych miała pandemia COVID-19?
11. Jakie było zainteresowanie udziałem w projektach? Jak przebiegała realizacja projektów? Na jakie problemy natrafiono i jak starano się je rozwiązać?

12. Jakie było zainteresowanie konkursami w ramach OP 9, 10, 11 i 12 RPO WL 2014-2020? Z czego wynikał niski/wysoki stopień zainteresowania konkursami? Jaki jest w związku z tym poziom wykorzystania alokacji w ramach OP 9, 10, 11 i 12 RPO WL 2014-2020?
13. Czy jakieś doświadczenia/ wnioski związane z wdrażaniem interwencji skierowanej do osób pracujących w ramach OP 9, 10, 11 i 12 RPO WL 2014-2020 warto wykorzystać realizując działania skierowane do podobnej grupy odbiorców w przyszłości (w tym w perspektywie finansowej na lata 2021-2027)? Jeśli tak, to jakie doświadczenia/ wnioski należy wykorzystać i w jaki sposób?

1.3. Kryteria ewaluacyjne

Badaniu poddana została jakość realizowanej interwencji w ramach RPO WL 2014-2020 skierowana do osób pracujących. Oceniona została skuteczność, efektywność, użyteczność i trwałość działań podjętych w ramach RPO WL 2014-2020.

W badaniu zastosowane zostały następujące **kryteria ewaluacyjne**:

- **skuteczność** – rozumiana jako ocena stopnia tego na ile interwencja EFS przyczyniła się do poprawy sytuacji uczestników projektów;
- **efektywność** – rozumiana jako efektywność kosztowa (wydajność), a więc ocena wielkości nakładów finansowych poniesionych w stosunku do osiągniętych efektów;
- **użyteczność** – rozumiana jako ocena tego, na ile wsparcie dostarczone w ramach projektów realizowanych w obszarze EFS okazało się przydatne i jest wykorzystywane przez jego odbiorców;
- **trwałość** - rozumiana jako ocena stopnia, w jakim osiągnięte rezultaty projektów współfinansowanych ze środków EFS są widoczne w perspektywie długoterminowej (powyżej 6 miesięcy po opuszczeniu Programu).

1.4. Opis interwencji publicznej będącej przedmiotem badania oraz teoria interwencji

Zakres przedmiotowy ewaluacji objął wsparcie udzielone w ramach wskazanych poniżej priorytetów inwestycyjnych (PI) realizowanych w ramach osi priorytetowych (OP) 9, 10, 11 i 12 RPO WL 2014-2020, tj.:

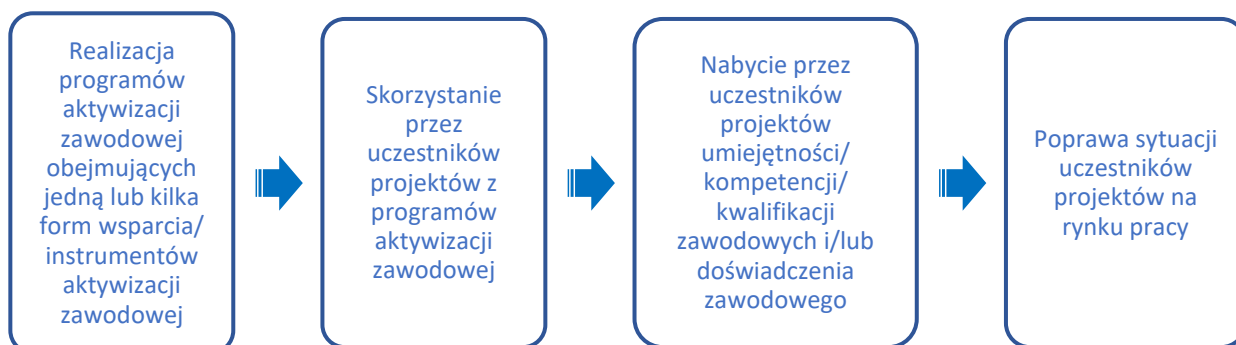
1. PI 8i Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników;
2. PI 8iii Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw;

3. PI 8iv Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę;
4. PI 8v Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian;
5. PI 8vi Aktywne i zdrowe starzenie się;
6. PI 9i Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie;
7. PI 9iv Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym;
8. PI 9v Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia;
9. PI 10i Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia;
10. PI 10iii Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji;
11. PI 10iv Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami.

Na etapie analizy interwencji publicznej stanowiącej przedmiot ewaluacji kluczowe znaczenie miało rozpoznanie charakteru działań, które w ramach poszczególnych Priorytetów inwestycyjnych podejmowano w celu wsparcia uczestników projektów - osób pracujących w momencie przystąpienia do udziału w projekcie. **Działania realizowane w ramach poszczególnych PI oddziaływały bowiem na różne sfery aktywności uczestników projektów - osób pracujących, przez co w odmienny sposób mogły wpływać na zmianę ich sytuacji zawodowej.** Niektóre działania wpływały bezpośrednio na sytuację zawodową uczestników projektów (np. wówczas, gdy uczestnik projektu otrzymywał wsparcie finansowe i rozpoczynał prowadzenie działalności gospodarczej), z kolei inne działania (np. programy zdrowotne wdrażane w regionie) oddziaływały na sytuację na rynku pracy pośrednio:

poprzez ułatwienie dostępu do profilaktyki czy rehabilitacji, miały pomóc uczestnikowi zachować zdrowie i zdolność do aktywności zawodowej. Na modelach zamieszczonych na kolejnych stronach zaprezentowano kluczowe różnice w tym zakresie. Schematy te stanowią odtworzenie teorii interwencji publicznej, która była weryfikowana w toku badania.

Schemat 1. Model wpływu na sytuację zawodową uczestnika projektu (osoby pracującej) wsparcia realizowanego w ramach PI 8i. Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników



Źródło: opracowanie własne na podstawie SZOOP RPO WL 2014-2020.

Osoby pracujące (tzw. ubogie pracujące, osiągające bardzo niskie dochody z pracy) stanowiły marginalną grupę uczestników projektów w ramach PI 8i. Zdecydowaną większość uczestników projektów w ramach tego PI stanowiły osoby bezrobotne/bierne zawodowo. Uczestnicy projektów brali udział w programach aktywizacji zawodowej obejmujących różne formy wsparcia. Poprzez nabycie umiejętności/ kompetencji/ kwalifikacji zawodowych osoby te w założeniu miały poprawić swoją sytuację na rynku pracy, a więc uzyskać lepszą pracę, awans zawodowy, zmianę formy zatrudnienia na bardziej stabilną itd.

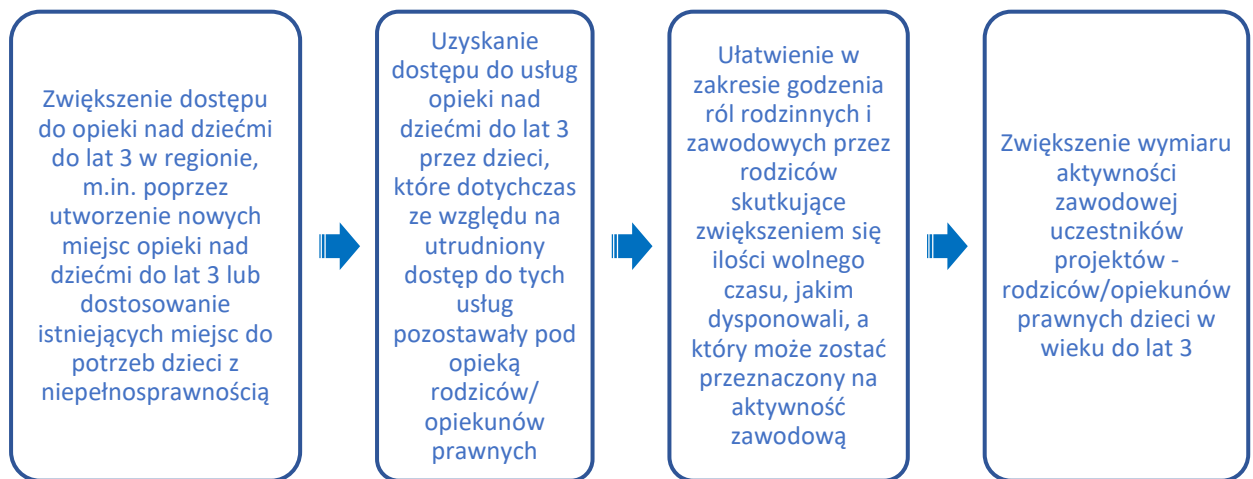
Schemat 2. Model wpływu na sytuację zawodową uczestnika projektu (osoby pracującej) wsparcia realizowanego w ramach PI 8iii. Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw



Źródło: opracowanie własne na podstawie SZOOP RPO WL 2014-2020.

Jak wynika z przeprowadzonej analizy danych zastanych, badania jakościowego i badania ilościowego uczestników projektów, pracujący w momencie przystąpienia do projektu uczestnicy projektów w ramach PI 8iii to w większości osoby ubogie pracujące, zatrudnione na umowach krótkoterminowych lub umowach cywilnoprawnych, osiągające niewielkie dochody. Podjęcie działalności gospodarczej jest w tym wypadku sposobem na istotną poprawę sytuacji zawodowej uczestników projektów, w tym w szczególności na poprawę ich dochodów. Zgodnie z Wytycznymi, prowadzenie własnej działalności gospodarczej uznawane jest za stabilną formę zatrudnienia.

Schemat 3. Model wpływu na sytuację zawodową uczestnika projektu (osoby pracującej) wsparcia realizowanego w ramach PI 8iv. Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę



Źródło: opracowanie własne na podstawie SZOOP RPO WL 2014-2020.

W ramach PI 8iv uczestnikami projektów byli rodzice/opiekunowie dzieci w wieku do lat 3. Należy zauważyć, że ten typ interwencji publicznej nie zakłada, w odniesieniu do osób pracujących w momencie przystąpienia do projektu, wzmocnienia umiejętności/kompetencji/kwalifikacji zawodowych uczestników projektów, co w dalszej kolejności mogłoby przełożyć się na poprawę ich sytuacji na rynku pracy (np. awans czy zmianę pracy na lepszą). Teoria interwencji w odniesieniu do osób pracujących zakłada jedynie osiągnięcie celu w postaci podtrzymania aktywności zawodowej osób pracujących w momencie przystąpienia do projektu, pomimo wypełnienia funkcji opiekuńczo-wychowawczej wobec dziecka/dzieci w wieku do lat 3¹. Jak wynika z przeprowadzonych

¹ W odniesieniu do osób niepracujących w momencie przystąpienia do projektu (a więc nieobjętych badaniem) interwencja w ramach PI 8v miała umożliwić odbiorcom wsparcia nabycie lub podwyższenie kwalifikacji zawodowych oraz zdobycie doświadczenia zawodowego, co miało przyczynić się do zwiększenia ich szans w powrocie na rynek pracy. W niektórych projektach realizowanych w ramach PI 8v realizowany był typ projektu „Programy aktywizacji zawodowej” obejmujące jedną lub kilka z następujących form wsparcia:

- a) poradnictwo zawodowe lub/i pośrednictwo pracy,
- b) staże i praktyki zawodowe,

badan ilościowych i jakościowych, znaczna część formalnie pracujących uczestników projektów w ramach PI 8iv to kobiety przebywające na urloпах macierzyńskich lub wychowawczych, formalnie zatrudnione, lecz w praktyce nie świadczące pracy. Uzyskanie wsparcia w ramach PI 8iv miało im pomóc w powrocie do pracy zawodowej. Jedynie w dalszej kolejności, jako efekt pośredni, wsparcie mogło doprowadzić do poprawienia sytuacji zawodowej uczestników projektów np. w postaci uzyskania lepszych warunków pracy i płacy niż w sytuacji braku dostępu do usług opieki nad dziećmi do lat 3.

Schemat 4. Model wpływu na sytuację zawodową uczestnika projektu (osoby pracującej) wsparcia realizowanego w ramach PI 8v. Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian (usługi rozwojowe)



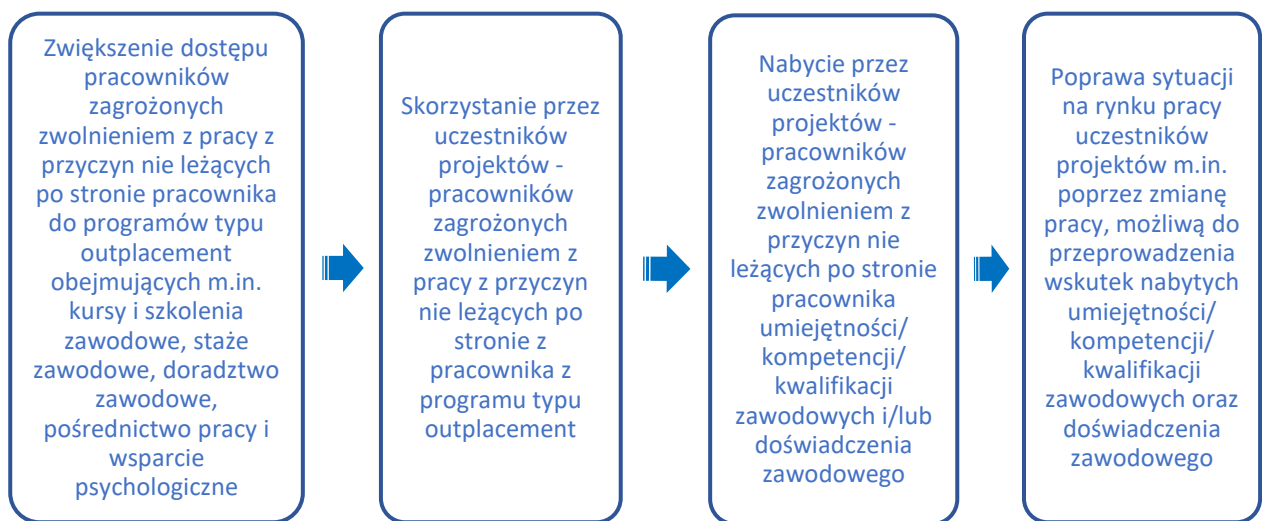
Źródło: opracowanie własne na podstawie SZOOP RPO WL 2014-2020.

W ramach PI 8v uczestnicy projektów – pracownicy przedsiębiorstw – korzystali z usług rozwojowych realizowanych na rzecz ich pracodawców. W praktyce najczęściej poprzez udział w różnego typu szkoleniach i kursach zawodowych. Dzięki temu podwyższali swoje umiejętności/ kompetencje/ kwalifikacje zawodowe, co w założeniu miało przyczynić się do wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw korzystających ze wsparcia, a pośrednio także do poprawy pozycji na rynku pracy pracowników przedsiębiorstw.

c) szkolenia prowadzące do nabycia, podniesienia, uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji zawodowych (w tym organizacja szkoleń połączona z praktyką zawodową u pracodawcy),

d) wsparcie adaptacyjne osoby odbywającej staż, praktykę zawodową, w zakresie dostosowania kompetencji i kwalifikacji stażysty/praktykanta do potrzeb pracodawcy oraz profilu wykonywanej pracy.

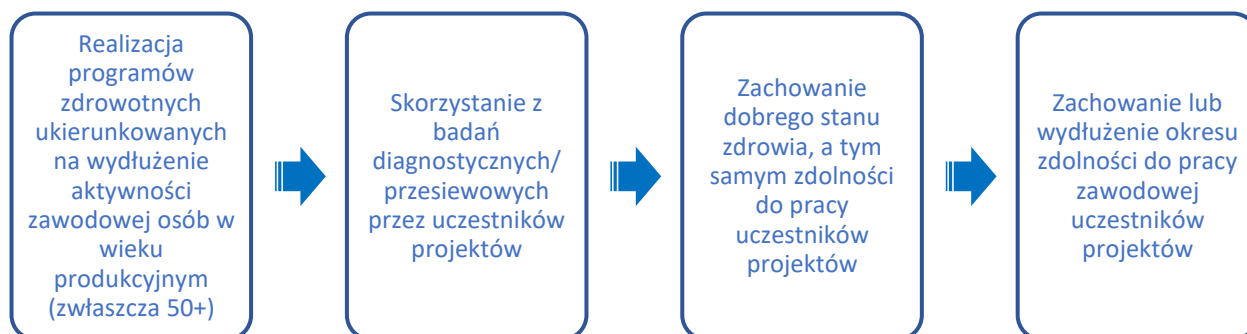
Schemat 5. Model wpływu na sytuację zawodową uczestnika projektu (osoby pracującej) wsparcia realizowanego w ramach PI 8v. Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian (programy typu outplacement)



Źródło: opracowanie własne na podstawie SZOOP RPO WL 2014-2020.

Oprócz tego w ramach PI 8v realizowane były także tzw. programy outplacementowe czyli wsparcie ukierunkowane na pracowników zagrożonych zwolnieniem z pracy z przyczyn nie leżących po stronie pracownika. Jak wynika z przeprowadzonych badań jakościowych, najczęściej do projektów tego typu uczestnicy projektów zgłaszali się indywidualnie, chcąc uzyskać umiejętności/ kompetencje/ kwalifikacje, które pozwoliłyby im na zmianę pracy (odejście z firmy, w której miejsce pracy było zagrożone) do innego pracodawcy. Uczestnicy projektów tego typu otrzymywali z reguły nieco bardziej kompleksowe wsparcie obejmujące, obok kursów i szkoleń zawodowych (stanowiących jednak podstawowy instrument wsparcia i jako ten aspekt projektów, który postrzegany był przez uczestników jako szczególnie atrakcyjny) także inne formy wsparcia np. doradztwo zawodowe czy pośrednictwo pracy.

Schemat 6. Model wpływu na sytuację zawodową uczestnika projektu (osób pracujących) wsparcia realizowanego w ramach PI 8vi. Aktywne i zdrowe starzenie się



Źródło: opracowanie własne na podstawie SZOOP RPO WL 2014-2020.

Wsparcie udzielane w ramach PI 8vi miało zazwyczaj charakter udziału w badaniu przesiewowym zorientowanym na wstępne zdiagnozowanie określonych jednostek chorobowych (np. boreliozy, nowotworów itd.), które potencjalnie mogą – oprócz ogólnego obniżenia jakości życia – doprowadzić do dezaktywacji zawodowej osób pracujących, chorujących na te choroby. Dodatkowo realizowane było wsparcie informacyjne w zakresie profilaktyki zdrowotnej (np. w postaci instruktażu, w jaki sposób skutecznie ochronić się przed zakażeniem boreliozą). Interwencja publiczna nie była zatem zorientowana na poprawienie sytuacji zawodowej uczestników projektów poprzez wyposażenie ich w umiejętności, kompetencje czy kwalifikacje zawodowe, a jedynie na ograniczenie skali odejść z rynku pracy z powodu problemów zdrowotnych. W przypadku tego typu projektów nie można oczekiwać, iż doprowadzą one w masowej skali do poprawy sytuacji zawodowej uczestników projektów, w rozumieniu Wytycznych.

Schemat 7. Model wpływu na sytuację zawodową uczestnika projektu (osoby pracującej) wsparcia realizowanego w ramach PI 9i. Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie



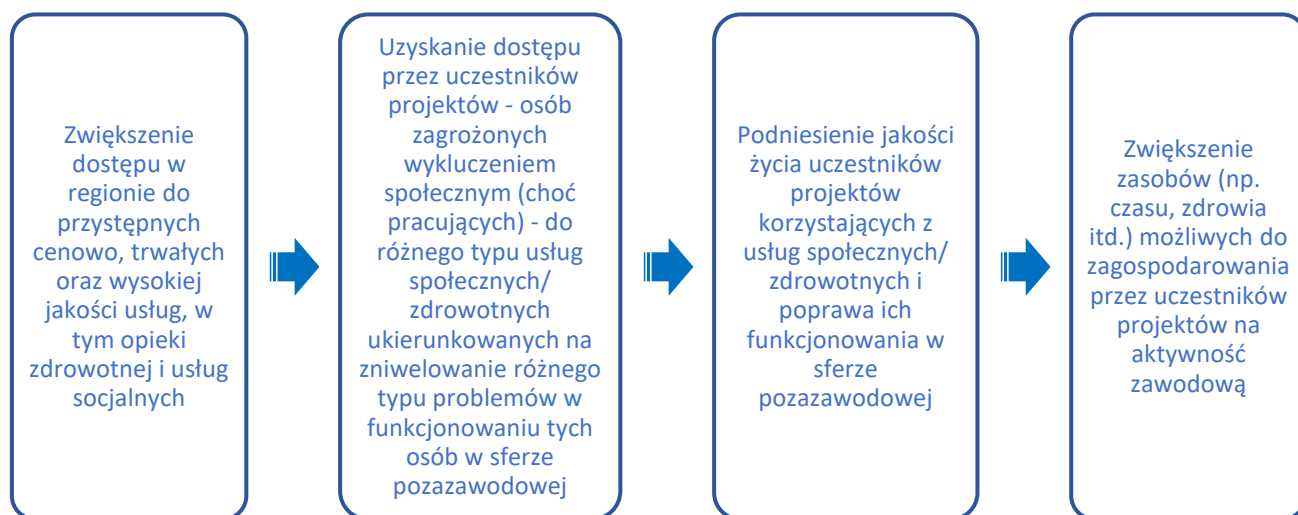
Źródło: opracowanie własne na podstawie SZOOP RPO WL 2014-2020.

Jak wynika z przeprowadzonych badań jakościowych i analizy danych zastanych, a także z badania ilościowego uczestników projektów, osoby pracujące stanowiły marginalną grupę

uczestników projektów zrealizowanych w ramach PI 9i. Były to osoby zagrożone wykluczeniem społecznym pomimo posiadania statusu osoby pracującej. W bardzo wielu przypadkach byli to rolnicy posiadający bardzo małe gospodarstwo rolne (co nadawało im status osób pracujących), jednakże niezdolni do utrzymania się z jego prowadzenia, a tym samym korzystający z pomocy społecznej. Część uczestników projektów stanowiły także osoby pracujące dorywczo (w tym także w rolnictwie) lub na niskopłatnych, nieatrakcyjnych stanowiskach pracy. W praktyce ich sytuacja nie różniła się istotnie od sytuacji dominującej kategorii uczestników projektów w ramach PI 9i, a więc osób biernych zawodowo lub bezrobotnych.

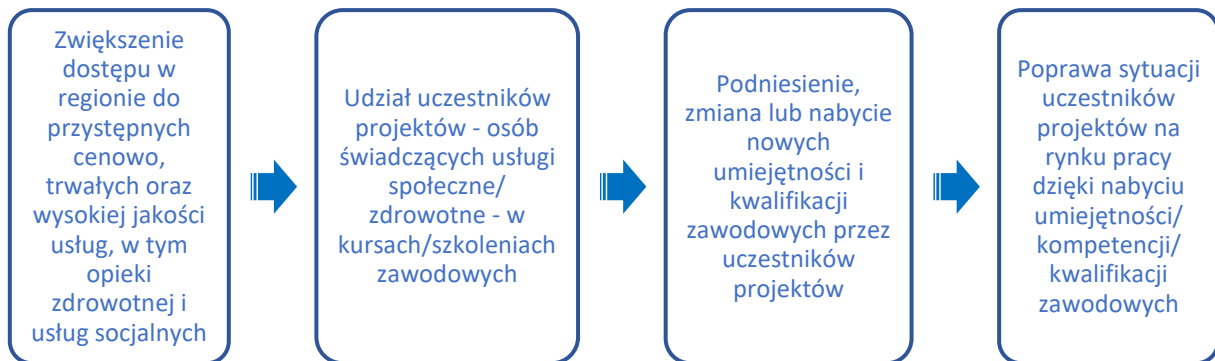
W ramach PI 9i uczestnicy projektów otrzymywali różnorodne wsparcie: obok instrumentów aktywizacji zawodowej takich jak szkolenia/kursy zawodowe, praktyki/staże, doradztwo zawodowe czy pośrednictwo pracy, także instrumenty aktywizacji społecznej, zdrowotnej i edukacyjnej, adekwatne do potrzeb tego typu uczestników projektów (osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, bardzo często korzystające z pomocy społecznej). Kompleksowe wsparcie miało w założeniu doprowadzić do rozwiązania różnego typu problemów doświadczanych przez uczestników projektów, a w konsekwencji doprowadzić do podjęcia zatrudnienia (pracy lepszej jakości niż dotychczas wykonywana, pracy poza sektorem rolniczym).

Schemat 8. Model wpływu na sytuację zawodową uczestnika projektu (osoby pracującej – korzystającej z usług społecznych/zdrowotnych w ramach projektu) wsparcia realizowanego w ramach PI 9iv. Ułatwienie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym



Źródło: opracowanie własne na podstawie SZOOP RPO WL 2014-2020

Schemat 9. Model wpływu na sytuację zawodową uczestnika projektu (osoby pracującej – członka personelu wykonującego w ramach projektu usługi społeczne/zdrowotne) wsparcia realizowanego w ramach PI 9iv. Ułatwienie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym



Źródło: opracowanie własne na podstawie SZOOP RPO WL 2014-2020.

W przypadku PI 9iv wyróżnić można dwie zasadnicze kategorie uczestników projektów:

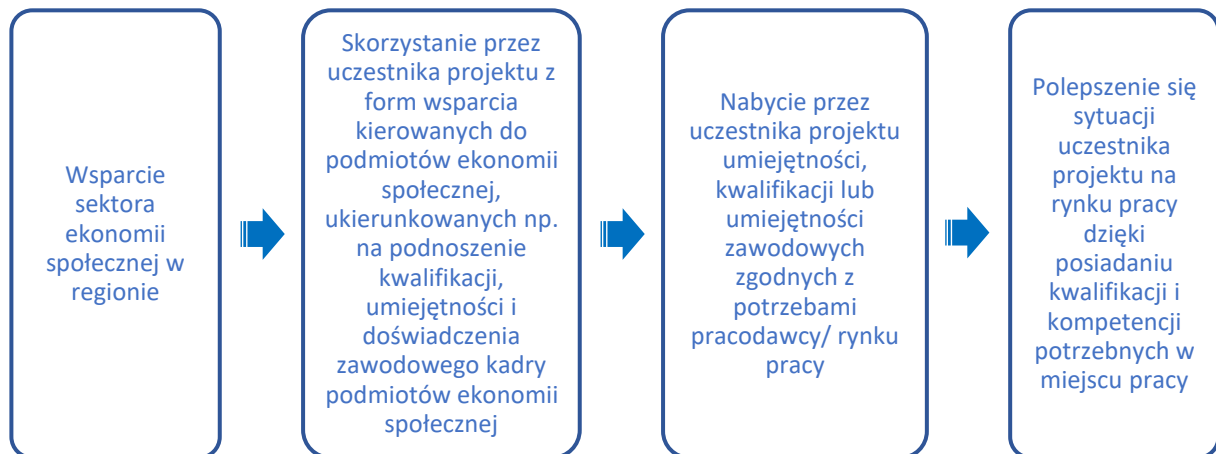
- Zdecydowaną większość stanowią osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, korzystające w ramach projektów z usług społecznych i zdrowotnych, dla których właściwy jest schemat nr 7.
- Marginalną grupę uczestników projektów² stanowią osoby świadczące usługi społeczne/zdrowotne, uczestniczące w kursach/szkoleniach przygotowujących ich do tej pracy, dla których właściwy jest schemat nr 8.

Zdecydowana większość pracujących uczestników projektów w ramach PI 9iv brała w nich udział po to, by zniwelować doświadczane problemy w sferze pozazawodowej (np. problemy ze zdrowiem psychicznym, problemy przemocy w rodzinie itd.). Oczekiwany efekt interwencji była zatem poprawa funkcjonowania uczestników projektów w sferze pozazawodowej. Tym niemniej, z uwagi na ścisłe powiązanie i wzajemne warunkowanie się różnego typu problemów, wsparcie tego typu jako efekt dalszego rzędu, mogło przyczynić się także do poprawy sytuacji uczestników projektów na rynku pracy.

W przypadku personelu świadczącego usługi społeczne/zdrowotne, model interwencji jest „klasyczny” – formy wsparcia takie jak kursy/szkolenia zawodowe oddziałują bezpośrednio na umiejętności/kompetencje/kwalifikacje uczestników projektów, co z kolei może przełożyć się na poprawę ich sytuacji zawodowej.

² Ocena wpływu wsparcia oferowanego w ramach 11 osi priorytetowej RPO WL 2014-2020, Piotr Fuchs Smart Research, Idea Instytut Sp. z o.o., Poznań/Warszawa, listopad 2022 r.

Schemat 10. Model wpływu na sytuację zawodową uczestnika projektu (osoby pracującej) wsparcia realizowanego w ramach PI 9v. Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia

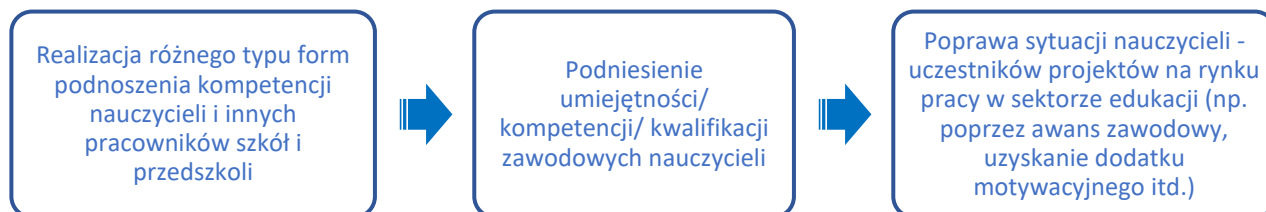


Źródło: opracowanie własne na podstawie SZOOP RPO WL 2014-2020.

W przypadku PI 9v występuje największe zróżnicowanie wewnętrzne ogólnej kategorii „pracujących uczestników projektów”. Pracującymi uczestnikami projektów w ramach PI 9v mogli być zarówno pracownicy przedsiębiorstw społecznych (PS), którzy mogli korzystać z form wsparcia ukierunkowanych na podnoszenie kwalifikacji, umiejętności i doświadczenia zawodowego, jak i kadra kierownicza PS, która mogła korzystać z usług innego typu, np. biznesowych. Zarówno formy wsparcia, jak i bezpośredni spodziewany efekt jego udzielenia był wówczas odmienny. W pierwszym przypadku było nim nabywanie/podwyższenie kompetencji i kwalifikacji zawodowych, w drugim – wzmocnienie pozycji przedsiębiorstwa społecznego na rynku.

Dodatkowo, jako pracujący uczestnicy projektów wykazywani byli przez beneficjentów przedstawiciele podmiotów ekonomii społecznej, które nie są przedsiębiorstwami społecznymi oraz przedstawiciele JST i innych podmiotów – te osoby brały udział w różnego typu szkoleniach, działaniach animacyjnych, wizytach studyjnych i innych formach wsparcia ukierunkowanych na rozwój reprezentowanych przez nich podmiotów, a nie na rozwój zawodowy uczestników projektów. Tym niemniej, jak wynika z przeprowadzonych badań jakościowych, nabywane w ten sposób umiejętności i kompetencje miały niekiedy charakter uniwersalny (np. umiejętności miękkie) i mogły być wykorzystane przez uczestników projektów także w ich pracy zawodowej.

Schemat 11. Model wpływu na sytuację zawodową uczestnika projektu (osoby pracującej - nauczyciela) wsparcia realizowanego w ramach PI 10i. Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia



Źródło: opracowanie własne na podstawie SZOOP RPO WL 2014-2020.

Zgodnie z informacjami pozyskanymi w toku badań jakościowych oraz analizy danych zastanych, pracującymi uczestnikami projektów realizowanych w ramach PI 10i byli w przeważającej większości nauczyciele szkół realizujących kształcenie ogólne oraz przedszkoli. Jedynie w marginalnym stopniu jako pracujący uczestnicy projektów wykazywani byli przez beneficjentów rodzice dzieci/uczniów korzystających ze wsparcia w ramach projektów (a więc uczestników biernych zawodowo), np. wykazywano jako uczestnika projektu rodzica objętego wsparciem pedagogicznym/psychologicznym realizowanym w ramach projektu, co było niezbędne, by rozwiązać problem dziecka/ucznia.

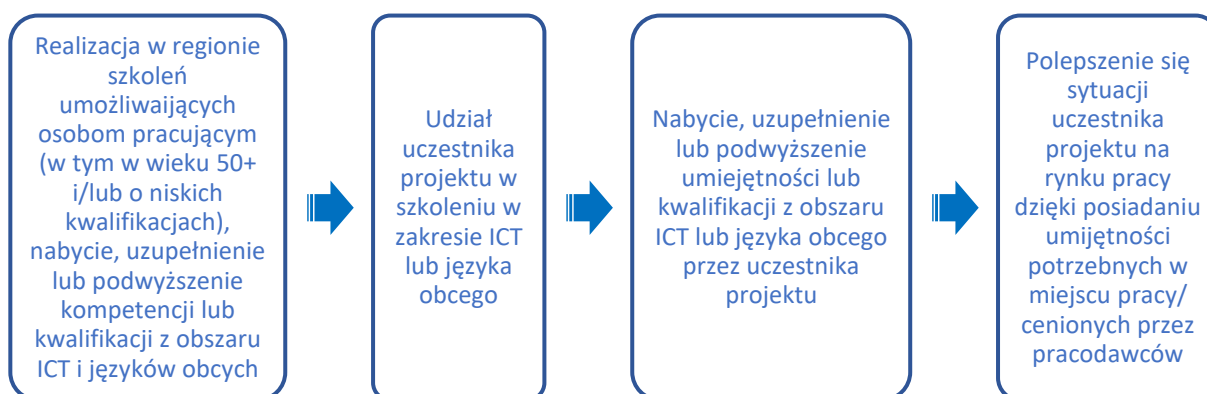
Badania jakościowe pozwoliły na identyfikację specyfiki nauczycielskiego rynku pracy. Warunki pracy, płacy i awansu zawodowego nauczycieli zatrudnionych w szkołach i placówkach publicznych są silnie regulowane przez przepisy prawa oświatowego. Z kolei podmioty prowadzące szkoły/placówki niepubliczne, w celu utrzymania/przyciągnięcia nowych pracowników generalnie starają się odzwierciedlać warunki pracy i płacy nauczycieli z sektora publicznego. Dodatkowo, zdecydowana większość nauczycieli objętych wsparciem w ramach projektów pracowała, już w momencie przystąpienia do projektu, na podstawie umów o pracę na czas nieokreślony. Warto także dodać, że zgodnie z danymi MEN³, 55,6% aktywnych nauczycieli to nauczyciele dyplomowani, a więc tacy, którzy osiągnęli już najwyższy możliwy stopień awansu zawodowego. Badania wykazały, że dostępne dyrektorom szkół i placówek edukacyjnych narzędzia nagradzania najlepszych, aktywnych w zakresie podwyższania swoich umiejętności/kompetencji/kwalifikacji nauczycieli są raczej nieskuteczne (np. bardzo niskie dodatki motywacyjne, w praktyce nie pełniące swojej funkcji). W konsekwencji, pole do poprawy sytuacji nauczycieli na rynku pracy wskutek udziału w projektach, jest bardzo ograniczone.

Nade wszystko należy zauważyć, że projekty realizowane w ramach PI 10i nie były zorientowane na poprawę sytuacji nauczycieli na rynku pracy, a na poprawę jakości i

³ Dane pozyskane przez Wykonawcę bezpośrednio z MEN.

dostępności usług edukacyjnych. Ewentualne efekty w postaci poprawy sytuacji na rynku pracy nauczycieli uczestniczących w tych projektach uznać należy za efekt poboczny, niezamierzony, zgodnie z generalną teorią interwencji/założeń realizacji interwencji w ramach PI 10i.

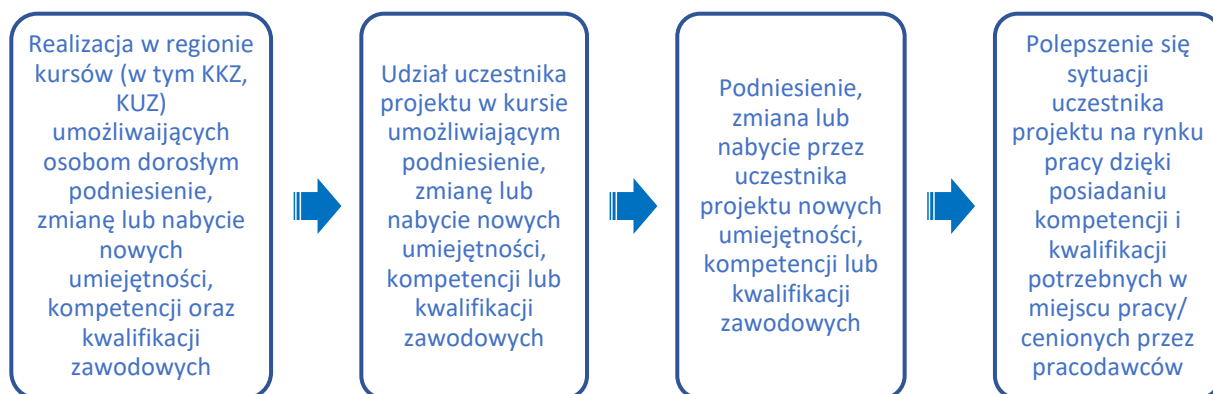
Schemat 12. Model wpływu na sytuację zawodową uczestnika projektu (osoby pracującej) wsparcia realizowanego w ramach PI 10iii. Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji



Źródło: opracowanie własne na podstawie SZOOP RPO WL 2014-2020.

Jak wynika z przeprowadzonych badań jakościowych, motywacje do udziału w projektach w ramach PI 10iii miały niekiedy charakter pozazawodowy – uczestnicy projektów chcieli wykorzystać umiejętności/kompetencje ICT/językowe w sferze pozazawodowej, natomiast nie byli szczególnie zainteresowani nabyciem kwalifikacji ICT/językowych, możliwych do wykorzystania na rynku pracy. Tym niemniej, niezależnie od wyjściowych motywacji udziału w projekcie, nabyte wskutek udziału w projektach kwalifikacje i kompetencje były wykorzystywane także w pracy zawodowej. Zaprezentowaną powyżej teorię interwencji uznać można, w świetle zrealizowanych badań, za właściwą.

Schemat 13. Model wpływu na sytuację zawodową uczestnika projektu (osoby pracującej – uczestnika kursu, innego niż nauczyciela) wsparcia realizowanego w ramach PI 10iv. Lepsze dopasowywanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwienie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami



Źródło: opracowanie własne na podstawie SZOOP RPO WL 2014-2020.

W ramach PI 10iv wyróżnić można dwie zasadnicze kategorie uczestników projektów pracujących w momencie przystąpienia do projektu:

- nauczycieli/pracowników szkół realizujących kształcenia zawodowe uczestniczących w różnych formach podnoszenia umiejętności/kompetencji/kwalifikacji nauczycieli – dla tej kategorii uczestników, właściwy jest model wpływu taki, jak zaprezentowano w odniesieniu do PI 10i,
- uczestnicy kursów zawodowych (w tym KKZ i KUZ) inni niż nauczyciele szkół realizujących kształcenie zawodowe – w odniesieniu do tej kategorii właściwy jest model zaprezentowany na powyższym schemacie.

Jak wynika z przeprowadzonych badań jakościowych, motywacje uczestników kursów realizowanych w ramach PI 10iv były stricte zawodowe. Uczestnicy kursów zgłaszali się do projektów z jasno sprecyzowanymi oczekiwaniami w stosunku do kursu, oczekując, że jego ukończenie pozwoli im na uzyskanie lepszej pozycji na rynku pracy.

1.5. Zakres badania

Badaniem objęto uczestników projektów w ramach OP 9, 10, 11 i 12 RPO WL 2014-2020 – osoby pracujące w momencie przystąpienia do udziału w projekcie, które zakończyły swój udział w projekcie w ramach RPO WL 2014-2020 od 01.07.2018 r. do 31.12.2023 r., w przypadku których upłynęło co najmniej sześć miesięcy od zakończenia uczestnictwa w

projekcie. Z uczestnikami projektów przeprowadzono badanie ilościowe oraz badanie jakościowe.

Oprócz tego, badaniami jakościowymi objęto:

- przedstawicieli Departamentu Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie (DW EFS) pełniącego funkcję Instytucji Zarządzającej RPO WL 2014-2020;
- przedstawicieli Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie (WUP) pełniącego funkcję Instytucji Pośredniczącej RPO WL 2014-2020;
- przedstawicieli beneficjentów projektów w ramach OP 9, 10, 11 i 12 RPO WL 2014-2020 – wyłącznie te podmioty, które realizowały projekty, w których uczestniczyli uczestnicy projektów objęci zakresem ewaluacji.

Badanie objęło zasięgiem województwo lubelskie.

1.6. Odbiorcy wyników ewaluacji

Głównymi odbiorcami wyników badania są:

- Departament Zarządzania Programami Regionalnymi (DZ PR),
- Departament Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego (DW EFS) Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie,
- Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie (WUP),
- Członkowie Komitetu Monitorującego RPO WL na lata 2014-2020,
- Beneficjenci RPO WL 2014-2020,
- Grupa Sterująca Ewaluacją RPO WL 2014-2020,
- Krajowa Jednostka Ewaluacji,
- Jednostka Ewaluacyjna RPO WL 2014-2020,
- Komisja Europejska.

2. Metodologia oraz opis przebiegu badania

2.1. Metody i techniki badawcze zastosowane w badaniu

2.1.1. Analiza danych zastanych (desk research)

Analizą objęte zostały dokumenty opisujące procesy zarządzania i wdrażania RPO WL 2014-2020 oraz dokumenty wewnętrzne instytucji odpowiedzialnych za wdrażanie programu na poziomie regionu.

Przeanalizowano m.in. następujące dokumenty:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 wraz z załącznikami (wersja obowiązująca w momencie realizacji badania);
- Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych RPO WL 2014-2020 wraz z załącznikami (wersja obowiązująca w momencie realizacji badania);
- Baza SL2014;
- Sprawozdania roczne z wdrażania RPO WL 2014-2020;
- Raporty z badań ewaluacyjnych dotyczących PI wchodzących w zakres ewaluacji, w tym:
 - Badanie ewaluacyjne w zakresie oszacowania wartości wybranych wskaźników rezultatu długoterminowego w ramach 9, 10, 11 i 12 osi priorytetowej RPO WL 2014-2020, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o., Kutno, 29 maja 2019 r.;
 - Ocena wpływu wsparcia oferowanego w ramach 12 osi priorytetowej RPO WL 2014-2020, AD REM Pracownia badawcza Elżbieta Stosio-Sielach, Piotr Fuchs Smart Research, Poznań, grudzień 2020 r.;
 - Ocena wpływu wsparcia oferowanego w ramach 9 i 10 osi priorytetowej RPO WL 2014-2020, AD REM Pracownia badawcza Elżbieta Stosio-Sielach, Piotr Fuchs Smart Research, Poznań, sierpień 2021 r.;
 - Ocena wpływu wsparcia oferowanego w ramach 11 osi priorytetowej RPO WL 2014-2020, Piotr Fuchs Smart Research, Idea Instytut Sp. z o.o., Poznań/Warszawa, listopad 2022 r.

2.1.2. Wywiady pogłębione z przedstawicielami DW EFS i WUP

Wywiady zostały przeprowadzone z:

- siedmioma przedstawicielami Departamentu Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie – jeden wywiad grupowy;
- przedstawicielem Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie – jeden wywiad indywidualny.

2.1.3. Wywiady CATI/CAWI mixed-mode z uczestnikami projektów, którzy zakończyli swój udział w projektach realizowanych ze środków EFS

Badanie ilościowe uczestników projektów przeprowadzone zostało zgodnie z zasadami i wskazówkami zawartymi w Wytycznych w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020 (załącznik nr 6).

Badanie ilościowe z uczestnikami projektów przeprowadzone zostało techniką mixed-mode, czyli przy zastosowaniu zarówno techniki CAWI, jak i techniki CATI (w zależności od preferencji respondentów, przy czym w zdecydowanej większości przypadków respondenci woleli wypełnić ankietę samodzielnie – w konsekwencji kontakt telefoniczny częściej służył przypomnieniu uczestnikom projektów o konieczności wypełnienia ankiety niż realizacji wywiadów CATI).

Do respondentów dobranych do próby badawczej w pierwszej kolejności kierowane było zaproszenie do wypełnienia ankiety w wersji on-line. Zaproszenia wraz z linkiem do ankiety były wysłane na adresy e-mail uczestników projektów oraz równocześnie w formie SMS na podany numer telefonu komórkowego. Ankieta w wersji on-line była dostosowana także do urządzeń mobilnych. W przypadkach, w których ankieta nadal pozostawała niewypełniona, teleankieterzy kontaktowali się z uczestnikami projektów w celu poinformowania o konieczności wypełnienia ankiety lub w celu przeprowadzenia wywiadu CATI.

Planując próbę do badania ewaluacyjnego, wzięto pod uwagę wszystkie wymagania związane z reprezentatywnością i poziomem błędów statystycznych, jakie zostały określone przez Komisję Europejską w Wytycznych. Próba do badania dotyczy uczestników projektów (tylko osób pracujących w momencie przystąpienia do udziału w projekcie), którzy zakończyli swój udział w projektach w przedziale od 01.07.2018 r. do 31 grudnia 2023 r.

Z populacji uczestników projektów zostały wyznaczone i dobrane próby badawcze, oddzielnie dla każdego priorytetu inwestycyjnego (PI). Pracujący w momencie przystąpienia do projektu uczestników projektów w ramach danego PI stanowią osobną subpopulację, dla której próba została dobrana oddzielnie.

Zastosowany został dobór losowy, warstwowy, proporcjonalny. Szacując wielkość prób badawczych dla poszczególnych PI i w ramach całego badania przyjęto poziom ufności na poziomie 95% (standardowo stosowany w badaniach społecznych) oraz maksymalną dopuszczalną wartość błędów statystycznych na poziomie 2%⁴.

Szczegółowe dane na temat wielkości i struktury płciowej populacji badanej, założeń dotyczących doboru próby oraz ich realizacji, przedstawiono w poniższej tabeli.

⁴ Zgodnie z Wytycznymi w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020.

Tabela 1. Wielkość populacji badanej pracujących uczestników projektów RPO WL 2014-2020; wielkość założonej i zrealizowanej próby badawczej oraz odsetek realizacji założonej próby badawczej, w podziale na priorytety inwestycyjne oraz płeć

PI	Wielkość populacji			Założona próba badawcza			Zrealizowana próba badawcza			Odsetek realizacji założonej próby badawczej		
	K	M	O	K	M	O	K	M	O	K	M	O
8i	25	49	74	24	48	72	17	17	34	70,8%	35,4%	47,2%
8iii	243	159	402	208	136	344	206	129	335	99,0%	94,9%	97,4%
8iv	2 062	79	2 141	1 090	42	1 132	1 112	42	1 154	102,0%	100,0%	101,9%
8v	9 891	8 119	18 010	1 163	955	2 118	1 165	1 044	2 209	100,2%	109,3%	104,3%
8vi	65 368	24 127	89 495	1 708	630	2 338	1 834	705	2 539	107,4%	111,9%	108,6%
9i	169	55	224	155	50	205	77	18	95	49,7%	36,0%	46,3%
9iv	2 540	1 001	3 541	1 026	405	1 431	1 030	399	1 429	100,4%	98,5%	99,9%
9v	1 805	701	2 506	883	343	1 226	884	345	1 229	100,1%	100,6%	100,2%
10i	4 666	745	5 411	1 434	229	1 663	1 436	231	1 667	100,1%	100,9%	100,2%
10iii	550	140	690	427	109	536	279	76	355	65,3%	69,7%	66,2%
10iv	1 928	1 413	3 341	806	591	1 397	825	599	1 424	102,4%	101,4%	101,9%
Razem	89 247	36 588	125 835	8 924	3 538	12 462	8 865	3 605	12 470	99,3%	101,9%	100,1%

Źródło: opracowanie własne.

W przypadku trzech PI (PI 8i, PI 9i oraz 10iii) nie udało się zrealizować pierwotnych założeń dotyczących wielkości próby badawczej z powodu braku możliwości skontaktowania się z uczestnikami projektów (nieaktualne dane kontaktowe, nieaktywne numery telefonów kontaktowych podanych w SL2014, wielokrotnie nieodebrane połączenia, brak reakcji na zaproszenia do wypełnienia ankiety kierowane drogą telefoniczną, SMS i mailową) oraz odmów udziału w badaniu ankietowym. W przypadku PI 8iii oraz PI 9iv zrealizowane próby są jedynie nieznacznie niższe od przyjętych założeń. Łączna liczba zrealizowanych ankiet jest natomiast nieznacznie wyższa niż założono.

2.1.4. Wywiady pogłębione z uczestnikami projektów

Wywiady pogłębione z uczestnikami projektów, realizowane telefonicznie lub zdalnie, stanowiły metodę/ technikę badawczą komplementarną (dopełniającą) w stosunku do badań ilościowych z uczestnikami projektów realizowanych metodą CAWI/CATI. Dodatkowo, wywiady stanowiły istotne źródło weryfikacji teorii interwencji (zaprezentowanej w rozdziale 1.4 niniejszego raportu), co z kolei pozwoliło na interpretację wyników badania ilościowego. Zastosowano celowy dobór próby badawczej. **łącznie zrealizowano 22 indywidualne wywiady pogłębione z uczestnikami projektów, po dwa wywiady w ramach każdego PI.**

2.1.5. Wywiady pogłębione z beneficjentami

Wywiady pogłębione z beneficjentami stanowiły metodę/technikę badawczą komplementarną (dopełniającą) w stosunku do analizy desk research oraz badań uczestników projektów. Badanie jakościowe pozwoliło na lepsze zrozumienie i interpretację, także z uwzględnieniem perspektywy beneficjentów, określonych zjawisk, doświadczeń, problemów, jakie wystąpiły w toku realizacji interwencji i poznanie opinii beneficjentów na temat analizowanej interwencji publicznej. Zastosowano celowy dobór próby badawczej. **łącznie zrealizowano 22 indywidualne wywiady pogłębione z beneficjentami, po dwa wywiady w ramach każdego PI.**

2.1.6. Warsztat implementacyjny

Warsztat implementacyjny został zorganizowany po zakończeniu prac nad projektem raportu końcowego z badania. Warsztat odbył się w formule spotkania on-line na platformie Zoom. W warsztacie wzięli udział przedstawiciele DW EFS (dwie osoby), WUP (dwie osoby), DZ PR (trzy osoby) oraz Wykonawcy (jedna osoba). Celem warsztatu było omówienie i doprecyzowanie rekomendacji z badania ewaluacyjnego. Podstawą do dyskusji na warsztacie była tabela wniosków i rekomendacji opracowana przez Wykonawcę, dołączona do projektu raportu końcowego. Dyskusja na temat rekomendacji została poprzedzona prezentacją najważniejszych wyników badania ewaluacyjnego. Efektem warsztatu implementacyjnego jest ostateczna wersja tabeli wniosków i rekomendacji zawarta w niniejszym raporcie.

2.2. Problemy związane z realizacją badania

Wykonawca napotkał na istotne problemy w zakresie realizacji badania ilościowego uczestników projektów, w tym:

1. **Problem kategoriycznych odmów udziału w badaniu.**
2. **Problem nieaktualnych danych kontaktowych uczestników projektów zawartych w SL2014, który uniemożliwił kontakt z uczestnikami projektów.** W przypadku PI 9i oraz PI 8i Wykonawca podjął próbę zaangażowania beneficjentów projektów w dotarciu do uczestników projektów i przekonania ich do udziału w badaniu. Działanie to przyniosło umiarkowane efekty (przyczyniło się do pozyskania ok. 10 dodatkowych ankiet od uczestników projektów w ramach tych PI).
3. **Problem całkowitego braku kontaktu z uczestnikami projektów (niereagowanie na zaproszenia mailowe i SMS do wypełnienia ankiety, nieodbieranie telefonów, pomimo wielokrotnych prób połączeń itd.).**
4. **Problem braku zrozumienia treści ankiet w języku polskim,** w przypadku dość licznej w ramach PI 9iv i PI 10iii grupy uczestników projektów – obywateli Ukrainy. Wykonawca przetłumaczył ankietę oraz zaproszenia do wypełnienia ankiety na język ukraiński i ponownie skontaktował się z uczestnikami projektów – obywatelami Ukrainy, którzy nie wypełnili ankiety w języku polskim. Działanie to uznać można za skuteczne, przyczyniło się do pozyskania ok. 100 dodatkowych ankiet.
5. **Problem braku zaufania respondentów do linków prowadzących do ankiety przekazywanych poprzez e-mail oraz SMS.** Problem ten był najczęściej rozwiązywany poprzez kontakt telefoniczny z uczestnikami projektów i realizację wywiadu CATI (brak konieczności otwierania linku przez respondenta) zamiast ankiety CAWI.
6. W przypadku niektórych respondentów, którzy brali udział w kilku projektach, występowała **niechęć do uzupełniania więcej niż jednej ankiety.**
7. Wielu uczestników projektów nie chciało brać udziału w badaniu z uwagi na **urlop** (badanie ankietowe uczestników projektów realizowane było od lipca do września 2024 r., a więc w okresie urlopowym).
8. Wielu uczestników projektów pamiętało o udziale w projekcie, jednakże odbyło się to – w ich odczuciu – **zbyt dawno temu, by pamiętali jego szczegóły, co znacząco utrudniało im wypełnienie ankiety** i zniechęcało do udziału w badaniu.
9. Niektórzy uczestnicy projektów w ogóle **nie pamiętali faktu udziału w projekcie,** a tym samym odmawiali wypełnienia ankiety/udziału w badaniu.
10. **Niektórzy respondenci twierdzili kategoricznie, że nie brali udziału w projekcie.** Zidentyfikowano kilka takich przypadków dotyczących PI 8v. Zrealizowane badanie nie pozwala na rzetelne oszacowanie skali tego zjawiska.

11. **Wielu uczestników projektów w ramach PI 8v nie miało świadomości, iż brali oni udział w projekcie współfinansowanym ze środków EFS.** Dopiero po dłuższej rozmowie z przedstawicielem Wykonawcy uświadamiali sobie, że wsparcie, które otrzymali/wydarzenie, w którym brali udział (np. szkolenie, doradztwo itd.) organizowane było w ramach projektu RPO WL 2014-2020. Świadczy to o niewystarczających działaniach informacyjnych realizowanych przez Beneficjentów w zakresie informowania o źródle finansowania działań, w których biorą udział uczestnicy projektów. W dłuższej perspektywie może to doprowadzić do obniżenia oceny/negatywnego postrzegania funduszy unijnych wśród mieszkańców województwa lubelskiego.

W zakresie realizacji badań jakościowych Wykonawca natrafił jedynie na standardowe problemy (trudności w rekrutacji respondentów, rezygnacja z udziału w wywiadzie pomimo wcześniejszej zgody i ustalenia terminu realizacji wywiadu itd.), które jednak nie zagrażały realizacji badania.

3. Wyniki badania

3.1. Analiza sytuacji na regionalnym rynku pracy

Opis zasadniczych wyników ewaluacji poprzedzony został krótkim wprowadzeniem na temat sytuacji na rynku pracy w województwie lubelskim. Z uwagi na zakres podmiotowy badania, który obejmuje osoby pracujące w chwili przystąpienia do projektu, nacisk położono na charakterystykę grupy osób pracujących na regionalnym rynku pracy.

W niniejszym rozdziale zaprezentowano analizę sytuacji na rynku pracy w województwie lubelskim. Skupiono się na latach 2018 – 2024, gdyż uczestnikami badania były osoby, które zakończyły udział w projektach w latach 2018 – 2023 i obecnie funkcjonują na rynku pracy. Przedstawiono dane najbardziej aktualne (w zależności od ich dostępności uwzględniono te dotyczące I kwartału 2024 roku lub 2023 roku, w pojedynczym przypadku 2022 roku) i wskazano na ewentualne zmiany, jakie nastąpiły od 2018 roku. Krótko opisano profil gospodarczy regionu i inne elementy, które rzutują na możliwości rozwoju zawodowego osób pracujących w regionie.

3.1.1. Profil gospodarczy województwa lubelskiego i struktura podmiotów gospodarki narodowej

Województwo lubelskie stanowi **ważny ośrodek produkcji rolnej** w Polsce. Świadczą o tym duże zasoby ziemi rolnej, znacząca produkcja rolnicza w skali kraju oraz wysoki udział ludności pracującej w rolnictwie. Rozwojowym kierunkiem gospodarki rolnej regionu jest rolnictwo ekologiczne. Na terenie województwa znaczące miejsce zajmuje **przemysł spożywczy, w tym owocowo-warzywny, cukrowniczy, mleczarski, młynarski, piwowarski**. Region lubelski to również zaplecze pszczelarskie i zielarskie. Poza sektorem rolno-spożywczym istotne miejsce zajmuje **górnictwo**. We wschodniej części Wyżyny Lubelskiej

działa kopalnia Węgla Kamiennego Bogdanka. Funkcjonuje także duża liczba **cementowni i zakładów materiałów budowlanych wytwarzających cegłę tradycyjną i klinkierową, beton komórkowy i prefabrykaty betonowe**. Gospodarkę regionu tworzy również **przemysł chemiczny, drzewny i meblarski, metalowy i maszynowy, w tym przemysł lotniczy w Świdniku**. Bogactwem naturalnym są wody mineralne, z których słynie uzdrowisko Nałęczów. **Cechą charakterystyczną regionu jest stosunkowo niski poziom urbanizacji**, znajduje się on w grupie czterech regionów w Polsce, w których ponad połowa ludności mieszka na wsi. Wśród powiatów ziemskich najbardziej zurbanizowane są: świdnicki (ludność miast stanowiła 56,7% w 2022 roku), puławski (47,5%) i rycki (45%)⁵.

Analiza struktury podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON pokazuje, że w województwie lubelskim **zdecydowanie przeważają mikroprzedsiębiorstwa, tj. podmioty o liczbie pracujących do 9 osób** (97,0% ogółu podmiotów wpisanych do rejestru REGON według stanu na koniec kwietnia 2024 roku). Udział podmiotów o przewidywanej liczbie pracujących 10-49 wyniósł w tym okresie 2,4%, zaś podmioty powyżej 49 pracujących stanowiły 0,6% wszystkich podmiotów wpisanych do rejestru REGON⁶. Stosunkowo mało liczne w regionie małe, średnie i duże podmioty gospodarcze, pełnią jednocześnie bardzo istotną rolę jako pracodawcy – w końcu 2023 roku **w jednostkach zatrudniających od 10 osób zatrudnionych było 80,5% ogółu osób pracujących na lubelskim rynku pracy**. W jednostkach o liczbie pracujących 50 osób i więcej zatrudnionych było 55,8% pracujących, w jednostkach zatrudniających od 10 do 49 osób – 24,7%, a w jednostkach do 9 osób pracujących – 19,6%. W końcu 2023 roku ponad połowa osób pracujących w regionie (62,9%) zatrudniona była w sektorze prywatnym, zaś jedna trzecia (37,1%) – w sektorze publicznym⁷. **W 2023 roku w porównaniu z końcem 2018 roku wzrósł odsetek osób zatrudnionych w jednostkach o liczbie pracujących powyżej 49 osób** (55,8% w 2023 roku i 44,2% w 2018 roku), zmniejszył się natomiast odsetek osób zatrudnionych w jednostkach zatrudniających od 10 do 49 osób (37,6% w 2018 roku i 24,7% w 2023 roku). **Wzrósł również w tym okresie odsetek osób zatrudnionych w sektorze publicznym** (30,9% w 2018 roku i 37,1% w 2023 roku)⁸.

Do przedsiębiorstw zatrudniających największą liczbę pracowników należą w województwie lubelskim: 1) Stokrotka Sp. z o.o.; 2) Black Red White S.A.; 3) Genpact Poland Sp. z o.o.; 4) Lubelski Węgiel Bogdanka S.A., 5) PZZ Lubella GMW Sp. z o.o.; 6) SIPMA S.A.; 7) PGE Dystrybucja S.A.; 8) Grupa Azoty Zakłady Azotowe „Puławy” S.A.; 9) Zakład Mięsny „Wierzejki” J. M. Zdanowscy Sp. j.; 10) Herbapol Lublin S.A.; 11) POL-SKONE Sp. z o.o.; 12) Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego „PZL-Świdnik” S.A.; 13) Perła - Browary Lubelskie S.A.;

⁵ [link](#)

⁶ Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego w kwietniu 2024 r., Urząd Statystyczny w Lublinie, Informacje sygnałne nr 4/2024, opublikowano 29.05.2024 r., s. 18.

⁷ Popyt na pracę w województwie lubelskim w 2023 roku, Urząd Statystyczny w Lublinie, Informacje sygnałne, opublikowano 30.04.2024 r.

⁸ Popyt na pracę w województwie lubelskim w 2018 roku, Stan w końcu IV kwartału 2018 roku, Urząd Statystyczny w Lublinie, Informacje sygnałne, opublikowano 30.04.2019 r.

14) Przedsiębiorstwo Chemiczne Stanchem Sp. z o.o.; 15) Spółdzielcza Mleczarnia Spomlek w Radzynie Podlaskim; 16) Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Krasnymstawie; 17) Spółdzielnia Mleczarska w Rykach; 18) Fabryka Łożysk Toczných – Kraśnik S.A.; 19) Nałęczowianka Sp. z o.o.; 20) Model Opakowania Sp. z o.o. w Biłgoraju; 21) Fabryka Kabli ELPAR Sp. z o.o. w Parczewie; 22) MPK Lublin Sp. z o.o.; 23) MPWiK Lublin Sp. z o.o., 24) Asseco Business Solutions S.A. oraz SII Poland oddział w Lublinie (w ciągu 10 lat działalności, do 2023 - firma zatrudniła około 800 osób). W regionie pojawiają się również nowi inwestorzy, jak firma Steel and Casting Services Sp. z o.o., która rozpoczęła działalność w marcu 2023 roku. Lubelski zakład jest częścią Grupy GMH - jednej z największych prywatnych grup obróbki metali w Europie z centralną bazą w Niemczech i obecnie zatrudnia 30 pracowników⁹. W 2023 roku działalność w regionie rozpoczęła firma Foodcom S.A., która zajmuje się międzynarodowymi transakcjami handlowymi w branży chemicznej, spożywczej i paszowej a w Lublinie planuje zatrudnić 50 osób¹⁰.

3.1.2. Pracujący na lubelskim rynku pracy

Charakterystyki grupy osób pracujących na lubelskim rynku pracy dokonano na podstawie Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL). Jego celem jest dostarczenie informacji o rozmiarach i strukturze populacji osób pracujących z uwzględnieniem cech demograficzno-społecznych i zawodowych osób oraz podstawowej charakterystyki miejsca pracy. Pracujący w tym badaniu to osoba, która w tygodniu poprzedzającym badanie przynajmniej 1 godzinę wykonywała pracę przynoszącą zarobek, miała pracę, lecz jej nie wykonywała ze względu na urlop, chorobę itp. lub pomagała nieodpłatnie w rodzinnej działalności gospodarczej. Badanie obejmuje osoby w wieku 15 lat i więcej mieszkające w gospodarstwach domowych przebywające w kraju lub nieobecne nie dłużej niż 3 miesiące. Źródłem danych w badaniu jest badanie ankietowe gospodarstw domowych realizowane przez GUS¹¹.

⁹ [link](#)

¹⁰ [link](#)

¹¹ Zgodnie z definicją przyjętą w badaniu **pracujący według BAEL** są to osoby w wieku 15-89 lat, które w okresie badanego tygodnia:

1) wykonywały przez co najmniej 1 godzinę pracę przynoszącą zarobek lub dochód tzn. były zatrudnione w firmie/institucji publicznej lub u prywatnego pracodawcy, pracowały we własnym (lub dzierżawionym) gospodarstwie rolnym lub prowadziły własną działalność gospodarczą poza rolnictwem, pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa rolnego lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem,

2) miały pracę, ale jej nie wykonywały:

a. z powodu choroby lub urlopu wypoczynkowego, urlopu związanego z rodzicielstwem (macierzyńskiego, rodzicielskiego, ojcowskiego lub wychowawczego), organizacji czasu pracy (systemu pracy lub odbioru nadgodzin), szkolenia związanego z wykonywaną pracą,

b. z powodu sezonowego charakteru pracy, jeśli w okresie poza sezonem nadal regularnie wypełniały zadania i obowiązki związane z pracą lub prowadzeniem działalności (z wyłączeniem obowiązków prawnych lub administracyjnych),

c. z innych powodów, jeśli przewidywany okres nieobecności w pracy nie przekracza 3 miesięcy.

Według stanu na pierwszy kwartał 2024 roku w województwie lubelskim pracowało ogółem 883 tys. osób. Częściej osobami pracującymi byli mężczyźni (55,6%) niż kobiety (44,4%). Ogółem w Polsce odsetek kobiet wśród osób pracujących był w pierwszym kwartale 2024 roku nieco wyższy (45,9%)¹².

W pierwszym kwartale 2024 roku ponad jedna czwarta pracujących (29,1%) była w wieku 35-44 lata, a jedna czwarta (25,6%) w wieku 45-54 lat. Jedna piąta pracujących (21,4%) była w wieku 25-34 lata. Struktura wieku osób pracujących nie odbiega od charakterystyki tej grupy ogółem w Polsce¹³. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Kategorie wiekowe osób pracujących w Polsce i w województwie lubelskim w I kwartale 2024 roku (według BAEL, dane w %)

Jednostka terytorialna	15-24	25-34	35-44	45-54	55-89
Polska	5,7	21,9	29,5	25,7	17,2
Lubelskie	5,5	21,4	29,1	25,6	18,3

Źródło: GUS BDL

W pierwszym kwartale 2024 roku **zdecydowana większość osób pracowała w województwie lubelskim w pełnym wymiarze czasu pracy (87,8%)**. W niepełnym wymiarze czasu pracy pracowało w regionie 12,2% osób. Ogółem w Polsce odsetek osób pracujących w pełnym wymiarze był w tym okresie nieco wyższy (93,4%). W I kwartale 2024 roku w województwie lubelskim w niepełnym wymiarze czasu pracy częściej pracowały kobiety (61,1%)¹⁴.

W pierwszym kwartale 2024 roku ponad połowa osób pracowała w usługach (57,9%), blisko jedna czwarta zaś w przemyśle i budownictwie (23,6%). **Znaczna część osób – w porównaniu z danymi dla ogółu Polski – pracuje w regionie w sekcji rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo oraz rybactwo (18,3%)**¹⁵. Sytuacja w tym obszarze nie zmieniła się znacząco w porównaniu z I kwartałem 2018 roku. Szczegółowe dane dotyczące 2024 roku przedstawiono w tabeli 3.

Do pracujących – zgodnie z międzynarodowymi standardami – zaliczani są również uczniowie, z którymi zakłady pracy lub osoby fizyczne zawarły umowę o naukę zawodu lub przyuczenie do określonej pracy, jeżeli otrzymywali wynagrodzenie.

Do pracujących nie są zaliczani: wolontariusze oraz stażyści nieotrzymujący wynagrodzenia, osoby pracujące w rolnictwie indywidualnym zajmujące się wytwarzaniem produktów rolnych wyłącznie lub głównie na własne potrzeby

¹² GUS, BDL, Rynek pracy, Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15-89 lat według BAEL (dane kwartalne), Pracujący według płci, wymiaru czasu pracy i sekcji PKD

¹³ GUS, BDL, Rynek pracy, Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15-89 lat według BAEL (dane kwartalne), Pracujący według wieku

¹⁴ GUS, BDL, Rynek pracy, Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15-89 lat według BAEL (dane kwartalne), Pracujący według płci, wymiaru czasu pracy i sekcji PKD

¹⁵ GUS, BDL, Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15-89 lat według BAEL (dane kwartalne), Pracujący według płci, wymiaru czasu pracy i sekcji PKD

Tabela 3. Odsetek pracujących w poszczególnych sekcjach PKD w Polsce i w województwie lubelskim w I kwartale 2024 roku (według BAEL, dane w %).

Jednostka terytorialna	Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo; rybactwo	Przemysł i budownictwo	Usługi
Polska	6,8	29,7	62,8
Lubelskie	18,3	23,6	57,9

Źródło: GUS BDL

3.1.3. Poziom wykształcenia ludności i udział w kształceniu ustawicznym

Ważnym elementem charakteryzującym grupę osób pracujących w danym regionie jest także poziom wykształcenia i uczestnictwo w szkoleniach (w kształceniu dorosłych). Dane dostępne na ten temat dotyczą ogółu ludności w wieku 15 - 64 lata, można jednak założyć, że w dużym stopniu odnoszą się one do grupy osób pracujących, gdyż znaczna część osób z tej kategorii wiekowej pracuje (wskazują na to wskaźniki zatrudnienia omówione w dalszej części opracowania). Jak wynika z badania BAEL, **w I kwartale 2024 roku ponad jedna czwarta mieszkańców województwa lubelskiego w wieku aktywności zawodowej posiadała wykształcenie wyższe (29,7%) a niemal jedna czwarta policealne oraz średnie zawodowe/branżowe (23,5%)¹⁶**. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli 4.

Tabela 4. Odsetek ludności w wieku 15 – 64 lata według poziomu wykształcenia w województwie lubelskim w I kwartale 2024 roku (według BAEL, dane w %).

Poziom wykształcenia	Odsetek ludności w wieku 15 – 64 lata
wyższe	29,7
policealne oraz średnie zawodowe/ branżowe	23,5
średnie ogólnokształcące	12,2
zasadnicze zawodowe/ branżowe	20,5
gimnazjalne, podstawowe i niższe	14,1

Źródło: GUS BDL

W 2023 roku w województwie lubelskim uczyło się lub doksztalało 8,0% osób dorosłych w wieku 25-64 lata. Ogółem w Polsce uczyło się lub doksztalało w tym okresie 8,7% osób w tym wieku¹⁷. Na przestrzeni lat **wzrosła liczba osób dorosłych, które uczestniczą w**

¹⁶ GUS, BDL, Rynek pracy, Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15-89 lat według BAEL (dane kwartalne), Odsetek ludności w wieku 15-64 lata według poziomu wykształcenia

¹⁷ Rynek pracy, Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15-89 lat według BAEL (dane średnioroczne), Osoby dorosłe uczestniczące w kształceniu lub szkoleniu w wieku 25-64 lata. Udział osób w wieku 25-64 lata uczących się lub doksztalających się (w okresie czterech tygodni przed badaniem) w ludności ogółem w tej samej grupie wieku.

kształceniu ustawicznym, zarówno w regionie, jak i ogółem w Polsce, równocześnie w obu przypadkach jest to wciąż poziom niższy niż ogółem w Unii Europejskiej (11,9%)¹⁸.

Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli 5.

Tabela 5. Osoby dorosłe uczestniczące w kształceniu lub szkoleniu w wieku 25-64 lata w Polsce i w województwie lubelskim w roku 2018 i 2023 (według BAEL, dane w %).

Jednostka terytorialna	2018 r.	2023 r.
Polska	5,7	8,7
Lubelskie	6,6	8,0

Źródło: GUS BDL

Warto w tym miejscu zauważyć, że w badaniu BAEL, na którego wyniki się tu powołano, informacje odnoszące się do uczestnictwa w kształceniu i szkoleniu zbierane są w odniesieniu do ostatnich 4 tygodni lub 12 miesięcy poprzedzających badanie (przy czym odniesienie 12-miesięczne zostało dodane w badaniach GUS w roku 2022). Ponadto badanie to uwzględnia kształcenie formalne i pozaformalne, nie uwzględnia natomiast kształcenia nieformalnego, z którego chętnie korzystają osoby dorosłe¹⁹.

Innym źródłem danych o rynku pracy jest statystyka dotycząca pracujących w gospodarce narodowej prowadzona przez GUS. Źródłem danych jest w tym przypadku badanie podmiotów gospodarczych realizowane przez GUS (dane administracyjne). Na podstawie tych danych można wskazać bardziej precyzyjnie sektory, w jakich zatrudnieni byli mieszkańcy Lubelszczyzny oraz opisać populację osób pracujących ze względu na status zatrudnienia. Zgodnie z wspomnianą statystyką, w grudniu 2023 w województwie lubelskim w gospodarce narodowej pracowały 761 604 osoby, wśród których mężczyźni stanowili 53,4%. Spośród osób pracujących w województwie lubelskim w grudniu 2023 roku **nieco ponad dwie trzecie (70,9%) było pracownikami najemnymi**. Niemal tak samo często byli to mężczyźni (50,5%), jak kobiety (49,5%). Na własny rachunek pracowała nieco ponad jedna czwarta osób (28,8%), częściej byli to mężczyźni (60,2%)²⁰. **Największy odsetek osób zatrudniony był w sekcji rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (18,8%), w przemyśle (15,6%) i w sekcji handel i naprawa pojazdów samochodowych (13,2%)**. Analiza danych ze względu na płeć pracujących ukazuje istnienie sektorów, w których zdecydowanie częściej zatrudniani są pracownicy jednej płci. Biorąc pod uwagę branże, w których zatrudnienie znajduje największa liczba pracowników w regionie, mężczyźni dominują w takich sektorach, jak przemysł (70% zatrudnionych to mężczyźni), budownictwo (91,4% mężczyzn) oraz transport i gospodarka

¹⁸ Wpływ polityki spójności 2014-2020 na system kształcenia i szkolenia, Piotr Fuchs Smart Research, IDEA Instytut Sp. z o.o., Pracowania Rozwoju Przemysłów Kozak, Poznań/Warszawa, luty 2024 r., s. 183.

¹⁹ Najwięcej dorosłych Polaków (71%) rozwija swoje kompetencje w sposób nieformalny, najmniej w sposób formalny. Najpowszechniej wykorzystywanym sposobem uczenia się nieformalnego jest korzystanie z materiałów dostępnych w Internecie. Zob. Bilans Kapitału Ludzkiego 2022/2021 Rozwój kompetencji - uczenie się dorosłych i sektor szkoleniowo-rozwojowy, Warszawa 2022, s. 11-12.

²⁰ GUS, BDL, Rynek pracy, Pracujący według innego podziału niż PKD, Pracujący w gospodarce narodowej według statusu zatrudnienia i miejsca zamieszkania (dane miesięczne)

magazynowa (80,4% mężczyzn). Kobiety zdecydowanie przeważają wśród pracowników takich branż, jak: edukacja (78,3%) czy opieka zdrowotna i pomoc społeczna (80,9%)²¹. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli 6.

Tabela 6. Odsetek pracujących w poszczególnych sektorach gospodarki w województwie lubelskim w grudniu 2023 roku – ogółem i w podziale na płeć (dane w %).

Sektor gospodarki	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (sekcja A)	18,8	57,5	42,5
przemysł razem (sekcje: B, C, D, E)	15,6	70,0	30,0
handel; naprawa pojazdów samochodowych (sekcja G)	13,2	46,5	53,5
edukacja (sekcja P)	8,9	21,7	78,3
administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne (sekcja O)	8,6	53,5	46,5
opieka zdrowotna i pomoc społeczna (Q)	7,4	19,1	80,9
budownictwo (sekcja F)	6,4	91,4	8,6
transport i gospodarka magazynowa (sekcja H)	5,8	80,4	19,6
działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (sekcja M)	3,5	46,7	53,3
administrowanie i działalność wspierająca (sekcja N)	2,4	56,7	43,3
pozostała działalność usługowa (sekcja S)	2,2	30,7	69,3
informacja i komunikacja (sekcja J)	2,1	67,5	32,5
działalność finansowa i ubezpieczeniowa (sekcja K)	1,7	32,3	67,7
zakwaterowanie i gastronomia (sekcja I)	1,5	34,6	65,4
obsługa rynku nieruchomości (sekcja L)	1,0	55,6	44,4
działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją (sekcja R)	1,0	38,1	61,9

Źródło: GUS BDL

3.1.4. Kondycja rynku pracy w województwie lubelskim

O kondycji rynku pracy w świadczą między innymi dynamika płac oraz wskaźnik zatrudnienia (tj. udział pracujących danej kategorii w ogólnej liczbie ludności danej kategorii), który pokazuje, jaki odsetek ludzi w wieku produkcyjnym pracuje.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w województwie lubelskim znajdują się od lat poniżej średniej krajowej (88,7% w 2022 roku). Sytuacja w tym zakresie podlegała nieznacznym wahaniom w latach 2018 – 2022. Należy przy tym pamiętać, że dane dotyczące wynagrodzeń zbierane przez GUS dotyczą podmiotów gospodarki narodowej o liczbie

²¹ GUS, BDL, Rynek pracy, Pracujący, zatrudnieni i przeciętne zatrudnienie według PKD, Pracujący w gospodarce narodowej według sekcji PKD i miejsca zamieszkania (dane miesięczne)

pracujących 10 i więcej osób oraz jednostek sfery budżetowej niezależnie od liczby pracujących²². Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli 7.

Tabela 7. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej w województwie lubelskim w latach 2018-2022 (Polska=100; dane w %).

Jednostka terytorialna	2018 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.	2022 r.
Lubelskie	88,5	88,6	89,3	89,2	88,7

Źródło: GUS BDL

Wskaźnik zatrudnienia w województwie lubelskim (54,6%) znajdował się w I kwartale 2024 roku na nieco niższym poziomie, niż ogółem w Polsce (56,6%). W I kwartale 2024 roku wskaźnik zatrudnienia wzrósł w regionie w porównaniu z I kwartałem 2018 roku o ponad 4 p.p. (dynamika wzrostu dla ogółu kraju była niższa). Uwagę zwraca szczególnie wzrost wskaźnika zatrudnienia wśród osób młodych (25-34 lata) w regionie: w I kwartale 2024 roku wyniósł on 85,5% i był o 11,5 p.p. wyższy w porównaniu z I kwartałem 2018 roku (74,0%). **Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 25 - 54 lata wyniósł w I kwartale 2024 roku 85,3% w województwie lubelskim i 86,7% ogółem w Polsce²³.** Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli 8.

²² GUS, BDL, Wynagrodzenia i świadczenia społeczne, Wynagrodzenia, Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto według sekcji PKD

²³ GUS, BDL, Rynek pracy, Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15-89 lat według BAEL (dane kwartalne), Pracujący według wieku.

Tabela 8. Wskaźnik zatrudnienia według grup wieku w Polsce i w województwie lubelskim w I kwartale 2018 roku i I kwartale 2024 roku (według BAEL, dane w %).

Jednostka terytorialna	Przedział wiekowy (w latach)	2018 r.	2024 r.
Polska	ogółem	53,3	56,6
Lubelskie	ogółem	50,2	54,6
Polska	15-24	30,8	27,8
Lubelskie	15-24	29,4	24,7
Polska	25-34	80,4	85,3
Lubelskie	25-34	74,0	85,5
Polska	35-44	83,7	88,2
Lubelskie	35-44	83,7	89,5
Polska	55-64	46,4	58,0
Lubelskie	55-64	40,4	58,3
Polska	55-89	23,7	25,7
Lubelskie	55-89	20,1	25,4
Polska	25-54	80,9	86,6
Lubelskie	25-54	78,7	85,7

Źródło: GUS BDL

Wskaźnik zatrudnienia był w województwie lubelskim w I kwartale 2024 roku wyższy w przypadku mężczyzn (63,1%) niż kobiet (46,7%). Podobnie sytuacja wygląda ogółem w Polsce. W porównaniu z I kwartałem 2018 roku w regionie wzrósł zarówno odsetek pracujących mężczyzn (57,4% w 2018), jak i kobiet (43,6% w 2018 roku)²⁴, przy czym w przypadku mężczyzn wzrost był większy. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli 9.

Tabela 9. Wskaźnik zatrudnienia według płci w Polsce i w województwie lubelskim w I kwartale 2018 i w I kwartale 2024 roku (według BAEL, dane w %)

Jednostka terytorialna	Płeć	2018 r.	2024 r.
Lubelskie	mężczyźni	57,4	63,1
Polska	mężczyźni	61,1	63,9
Lubelskie	kobiety	43,6	46,7
Polska	kobiety	46,1	50,0

Źródło: GUS BDL

²⁴ GUS, BDL, Rynek pracy, Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15-89 lat według BAEL (dane kwartalne), Wskaźnik zatrudnienia według grup wieku i płci.

Wskaźnik zatrudnienia wśród mieszkańców miast (55,7%) był w województwie lubelskim w I kwartale 2024 roku nieco wyższy, niż wśród mieszkańców wsi (53,6%). W porównaniu z I kwartałem 2018 roku w regionie wzrósł zarówno odsetek pracujących mieszkańców miast (51,4% w 2018 roku), jak i wsi (49,2% w 2018). Ogółem w Polsce wskaźniki zatrudnienia zarówno w miastach, jak i na wsi były nieco wyższe²⁵. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli 10.

Tabela 10. Wskaźnik zatrudnienia według miejsca zamieszkania w Polsce i w województwie lubelskim w I kwartale 2018 i I kwartale 2024 roku (według BAEL, dane w %)

Jednostka terytorialna	Miejsce zamieszkania	2018 r.	2024 r.
Lubelskie	w miastach	51,4	55,7
Polska	w miastach	54,3	57,1
Lubelskie	na wsi	49,2	53,6
Polska	na wsi	51,7	55,9

Źródło: GUS BDL

3.1.5. Wolne miejsca pracy

Z danych GUS wynika, że w 2022 roku **pracodawcy działający w województwie lubelskim dysponowali ogółem 2,9 tys. wolnych miejsc pracy**²⁶. Liczba wolnych miejsc pracy nieznacznie wzrosła w 2022 roku w porównaniu z rokiem 2018 – wskazuje na to wskaźnik wolnych miejsc obliczany jako udział wolnych miejsc pracy w sumie obsadzonych i wolnych miejsc pracy. W 2022 roku wolnych było 0,61% miejsc pracy, czyli nieco więcej niż w roku 2018 (0,56%). Równocześnie należy zauważyć, że w latach 2018-2022 liczba wolnych miejsc pracy znacznie się wahała i w 2020 roku było ich znacznie mniej w porównaniu z innymi latami²⁷. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli 11.

²⁵ GUS, BDL, Rynek pracy, Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15-89 lat według BAEL (dane kwartalne), Aktywność ekonomiczna ludności według miejsca zamieszkania, Wskaźnik zatrudnienia.

²⁶ GUS, BDL, Rynek pracy, Miejsca pracy, Wolne miejsca pracy. Zgodnie z definicją GUS **wolne miejsca pracy** to miejsca pracy powstałe w wyniku ruchu zatrudnionych bądź nowo utworzone, w stosunku do których spełnione zostały jednocześnie trzy warunki: 1. miejsca pracy w dniu sprawozdawczym nie były faktycznie obsadzone; 2. pracodawca czynił starania, aby znaleźć osoby chętne do podjęcia pracy; 3. w przypadku znalezienia właściwych kandydatów, pracodawca byłby gotów do natychmiastowego przyjęcia tych osób. Wolne miejsca pracy podawane są jako średnia ze stanów na koniec kwartałów. Wskaźnik wolnych miejsc obliczany jest jako uśredniony wskaźnik z liczby miejsc pracy na koniec kwartałów.

²⁷ GUS, BDL, Rynek pracy, Miejsca pracy, Wolne miejsca pracy.

Tabela 11. Wskaźnik wolnych miejsc pracy w województwie lubelskim w latach 2018-2022 (dane w %)

Jednostka terytorialna	2018 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.	2022 r.
Lubelskie	0,56	0,58	0,35	0,64	0,61

Źródło: GUS BDL

Na podstawie wyników badania „Barometr zawodów” wskazać można tzw. zawody deficytowe, czyli takie, w których pracodawcom funkcjonującym w województwie lubelskim najtrudniej jest znaleźć pracowników. Prognoza na rok 2023 dotyczyła następujących zawodów:

- elektrycy, elektromechanicy i elektromonterzy;
- fizjoterapeuci i masażyści;
- kierowcy autobusów;
- kierowcy samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych;
- krawcy i pracownicy produkcji odzieży;
- lekarze;
- magazynierzy;
- mechanicy pojazdów samochodowych;
- monterzy instalacji budowlanych;
- nauczyciele praktycznej nauki zawodu;
- nauczyciele przedmiotów zawodowych;
- nauczyciele szkół specjalnych i oddziałów integracyjnych;
- operatorzy i mechanicy sprzętu do robót ziemnych;
- operatorzy obrabiarek skrawających;
- opiekunowie osoby starszej lub niepełnosprawnej;
- piekarze;
- pielęgniarki i położne;
- pracownicy ds. rachunkowości i księgowości;
- psychologzy i psychoterapeuci;
- samodzielni księgowi;

- spawacze²⁸.

Na podstawie analizy wyników wcześniejszych edycji badania można stwierdzić, że struktura zawodów deficytowych w regionie nie zmieniła się znacząco w ostatnich latach.

3.2. Oszacowanie wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego pn. „Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu”

Pytanie badawcze:

1/ Jaką wartość osiągnął na koniec 2023 roku wskaźnik rezultatu długoterminowego „Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu” w poszczególnych priorytetach inwestycyjnych?

3.2.1. Sytuacja na rynku pracy uczestników projektów w momencie przystąpienia do projektu

W niniejszym podrozdziale przedstawiono dane obrazujące wielkość udziału uczestników projektów znajdujących się w sytuacji niepewnego lub niepełnego zatrudnienia w całej grupie uczestników pracujących w momencie przystąpienia do projektu. Należy zauważyć, że zgodnie z definicją wskaźnika rezultatu długoterminowego „Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu” by uznać, że uczestnik projektu znalazł się w lepszej sytuacji sześć miesięcy po opuszczeniu programu, musi on doświadczyć jednej z czterech sytuacji:

1. Przejść z niepewnego do stabilnego zatrudnienia,
2. Przejść z niepełnego (wbrew woli osoby pracującej) do pełnego zatrudnienia,
3. Zmienić pracę na inną, wymagającą wyższych kompetencji/ umiejętności/ kwalifikacji i wiążącą się z większą odpowiedzialnością,
4. Awansować w pracy.

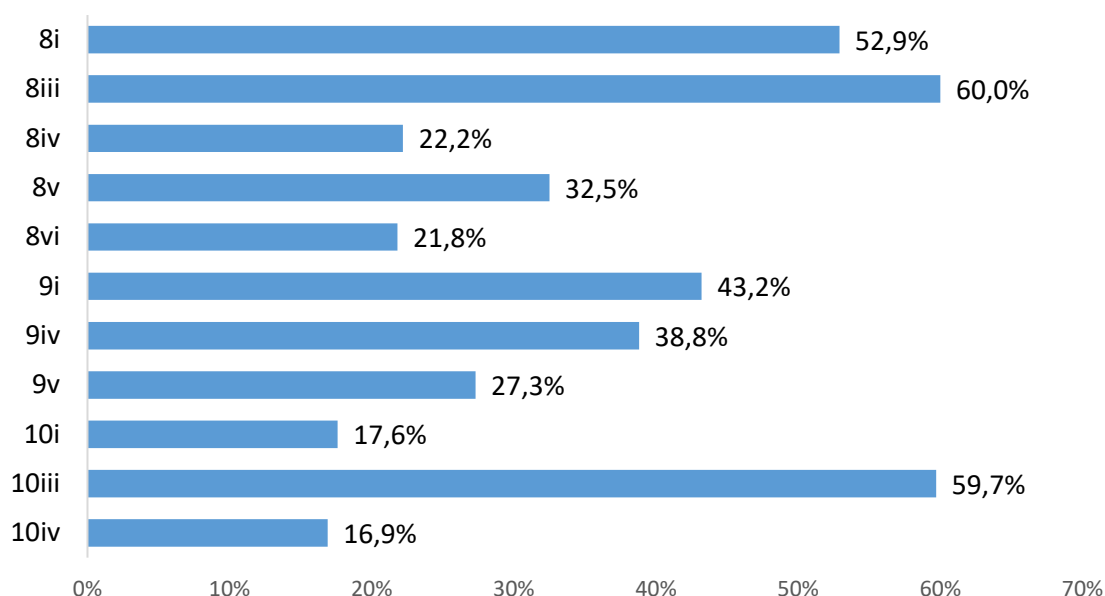
Możliwość doświadczenia dwóch pierwszych sytuacji miały, co oczywiste, jedynie te osoby, które w momencie przystąpienia do projektu znajdowały się w stanie odpowiednio niepewnego zatrudnienia oraz niepełnego zatrudnienia. Osoby pracujące w momencie przystąpienia do projektu znajdujące się w sytuacji stabilnego i pełnego zatrudnienia mogły, w rozumieniu Wytycznych, poprawić swoją sytuację na rynku pracy jedynie poprzez zmianę pracy na inną, wymagającą wyższych kompetencji/umiejętności/kwalifikacji i wiążącą się z większą odpowiedzialnością lub poprzez awans w pracy.

Na poniższym wykresie zaprezentowano odsetek uczestników projektów doświadczających w momencie przystąpienia do projektu co najmniej jednej przesłanki niepewnego lub

²⁸ Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, Barometr zawodów 2024, Raport podsumowujący badanie w województwie lubelskim, Kraków 2023.

niepełnego zatrudnienia w podziale na PI. Z kolei w tabelach A1 oraz A2 zamieszczonych w aneksie do raportu końcowego zaprezentowano szczegółowe dane charakteryzujące sytuację zawodową uczestników projektów w momencie przystąpienia do projektu posługując się charakterystykami/kategoriemi analitycznymi używanymi w Wytycznych.

Wykres 1 Odsetek pracujących w momencie przystąpienia do projektu uczestników projektów doświadczających w momencie przystąpienia do projektu co najmniej jednej przesłanki niepewnego lub niepełnego zatrudnienia



Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów.

Analiza sytuacji zatrudnieniowej uczestników projektów w momencie przystąpienia do projektu pozwala stwierdzić, że **sytuacja uczestników projektów realizowanych w ramach poszczególnych OP oraz PI była odmienna.**

W przypadku **OP 9 Rynek pracy (PI 8i, PI 8iii, PI 8iv)** zauważyć można, że sytuacja uczestników projektów zrealizowanych w ramach PI 8iii oraz PI 8i była, w momencie przystąpienia do projektu, znacznie gorsza niż sytuacja uczestników projektów w ramach PI 8iv. Aż 60,0% uczestników projektów w ramach PI 8iii oraz 52,9% uczestników projektów w ramach PI 8i doświadczało przynajmniej jednej przesłanki niepewnego lub niepełnego zatrudnienia. W przypadku PI 8iv było to tylko 22,2%. Powyższe dane uznać można za zgodne z oczekiwanymi – największy udział osób znajdujących się w niekorzystanej sytuacji na rynku pracy wśród pracujących uczestników projektów występuje w przypadku tych PI, w których IZ RPO WL 2014-2020 stosowała kryteria dostępu lub kryteria premiujące, ukierunkowujące beneficjentów projektów na rekrutację do projektów osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy. W przypadku PI 8iv wśród pracujących w momencie przystąpienia do projektu uczestników projektów dominowały kobiety formalnie posiadające stałe, stabilne zatrudnienie, ale przebywające na urlopie opiekuńczym lub wychowawczym w związku z urodzeniem dziecka.

W przypadku **OP 10 Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian (PI 8v, PI 8vi)** w gorszej sytuacji na rynku pracy w momencie przystąpienia do projektu byli uczestnicy projektów zrealizowanych w ramach PI 8v (32,5% uczestników doświadczało przynajmniej jednej przesłanki niepewnego lub niepełnego zatrudnienia) niż uczestnicy projektów w ramach PI 8vi (21,8%). Należy zauważyć, że wśród uczestników projektów w ramach PI 8v byli, obok pracodawców i pracowników z firm korzystających ze wsparcia, także uczestnicy programów outplacementowych, a więc osoby zagrożone zwolnieniem z przyczyn nie leżących po stronie pracownika. Osoby te często zmuszone były, z powodu trudnej sytuacji rynkowej pracodawców, do pracy w warunkach niestabilnego lub niepełnego zatrudnienia. Z kolei uczestnicy projektów w ramach PI 8vi to często osoby o ustabilizowanej sytuacji zawodowej, jednak znajdujące się w grupie ryzyka zdrowotnego (ze względu na wiek czy też specyfikę wykonywanej pracy np. osoby pracujące na obszarach lasów – leśnicy, pogranicznicy itd. narażone na boreliozę).

Istotne różnice pomiędzy sytuacją pracujących uczestników projektów w ramach poszczególnych PI występują także w przypadku **OP 11 Włączenie społeczne (PI 9i, PI 9iv oraz PI 9v)**. W znacznie gorszej sytuacji na rynku pracy w momencie przystąpienia do projektu byli uczestnicy projektów w ramach PI 9i (43,2% uczestników doświadczało przynajmniej jednej przesłanki niepewnego lub niepełnego zatrudnienia) oraz PI 9iv (38,8%) niż uczestnicy projektów w ramach PI 9v wśród których dominowali przedstawiciele JST oraz NGO (27,3%). Dodatkowo, w przypadku **PI 9i** prawie połowa spośród objętych badaniem uczestników projektów w momencie przystąpienia do projektu prowadziła własne gospodarstwo rolne, co – w rozumieniu Wytycznych – jest równoznaczne z pozostawaniem w sytuacji stabilnego zatrudnienia. W praktyce jednak zdecydowana większość z uczestników projektów w ramach PI 9i to – jak wynika z przeprowadzonych badań jakościowych oraz analizy desk research – rolnicy posiadający małe, nietowarowe gospodarstwa rolne, w praktyce nie zapewniające możliwości uzyskania dochodów wystarczających do utrzymania gospodarstwa domowego. Uwzględniając te osoby, **łączny udział pracujących uczestników projektów PI 9i znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy wyniósłby ponad 90%**. Wsparcie w ramach PI 9i oraz PI 9iv było ukierunkowane bezpośrednio na osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, stąd wysoki udział w ramach tych PI osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy. Z kolei w przypadku PI 9v wsparcie dla NGO oraz JST jedynie pośrednio mogło przyczynić się do włączenia społecznego osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

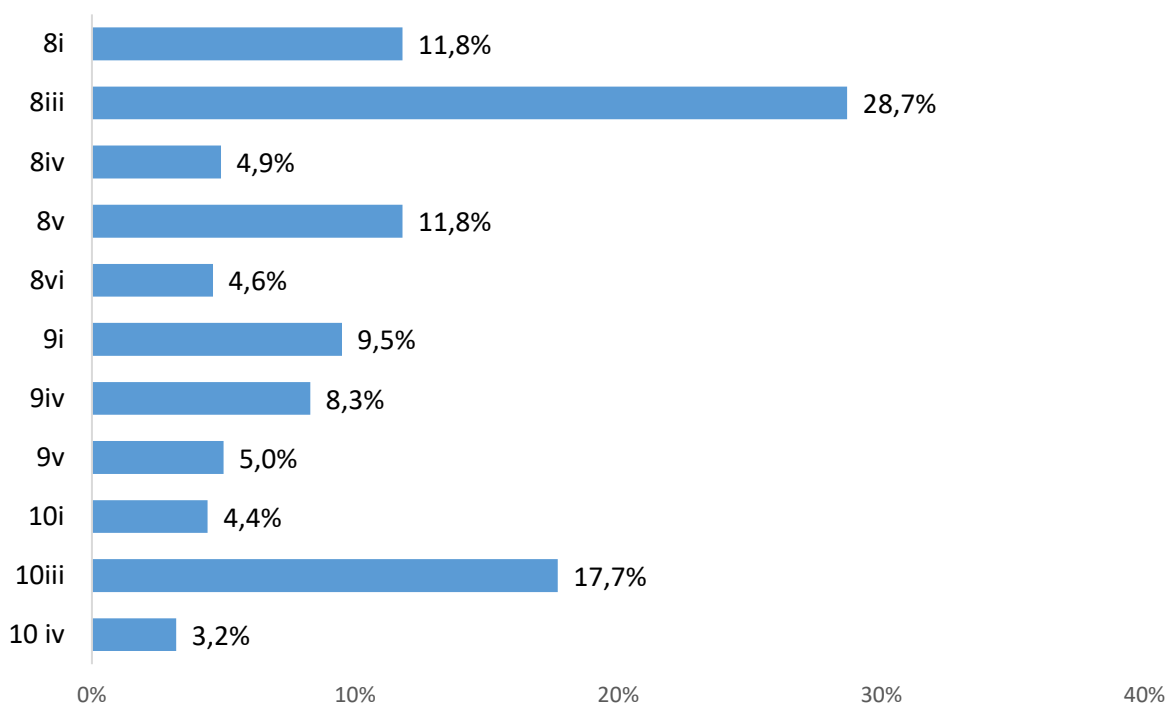
W ramach **OP 12 Edukacja, kwalifikacje i kompetencje (PI 10i, PI 10iii, PI 10iv)** w zdecydowanej najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy w momencie przystąpienia do projektu byli uczestnicy projektów zrealizowanych w ramach PI 10iii (59,7% uczestników doświadczało przynajmniej jednej przesłanki niepewnego lub niepełnego zatrudnienia). Wynika to z faktu ukierunkowania interwencji w ramach tego PI na osoby o niskich kwalifikacjach, które z tego powodu często nie są w stanie znaleźć stabilnego i pełnoetatowego zatrudnienia. Najmniejszy (w ramach OP12, ale także w ramach wszystkich analizowanych PI) udział

pracujących uczestników projektów znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy w momencie przystąpienia do projektu występował z kolei w przypadku PI 10i (17,6%) oraz PI 10iv (16,9%). W ramach tych PI zdecydowaną dominującą grupę uczestników projektów, pracujących w momencie przystąpienia do projektu, stanowili nauczyciele, których sytuacja zatrudnieniowa z reguły jest stabilna. Celem interwencji w ramach tych PI nie była poprawa sytuacji nauczycieli na rynku pracy, a poprawa jakości edukacji, w tym poprzez poprawę jakości/skuteczności pracy nauczycieli. Interwencja nie była zatem ukierunkowana na osoby znajdujące się w trudnej sytuacji na rynku pracy.

W przypadku każdego z analizowanych PI, najczęściej przesłanką niekorzystnej sytuacji na rynku pracy było świadczenie pracy najmniej na podstawie umowy innej niż umowa o pracę na czas nieokreślony (umowa o pracę na czas określony; umowa o dzieło/zlecenie; inna umowa; bez umowy).

W niepełnym wymiarze czasu pracy, pomimo chęci pracy na cały etat, najczęściej pracowali uczestnicy projektów w ramach PI 8iii (aż 28,7%) oraz PI 10iii (17,7%). Szczegółowe dane zaprezentowano na poniższym wykresie.

Wykres 2 Odsetek pracujących w momencie przystąpienia do projektu uczestników projektów pracujących w momencie przystąpienia do projektu w niepełnym wymiarze czasu pracy, pomimo chęci pracy na cały etat



Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów.

3.2.2. Osiągnięta wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego „Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu” w poszczególnych priorytetach inwestycyjnych i analiza zmian jakie zaszły w sytuacji uczestników projektów po 6 miesiącach od zakończenia udziału w projekcie

Zgodnie z załącznikiem nr 2 do Wytycznych w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020²⁹ **wskaźnik „Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu”** definiowany jest jako liczba osób pracujących, które uzyskały wsparcie Europejskiego Funduszu Społecznego i w ciągu 6 miesięcy po opuszczeniu programu przeszły z niepewnego do stabilnego zatrudnienia lub z niepełnego do pełnego zatrudnienia lub zmieniły pracę na inną, wymagającą wyższych kompetencji/ umiejętności/kwalifikacji i wiążącą się z większą odpowiedzialnością lub które awansowały w pracy.

„Niepewne zatrudnienie” należy rozumieć jako „zatrudnienie tymczasowe” i „umowę o pracę na czas określony”. Biorąc pod uwagę rozbieżności instytucjonalne, pojęcia „tymczasowe zatrudnienie” i „umowa o pracę na czas określony” odnoszą się do sytuacji, które w różnych kontekstach instytucjonalnych można uznać za podobne. Osoby zatrudnione na umowę o pracę na czas określony to takie, których główna praca zakończy się po upływie okresu ustalonego z góry lub nieokreślonego z wyprzedzeniem, lecz wskazanego przez obiektywne kryteria, takie jak: ukończenie zadania lub koniec okresu tymczasowego zastępstwa pracownika.

„Niepełne zatrudnienie” należy rozumieć jako niedobrowolne zatrudnienie w niepełnym wymiarze czasu pracy. Taka sytuacja ma miejsce wtedy, gdy osoba deklaruje, że pracuje w niepełnym wymiarze czasu, ponieważ nie może znaleźć pracy na pełen etat.

„Kompetencje” należy rozumieć jako udowodnioną zdolność wykorzystywania wiedzy, kwalifikacji oraz umiejętności indywidualnych, społecznych i/lub metodologicznych w pracy lub nauce oraz w rozwoju zawodowym i osobistym.

„Kwalifikacje” należy rozumieć jako formalny wynik oceny i walidacji, który uzyskuje się w sytuacji, kiedy właściwy organ uznaje, że dana osoba osiągnęła efekty uczenia się spełniające określone standardy. Wskaźnik mierzony do czterech tygodni od zakończenia przez uczestnika udziału w projekcie.

„Osoby znajdujące się w lepszej sytuacji na rynku pracy, sześć miesięcy po opuszczeniu programu” to osoby pracujące, które uzyskały wsparcie Europejskiego Funduszu Społecznego i w ciągu sześciu miesięcy po opuszczeniu programu EFS przeszły z niepewnego do stabilnego zatrudnienia lub z niepełnego do pełnego zatrudnienia lub zmieniły pracę na inną, wymagającą wyższych kompetencji/umiejętności/kwalifikacji i wiążącą się z większą odpowiedzialnością, lub które awansowały w pracy.

²⁹ [link](#)

Odsetek takich osób w ogólnej grupie uczestników projektów w ramach danego PI stanowi osiągniętą wartość wskaźnika rezultatu długoterminowego „Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu”.

Do pomiaru wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego wykorzystano badanie ankietowe uczestników projektów. Zgodnie z Wytycznymi, na podstawie odpowiedzi na określone pytania kwestionariuszowe, respondenci mogli zostać zaklasyfikowani do jednej z dziewięciu sytuacji, które zdefiniować należy jako „poprawa sytuacji na rynku pracy”³⁰.

Wyniki badania w tym zakresie zostały zamieszczone w poniższej tabeli. Podano zarówno osiągniętą wartość procentową wskaźnika rezultatu długoterminowego, jak i szacowaną bezwzględną liczbę uczestników projektów znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu, w podziale na PI oraz płeć.

³⁰ Szczegółowe informacje na temat podejścia metodologicznego do pomiaru wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego „Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu” zawarte zostały w aneksie do raportu końcowego.

Tabela 12 Osiągnięta wartość brutto wskaźnika rezultatu długoterminowego „Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu” dla uczestników projektów w ramach OP 9, 10, 11 i 12 RPO WL 2014-2020, którzy zakończyli swój udział w projekcie od 01.07.2018 r. do 31.12.2023 r.³¹

PI	Wielkość populacji			Liczba uczestników projektów znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu		
	K	M	O	K	M	O
8i	25	49	74	6	14	20
8iii	243	159	402	90	48	138
8iv	2 062	79	2 141	388	13	401
8v	9 891	8 119	18 010	2 057	1 786	3 843
8vi	65 368	24 127	89 495	4 903	1 737	6 640
9i	169	55	224	46	18	64
9iv	2 540	1 001	3 541	457	145	602
9v	1 805	701	2 506	238	100	338
10i	4 666	745	5 411	439	61	500
10iii	550	140	690	105	33	138
10iv	1 928	1 413	3 341	164	131	295
Razem	89 247	36 588	125 835	8 893	4 086	12 979

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów.

W lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu było szacunkowo **12 979** spośród **125 835** uczestników projektów RPO WL 2014-2020 pracujących w momencie przystąpienia do projektu, w tym **8 893 kobiety** oraz **4 086 mężczyzn**.

Priorytety Inwestycyjne, w ramach których osiągnięto najwyższe wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego to:

- **PI 8vi** (regionalne programy zdrowotne) – 6 640 osób, co wynika przede wszystkim z masowego charakteru interwencji (w RPZ wzięło udział ponad 89 tys. osób)
- **PI 8v** (usługi rozwojowe, w tym kursy i szkolenia dla pracowników przedsiębiorstw w ramach BUR, a także programy outplacementowe obejmujące m.in. kursy i szkolenia zawodowe, staże zawodowe, doradztwo zawodowe, pośrednictwo pracy i wsparcie psychologiczne) – 3 843 osoby. Wynika to z relatywnie wysokiej liczby uczestników

³¹ Zgodnie z Wytocznymi, jest to wartość do celów sprawozdawczych.

projektów (ponad 18 tys. osób), ale także wysokiej skuteczności wsparcia, w tym w szczególności w przypadku programów outplacementowych.

Priorytety Inwestycyjne, w ramach których osiągnięto najniższe wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego to:

- **PI 8i** (projekty oddziałujące stricte na kompetencje/kwalifikacje zawodowe uczestników projektów) – 20 osób;
- **PI 9i** (projekty, w ramach których różnorodne wsparcie, w tym instrumenty aktywizacji zawodowej, otrzymały osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, znajdujące się w złej sytuacji na rynku pracy) – 64 osoby;
- **PI 8iii** (projekty w zakresie wsparcia na rozpoczęcie działalności gospodarczej) – 138 osób.

Wsparcie w ramach powyższych PI było skuteczne w zakresie poprawy sytuacji zawodowej osób pracujących, jednakże liczba wspartych osób pracujących w ich ramach była bardzo niska: 74 osoby w ramach PI 8i; 224 osoby w ramach PI 9i oraz 402 osoby w ramach PI 8iii. W związku z powyższym osiągnięte wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego w ramach tych PI są relatywnie najniższe.

W powyższej tabeli zaprezentowano wartości brutto wskaźnika rezultatu długoterminowego. Zgodnie z Wytycznymi, **wyliczyć należy także wartość netto tego wskaźnika**. W praktyce wyliczenie wartości netto sprowadza się do zawężenia odsetka uczestników projektów, którzy zmienili pracę na inną, wymagającą wyższych kompetencji/ umiejętności/ kwalifikacji i wiążącą się z większą odpowiedzialnością lub awansowali w pracy do tych osób, które zadeklarowały w badaniu ankietowym, że do tej zmiany istotnie przyczynił się ich udział w projekcie³².

³² Deklarację istotnego wpływu projektu na tego typu zmianę definiować należy, zgodnie z Wytycznymi, jako wskazanie odpowiedzi od 6 do 10 w pytaniu kwestionariuszowym „W jakim stopniu udział w projekcie przyczynił się do tej zmiany? Proszę o odpowiedź na skali od 1 do 10, gdzie 1 oznacza „w ogóle się nie przyczynił”, a 10 oznacza, że „bardzo się przyczynił”.

Tabela 13 Liczba uczestników projektów, którzy zmienili pracę na inną, wymagającą wyższych kompetencji/ umiejętności/ kwalifikacji i wiążącą się z większą odpowiedzialnością lub awansowali w pracy w okresie sześciu miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie – wartość brutto (bez uwzględnienia wpływu udziału w projekcie na zmianę/awans zawodowy) oraz netto (wyłącznie uczestnicy projektów, którzy zadeklarowali istotny wpływ udziału w projekcie na zmianę/awans zawodowy)

PI	Brutto			Netto		
	K	M	O	K	M	O
8i	4	12	16	3	9	12
8iii	25	11	36	22	11	33
8iv	301	13	314	214	8	222
8v	1 108	901	2 009	861	763	1624
8vi	2 353	555	2 908	654	265	919
9i	22	12	34	20	12	32
9iv	206	95	301	135	75	210
9v	105	61	166	60	29	89
10i	177	19	196	89	10	99
10iii	75	11	86	51	11	62
10iv	110	73	183	67	40	107
Razem	4 486	1 763	6 249	2 176	1 233	3 409

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów.

Różnica pomiędzy wartością netto, a wartością brutto obrazuje siłę wpływu interwencji na obserwowaną zmianę. Im ta różnica mniejsza, tym większa istotność udziału w projekcie jako czynnika zmiany (zmiany pracy na lepszą/awansu zawodowego). **Najmniejsze różnice względne pomiędzy wartością netto a wartością brutto w ramach danego PI występują w przypadku PI 9i oraz PI 8iii oraz PI 8v. W tych przypadkach prawie wszyscy pracujący uczestnicy projektów, którzy doświadczyli awansu zawodowego, przypisują udziałowi w projekcie istotną rolę w tym zdarzeniu.** W przypadku pozostałych PI wartość netto jest znacznie mniejsza, co świadczy o wystąpieniu zmiany, ale bez dostrzeganego przez respondentów wpływu udziału w projekcie na to zdarzenie. Czynniki awansu zawodowego są oczywiście wielorakie (np. nabycie doświadczenia zawodowego, osiągnięcie sukcesów/celów stawianych pracownikowi na dotychczasowym stanowisku pracy, udział w innych aktywnościach edukacyjnych/rozwojowych itd.), a udział w projekcie nie musi być oczywiście czynnikiem istotnym, na tle innych. Warto zwrócić uwagę w szczególności na **PI 8vi** – zgodnie z teorią interwencji, wsparcie w postaci RPZ miało na celu nie poprawę sytuacji uczestników

tych programów na rynku pracy rozumianą jako awans zawodowy, a utrzymanie ich zdolności do świadczenia pracy/ograniczenie zjawiska przedwczesnego kończenia aktywności zawodowej mieszkańców województwa lubelskiego z powodów zdrowotnych. Nie może zatem dziwić, że udział w projekcie tego typu nie jest postrzegany przez respondentów jako czynnik wpływający na ich awans zawodowy/zmianę pracy na lepszą.

Tabela 14 Osiągnięta wartość netto wskaźnika rezultatu długoterminowego „Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu” dla uczestników projektów w ramach OP 9, 10, 11 i 12 RPO WL 2014-2020, którzy zakończyli swój udział w projekcie od 01.07.2018 r. do 31.12.2023 r.

PI	Wielkość populacji			Liczba uczestników projektów znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu		
	K	M	O	K	M	O
8i	25	49	74	4	12	16
8iii	243	159	402	87	48	135
8iv	2 062	79	2 141	305	8	313
8v	9 891	8 119	18 010	1 899	1 648	3 547
8vi	65 368	24 127	89 495	3 857	1 472	5 329
9i	169	55	224	46	18	64
9iv	2 540	1 001	3 541	404	125	529
9v	1 805	701	2 506	206	75	281
10i	4 666	745	5 411	369	58	427
10iii	550	140	690	92	33	125
10iv	1 928	1 413	3 341	131	99	230
Razem	89 247	36 588	125 835	7 400	3 595	10 996

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów.

Uwzględniając ocenę uczestników projektów dotyczącą wagi udziału w projekcie jako czynnika jednego z analizowanych efektów – zmiany pracy na lepszą/awansu zawodowego, obliczono także wartość netto wskaźnika rezultatu długoterminowego. **Największe różnice względne pomiędzy wartością brutto, a wartością netto w obrębie danego PI występują w przypadku PI 8i oraz PI 8vi. W większości analizowanych PI różnice pomiędzy wartością brutto a wartością netto nie są znaczące.** Należy jednak wyraźnie zaznaczyć, że wartość brutto skorygowana została do wartości netto (uwzględniającej deklarowany przez uczestników projektów istotny wpływ projektu na poprawę ich sytuacji zawodowej) jedynie w przypadku zmiany typu awans zawodowy/zmiana pracy na lepszą. W przypadku

pozostałych sytuacji uwzględnionych w definicji wskaźnika rezultatu długoterminowego (przejście z zatrudnienia niepewnego do pewnego oraz przejście z zatrudnienia niepełnego do pełnego) nie dokonano tego typu korekty przy wyliczeniu wartości netto wskaźnika rezultatu długoterminowego.

3.3. Wykazanie zmian jakie zaszły w sytuacji uczestników na rynku pracy w wyniku udziału w projekcie współfinansowanym z EFS

3.3.1. Zmiany w sytuacji zawodowej uczestników projektów po 6 miesiącach od zakończenia udziału w projekcie

Pytanie badawcze:

2/ Jakie zmiany zaszły w sytuacji uczestników projektów po 6 miesiącach od zakończenia udziału w projekcie? Jaka ich liczba:

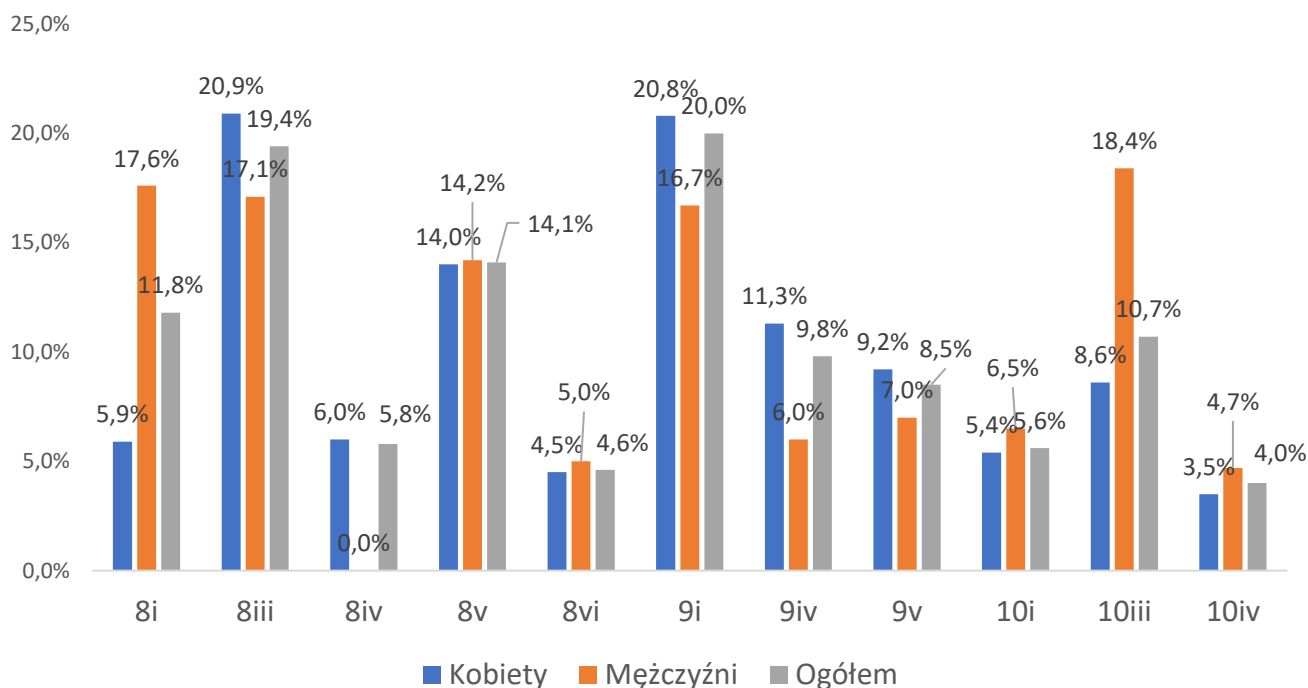
- przeszła z niepewnego do stabilnego zatrudnienia;
- przeszła z niepełnego do pełnego zatrudnienia;
- zmieniła pracę na inną, wymagającą wyższych kompetencji/ umiejętności/ kwalifikacji i wiążącą się z większą odpowiedzialnością;
- awansowała w pracy;
- dostrzeża inne korzyści, np. poprawę sytuacji finansowej, poprawę jakości pracy, zmniejszenie zagrożenia likwidacji stanowiska pracy etc.;
- nie dostrzeża jakichkolwiek zmian;
- dostrzeża zmiany niekorzystne (jakie)?

W ramach badania zidentyfikowano różnego typu zmiany, które zaszły w sytuacji uczestników projektów RPO WL 2014-2020 na rynku pracy w wyniku udziału w projekcie. Zostały one przeanalizowane w ramach kolejnych podrozdziałów. Należy zauważyć, że uczestnik projektu, który doświadczył chociaż jednej z sytuacji zdefiniowanych w pytaniu badawczym nr 2 poprawił swoją sytuację na rynku pracy w rozumieniu Wytycznych.

3.3.1.1. Efekty w postaci przejścia od niepewnego do pewnego zatrudnienia

Odsetek uczestników projektów, którzy przeszli od niepewnego do pewnego zatrudnienia przedstawiony został w tabeli zamieszczonej poniżej.

Wykres 3 Odsetek uczestników projektów, którzy przeszli od niepewnego do pewnego zatrudnienia w okresie do sześciu miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie



Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów.

Najczęściej efekt przejścia z niepewnego do pewnego zatrudnienia nastąpił w przypadku uczestników projektów realizowanych w ramach PI 9i (20,0%). Wynika to przede wszystkim z faktu generalnie złej sytuacji uczestników projektów w ramach tego PI w momencie przystąpienia do projektu. Wielu z nich przed uzyskaniem wsparcia pracowało dorywczo, na umowach cywilno-prawnych, bez stabilizacji zatrudnienia lub jako osoby współprowadzące niewielkie gospodarstwa rolne, uniemożliwiające uzyskanie wystarczających do utrzymania się dochodów. Z tego też względu relatywnie wielu pracujących uczestników projektów w ramach PI 9i korzystało z pomocy społecznej (pomimo braku formalnego statusu osoby bezrobotnej lub biernej zawodowo) i z tego tytułu zostali zrekrutowani do projektów realizowanych przez gminy/OPS. Uzyskane wsparcie pozwoliło im na podjęcie bardziej stabilnego zatrudnienia.

W przypadku PI 8iii mamy do czynienia z sytuacją odwrotną – efektem udziału w projektach uczestników projektów w zdecydowanej większości przypadków było rozpoczęcie działalności gospodarczej, którą uczestnicy projektów musieli utrzymać co najmniej 12 miesięcy (w przeciwnym razie musieliby zwrócić otrzymaną dotację na rozpoczęcie działalności gospodarczej). Prowadzenie działalności gospodarczej jest uznawane, zgodnie z Wytycznymi, za „pewne zatrudnienie”. W związku z tym wszyscy ci uczestnicy projektów, którzy utrzymali działalność gospodarczą sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie

znajdowali się w sytuacji pewnego zatrudnienia. Wielu z nich w momencie przystąpienia do projektu znajdowali się w sytuacji niepewnego zatrudnienia.

W przypadku PI 8v (14,1%) oraz PI 10iii (10,7%) uczestnicy projektów kształtowali swoje umiejętności/kompetencje/kwalifikacje zawodowe lub językowe/ICT, które można wykorzystać w pracy zawodowej. Podwyższenie umiejętności/kompetencji/kwalifikacji w niektórych przypadkach przełożyło się na uzyskanie bardziej stabilnego zatrudnienia przez uczestników projektów.

3.3.1.2. Efekty w postaci przejścia z niepełnego do pełnego zatrudnienia

W przypadku większości analizowanych PI, efekt w postaci przejścia z niepełnego do pełnego zatrudnienia wystąpił w przypadku niewielkiej liczby uczestników projektów. W największym stopniu efekt ten wystąpił w przypadku uczestników projektów realizowanych w ramach **PI 8iii (13,4%)** – ich uczestnicy zakładali własne działalności gospodarcze, co w niektórych przypadkach wiązało się ze zwiększeniem wymiaru czasu pracy w porównaniu do sytuacji sprzed udziału w projekcie. **Ponadto efekt ten był widoczny w przypadku uczestników projektów realizowanych w ramach PI 8v (7,2%),** w ramach którego udział brali także pracownicy zagrożeni zwolnieniem (w ramach programów typu outplacement), a więc prawdopodobnie także zmuszeni do pracy w niepełnym wymiarze czasu pracy ze względu na sytuację ich dotychczasowych pracodawców. **Efekt ten widoczny jest także w przypadku uczestników projektów realizowanych w ramach 9i (7,4%)** – są to osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, w momencie przystąpienia do projektu często pracujące, z różnych powodów, dorywczo, w niepełnym wymiarze czasu pracy. **W przypadku pozostałych PI, uczestnicy projektów w zdecydowanej większości pracowali w pełnym wymiarze czasu pracy już w momencie przystąpienia do projektu, a zatem analizowany efekt nie mógł wystąpić.**

3.3.1.3. Efekty w postaci zmiany pracy na inną, wymagającą wyższych kompetencji/ umiejętności/ kwalifikacji i wiążącą się z większą odpowiedzialnością lub awansu w pracy

Skalę występowania efektu w postaci zmiany pracy na inną, wymagającą wyższych kompetencji/ umiejętności/ kwalifikacji i wiążącą się z większą odpowiedzialnością lub awansu w pracy brutto (bez uwzględnienia wpływu udziału w projekcie na zmianę/awans zawodowy) i netto (wyłącznie uczestnicy projektów, którzy zadeklarowali istotny wpływ udziału w projekcie na zmianę/awans zawodowy) **uznać można za dość wysoką w przypadku PI 8i oraz PI 9i.** Należy zauważyć, że do projektów tego typu rekrutowane były osoby pracujące, znajdujące się w relatywnie trudnej sytuacji, często wykonujący prace nie wymagające wysokich kompetencji, umiejętności i kwalifikacji. Wsparcie w ramach projektów (w tym w szczególności instrumenty aktywizacji zawodowej takie jak kursy, szkolenia i staże zawodowe) umożliwiło im nabycie nowych kompetencji, umiejętności i kwalifikacji, a w konsekwencji podjęcie innej pracy (objęcie innego stanowiska u tego samego pracodawcy lub zmianę pracy na lepszą).

Relatywnie często efekt ten wystąpił także w przypadku PI 10iii. Uczestnicy projektów nabywali kompetencje językowe oraz ICT, co w niektórych przypadkach umożliwiło im uzyskanie lepszej pracy lub awansu w dotychczasowym miejscu pracy. W badaniu jakościowym uczestników projektów nie natrafiono jednak na tego typu przypadki. W obu przypadkach, analizowanych w ramach badań jakościowych, uczestnicy projektów pozostali na swoich dotychczasowych stanowiskach pracy, jednakże wykorzystywali na nich nabyte kompetencje ICT – było to konieczne m.in. ze względu na zmianę organizacji pracy u ich pracodawców (cyfryzacja procesów w przedsiębiorstwie).

W przypadku PI 8iv efekt ten również wystąpił relatywnie często (14,6%) co wiąże się zapewne z możliwością podjęcia nowych wyzwań zawodowych przez osoby, które w wyniku uzyskania dostępu do usług opieki nad dziećmi do lat 3 zyskały pulę czasu możliwą do przeznaczenia na pracę zawodową.

3.3.1.4. Poprawa relacji otrzymywanego wynagrodzenia do wykonywanej pracy

Zgodnie ze wzorem narzędzia badawczego do badania ilościowego uczestników projektów zawartym w Wytycznych, pytanie kwestionariuszowe o relację otrzymywanego wynagrodzenia do wykonywanej pracy w momencie przystąpienia do projektu zadawane było tylko niektórym badanym, z wyłączeniem osób, które prowadziły w tym momencie własną działalność gospodarczą oraz własne gospodarstwo rolne (nawet jeśli równocześnie miały także inną pracę). Z kolei pytanie kwestionariuszowe o relację otrzymywanego wynagrodzenia do wykonywanej pracy w okresie sześciu miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie zadano wszystkim pracującym w tym momencie uczestnikom projektów, nawet jeśli prowadzili własną działalność gospodarczą lub własne gospodarstwo rolne.

W celu oceny zmiany sytuacji w tym zakresie (sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie w porównaniu do momentu rozpoczęcia udziału w projekcie), w analizie uwzględniono jedynie osoby pracujące (w obu momentach pomiaru), które odpowiedziały na obydwie pytania dotyczące relacji wynagrodzenia do wykonywanej pracy (w obu momentach pomiaru). Porównano ich średnią ocenę relacji otrzymywanego wynagrodzenia do wykonywanej pracy w momencie przystąpienia do projektu oraz w sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie. Sprawdzono, czy zaobserwowane różnice są istotne statystycznie wykorzystując test t dla prób zależnych.

Tabela 15 Średnia ocena uczestników projektów dotycząca relacji otrzymywanego wynagrodzenia do wykonywanej pracy (1 - wynagrodzenie było za niskie w stosunku do wykonywanej pracy; 10 - wynagrodzenie było adekwatne do wykonywanej)

PI	Średnia ocena relacji otrzymywanego wynagrodzenia do wykonywanej pracy w momencie przystąpienia do projektu	Średnia ocena relacji otrzymywanego wynagrodzenia do wykonywanej pracy sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie	Różnica
8i	4,33	6,08	1,75
8iii	4,14	6,20	2,06
8iv	5,57	6,40	0,83
8v	6,16	7,09	0,93
8vi	5,15	5,37	0,22
9i	4,16	5,53	1,38
9iv	5,79	6,05	0,26
9v	5,93	6,46	0,53
10i	5,47	5,73	0,27
10iii	5,44	6,03	0,59
10iv	5,26	5,67	0,41

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów.

W przypadku każdego z Priorytetów Inwestycyjnych analizowanych w ramach badania, nastąpiła, wedle deklaracji uczestników projektów, poprawa relacji otrzymywanego wynagrodzenia w stosunku do wykonywanej pracy, co ocenić należy pozytywnie. W przypadku wszystkich PI różnica pomiędzy oceną sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie a tą dotyczącą momentu przystąpienia do projektu, jest istotna statystycznie. **Największe różnice w zakresie oceny relacji otrzymywanego wynagrodzenia do wykonywanej pracy występują w przypadku PI 8iii, PI 8i oraz PI 9i.**

W przypadku **PI 8iii** wynika to z faktu przejścia uczestników projektów z pracy najemnej do pracy we własnej firmie, co z reguły przyczynia się do osiągania wyższych dochodów (sytuacja materialna i dochody gospodarstw domowych, w których głównym źródłem dochodów jest działalność gospodarcza, są najwyższe)³³ lub z podjęcia dodatkowej aktywności zarobkowej w ramach własnej działalności gospodarczej bez rezygnacji z dotychczasowej pracy najemnej. Jeden z uczestników projektów objętych badaniami jakościowymi postąpił właśnie w ten sposób – zwiększył swoje dochody poprzez rozpoczęcie działalności gospodarczej równoległe z dalszą, dotychczasową pracą etatową. Przejście na

³³ Diagnoza Społeczna (2015), Czapiński J., Panek T. (red.), [link](#) [12.09.2024 r.]

własną działalność gospodarczą i świadczenie usług jako przedsiębiorca dla dotychczasowych pracodawców/zleceniobiorców również, co do zasady, może zwiększyć dochody uczestników projektów w ramach PI 8iii (choćby ze względów podatkowych) – tego typu przypadek zidentyfikowano w ramach drugiego z wywiadów pogłębionych z uczestnikami projektów w ramach PI 8iii.

W przypadku **PI 9i** oraz **PI 8i** poprawa relacji otrzymywanego wynagrodzenia do wykonywanej pracy wiąże się przede wszystkim z uzyskaniem przez uczestników projektów lepszej (w tym przynoszącej wyższe dochody) pracy niż ta wykonywana w momencie przystąpienia do projektu.

Relacja otrzymywanego wynagrodzenia do wykonywanej pracy w sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie w stosunku do momentu przystąpienia do projektu zmieniła się w najmniejszym stopniu w przypadku uczestników projektów w ramach PI 8vi oraz PI 9iv. Projekty w ramach PI 8vi były bowiem ukierunkowane na podtrzymanie aktywności zawodowej/ograniczenie zjawiska wypadania z rynku pracy mieszkańców regionu z powodu złego stanu zdrowia, a nie na wsparciu ich uczestników w zmianie pracy/awansie zawodowym. W przypadku PI 9iv ewentualna poprawa sytuacji uczestników projektów na rynku pracy była mogła być jedynie efektem dalszego rzędu/pośrednim. Projekty te ukierunkowane były bowiem na zapewnienie dostępu do usług społecznych. Korzystanie z usług społecznych miało przyczynić się do zniwelowania różnego typu problemów (społecznych, zdrowotnych, psychicznych, osobistych lecz nie zawodowych) doświadczanych przez uczestników projektów, a to z kolei mogło potencjalnie przełożyć się na lepsze funkcjonowanie uczestników projektów w sferze zawodowej. Proces ten jest jednak długotrwały, jak wynika z przeprowadzonych badań jakościowych z uczestnikami i beneficjentami projektów w ramach PI 9iv. Oznacza to, że w pół roku po zakończeniu udziału uczestników w projektach PI 9iv jeszcze najczęściej nie występują efekty w postaci poprawy ich sytuacji zawodowej.

3.3.2. Efekty w postaci podwyższenia kwalifikacji/kompetencji oraz umiejętności adaptacyjnych do zmieniającej się sytuacji na rynku pracy

Pytanie badawcze:

8/ Czy otrzymane wsparcie pozwoliło na uzyskanie lub podwyższenie kwalifikacji, kompetencji lub umiejętności adaptacyjnych do zmieniającej się sytuacji na rynku pracy?

3.3.2.1. Efekty w postaci podwyższenia kwalifikacji/kompetencji

Jak wykazała analiza danych zastanych oraz badania jakościowe z beneficjentami, uczestnikami projektów oraz przedstawicielami DW EFS i WUP, projekty oddziaływały bezpośrednio na wzrost kwalifikacji/kompetencji zawodowych uczestników projektów w przypadku **PI 8i, PI 8v, PI 9i, PI 10i, PI 10iii oraz PI 10iv**. W przypadku tych projektów teoria interwencji była zbliżona – w ramach projektów realizowane są różnego typu działania (np.

szkolenia, kursy, studia podyplomowe, staże i praktyki zawodowe itd.) podwyższające kompetencje i kwalifikacje stricte zawodowe uczestników projektów. **Założyć należy, że wszyscy uczestnicy projektów w ramach wskazanych PI podwyższyli swoje kwalifikacje lub kompetencje zawodowe.** To z kolei w niektórych przypadkach przyczyniło się do poprawy ich sytuacji na rynku pracy. Badania jakościowe z uczestnikami projektów potwierdzają, że ten mechanizm funkcjonował zgodnie z założeniami, przy czym bezpośredni wpływ na poprawę sytuacji uczestników projektów w ramach tych PI, w tym w szczególności w ramach PI 8v, miało przede wszystkim nabycie formalnych kwalifikacji zawodowych takich jak np. uprawnienia do obsługi maszyn i urządzeń czy też prawo jazdy kat. C+E.

W przypadku **PI 8i** badani w 2021 r. uczestnicy projektów jako najistotniejsze efekty ich udziału we wsparciu wskazywali przede wszystkim na wzrost wiedzy i umiejętności, nabycie lub udoskonalenie kompetencji/ kwalifikacji zawodowych oraz wzrost pewności siebie³⁴. Wniosek ten dotyczy jednak wyłącznie osób niepracujących w momencie przystąpienia do projektu.

Jak wynika z badania przeprowadzonego w 2021 r., udział w projektach realizowanych w ramach **PI 8v** umożliwił większości uczestników zdobycie lub aktualizację posiadanych: wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych, np. w zakresie obsługi klientów czy zarządzania projektami³⁵.

Badanie ewaluacyjne w obszarze edukacji przeprowadzone w 2020 r. wykazało, że dzięki uzyskanemu wsparciu nauczyciele, a więc pracujący w momencie przystąpienia do projektów uczestnicy projektów w ramach **PI 10i** oraz **PI 10iv**, nabyli kompetencje i kwalifikacje zawodowe specyficzne dla zawodu nauczyciela, w tym m.in. kompetencje w zakresie wykorzystywania zasobów edukacyjnych dostępnych w Internecie; kompetencje w zakresie rozwijania u uczniów umiejętności pracy zespołowej, kreatywności, innowacyjności i przedsiębiorczości oraz umiejętności uczenia się; kompetencje w zakresie stosowania pomocy dydaktycznych do pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi; umiejętność rozpoznawania i zaspokajania indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych dziecka/ucznia. Dzięki udziałowi w kursach kwalifikacyjnych przygotowujących do wykonywania zawodu nauczyciela przedmiotów zawodowych nauczyciele nabywali kwalifikacje formalne do pracy jako nauczyciele przedmiotów w określonych zawodach szkolnictwa zawodowego. Z kolei wsparcie w postaci studiów podyplomowych umożliwiło nauczycielom nabycie kwalifikacji doradców edukacyjno-zawodowych. Badanie wykazało, że nauczyciele wykorzystują wiedzę i umiejętności oraz kompetencje/kwalifikacje nabyte wskutek udziału w projektach³⁶.

³⁴ Ocena wpływu wsparcia oferowanego w ramach 9 i 10 osi priorytetowej RPO WL 2014-2020, AD REM Pracownia badawcza Elżbieta Stosio-Sielach, Piotr Fuchs Smart Research, Poznań, sierpień 2021 r., s. 40.

³⁵ Tamże, s. 68

³⁶ Ocena wpływu wsparcia oferowanego w ramach 12 osi priorytetowej RPO WL 2014-2020, AD REM Pracownia badawcza Elżbieta Stosio-Sielach, Piotr Fuchs Smart Research, Poznań, grudzień 2020 r., s. 59.

W przypadku **PI 8iii** w ramach projektów kształtowane były kompetencje w zakresie prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Jak wynika z badań jakościowych z uczestnikami projektów, skuteczność wsparcia w tym zakresie była wystarczająca, choć o sukcesie rynkowym założonych przez nich przedsiębiorstw decydowały w większym stopniu inne czynniki.

W przypadku **PI 8iv** nie były kształtowane żadne kwalifikacje/kompetencje uczestników projektów. Wsparcie polegało na zapewnieniu uczestnikom projektów dostępu do usług opieki nad dzieckiem do lat 3, co z kolei ułatwiało im godzenie ról zawodowych z rodzinnymi.

W przypadku **PI 8vi** nie były kształtowane żadne kwalifikacje/kompetencje uczestników projektów. Wsparcie polegało na zapewnieniu dostępu do badań przesiewowych, co w konsekwencji mogło doprowadzić do ograniczenia zjawiska przedwczesnego kończenia aktywności zawodowej mieszkańców województwa lubelskiego z powodów zdrowotnych.

W przypadku **PI 9iv** wsparcie polegało na zapewnieniu dostępu do usług społecznych zorientowanych na zniwelowanie różnego typu problemów społecznych i zdrowotnych doświadczanych przez uczestników projektów. Kompetencje/kwalifikacje stricte zawodowe nie były kształtowane w ramach tego typu projektów, z wyjątkiem bardzo nielicznej grupy uczestników projektów – personelu świadczącego usługi społeczne w ramach projektów.

W przypadku **PI 9v** jedynie w przypadku niewielkiej grupy uczestników projektów, pracujących w momencie przystąpienia do projektu – pracowników przedsiębiorstw społecznych – wsparcie ukierunkowane było na kształtowanie ich umiejętności/kwalifikacji stricte zawodowych. W przypadku dominującej grupy badanych uczestników projektów w ramach tego PI, wsparcie ukierunkowane było na wzmocnienie reprezentowanych przez nich podmiotów (NGO, JST), nie zaś na rozwój ich kompetencji/kwalifikacji zawodowych. Wniosek ten płynie także z badania przeprowadzonego w 2022 r., w którym wykazano, że przedstawiciele NGO oraz JST nabyli pewne kompetencje w wyniku udziału w projektach, jednakże były to kompetencje potrzebne do rozwoju reprezentowanych przez nich podmiotów, a nie kompetencje stricte rynkowe³⁷. Tym niemniej, jak wykazały badania jakościowe z uczestnikami projektów, w niektórych przypadkach nabywane przez przedstawicieli NGO i JST umiejętności (np. umiejętności miękkie, czy umiejętności w zakresie zarządzania projektami i pozyskiwania dofinansowania) mogły zostać wykorzystane także do poprawienia sytuacji tego typu uczestników projektów na rynku pracy.

3.3.2.2. [Efekty w postaci przygotowania uczestników do radzenia sobie z wyzwaniami rynku pracy/wpływ interwencji na umiejętności adaptacyjne do zmieniającej się sytuacji na rynku pracy](#)

Jak wskazywano wcześniej, projekty realizowane w ramach poszczególnych PI w zróżnicowany sposób oddziaływały na sytuację uczestników projektów, pracujących w momencie przystąpienia do projektu, na rynku pracy. W ramach **PI 8i, PI 8v, PI 9i, PI 10i, PI**

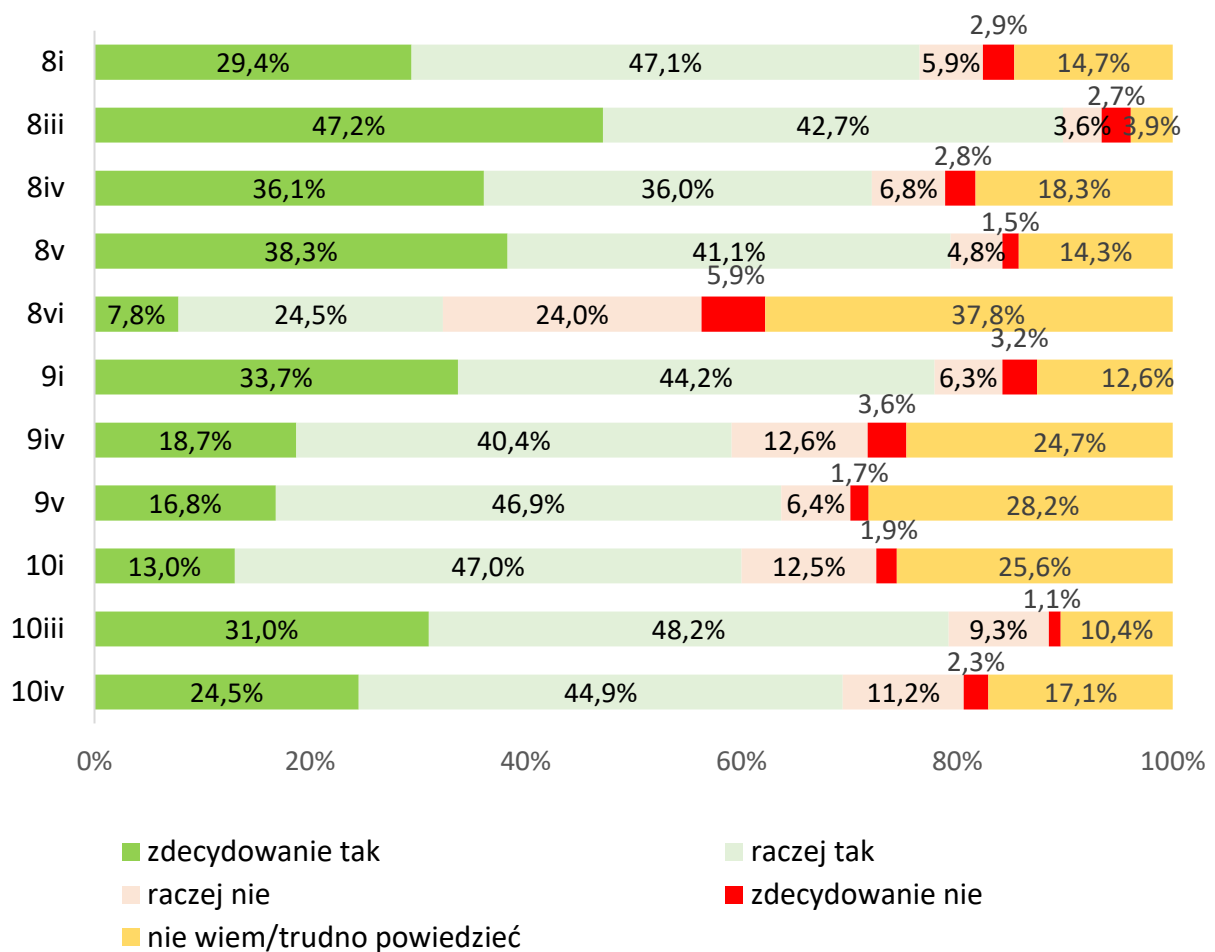
³⁷ Tamże, s. 170.

10iii oraz PI 10iv uczestnicy projektów nabywali umiejętności, kompetencje i kwalifikacje stricte zawodowe poprzez udział w formach wsparcia takich jak kursy/szkolenia, studia podyplomowe oraz praktyki/staże zawodowe. Nabycie umiejętności/ kompetencji/ kwalifikacji może przyczynić się w konsekwencji do poprawy ich sytuacji na rynku pracy (np. do zmiany pracy, awansu zawodowego, zwiększenia wynagrodzenia itd.). W bardzo ograniczonym zakresie mechanizm ten funkcjonował także w projektach realizowanych w ramach **PI 9v** (kursy/szkolenia zawodowe dla pracowników przedsiębiorstw społecznych) oraz **PI 9iv** (kursy/szkolenia zawodowe dla personelu, który następnie świadczył usługi społeczne/zdrowotne w ramach projektów). W przypadku pozostałych PI występuje innego typu mechanizm wpływu. W przypadku **PI 8iii** uczestnicy projektów nabywają umiejętności/kompetencje w zakresie prowadzenia własnej firmy. Prowadzenie działalności gospodarczej istotnie zmienia sytuację uczestnika projektu na rynku pracy. W ramach **PI 8iv** uczestnicy projektów otrzymują dostęp do usług opieki nad dziećmi do lat 3, co uwalnia ich pulę czasu wolnego, możliwą do wykorzystania na pracę zawodową (dotychczasową, świadczoną przed przerwą związaną z urodzeniem i wychowywaniem dziecka lub inną). W przypadku **PI 8vi** uczestnicy projektów uczestniczą w badaniach profilaktycznych i otrzymują wsparcie informacyjne w zakresie zapobiegania zachorowaniom, co w konsekwencji może przyczynić się do podtrzymania ich aktywności na rynku pracy. W przypadku **PI 9iv** zdecydowana większość uczestników projektów otrzymuje wsparcie w postaci usług społecznych i zdrowotnych, które bezpośrednio zorientowane są na poprawę funkcjonowania uczestników w innych sferach niż zawodowa (np. usługi zorientowane na poprawę funkcjonowania psychicznego, społecznego, zdrowotnego, rodzinnego itd.). Poprawa funkcjonowania uczestników projektów w sferach pozazawodowych może z kolei przełożyć się na poprawę funkcjonowania także w sferze zawodowej. W przypadku **PI 9v** zdecydowana większość pracujących uczestników projektów to, jak wynika z przeprowadzonej analizy danych zastanych oraz badań jakościowych, przedstawiciele podmiotów ekonomii społecznej nie będących przedsiębiorstwami społecznymi, przedstawiciele samorządów lokalnych i instytucji samorządowych zaangażowanych w większym lub mniejszym stopniu w rozwój ekonomii społecznej. Wsparcie, które otrzymują te osoby nie jest ukierunkowane na ich rozwój zawodowy, a na poprawę funkcjonowania podmiotów, które reprezentują (np. organizacji pozarządowych, w których uczestnicy projektów działają społecznie, a nie zawodowo). Tym niemniej, jak wynika z przeprowadzonych badań jakościowych, nabywane przez tego typu uczestników projektów umiejętności i kompetencje (np. w zakresie tworzenia projektów i pozyskiwania zewnętrznych środków na realizację projektów, umiejętności/kompetencje zarządcze, umiejętności miękkie i in.) mogą w niektórych przypadkach pomóc także w ich indywidualnym rozwoju zawodowym.

Mechanizm wpływu na sytuację zawodową uczestników projektów EFS realizowanych w ramach RPO WL 2014-2020 jest zatem bardzo zróżnicowany. Uczestnikom projektów zadano zatem uniwersalne pytanie kwestionariuszowe „Czy w wyniku udziału w projekcie czuje się Pan(i) lepiej przygotowany(a) do radzenia sobie na rynku pracy?” Odpowiedzi na to pytanie

pomagają oszacować wpływ interwencji na sytuację uczestników na rynku pracy. Należy zauważyć, że zbierane zgodnie z Wytycznymi informacje o zmianie wartości kluczowych zmiennych obrazujących sytuację uczestników projektów na rynku pracy sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie w stosunku do momentu przystąpienia do projektu (rodzaj zatrudnienia, forma prawna zatrudnienia, wymiar czasu pracy, a także stosunek wynagrodzenia do otrzymywanej pracy) dobrze obrazują zmiany jakie zaszły w sytuacji uczestników projektów, ale nie wyjaśniają, czy te zmiany to efekt interwencji, czy też innych czynników. Dodatkowe pytanie kwestionariuszowe pozwala na oszacowanie tego efektu.

Wykres 4 Rozkład odpowiedzi na pytanie kwestionariuszowe: Czy w wyniku udziału w projekcie czuje się Pan(i) lepiej przygotowany(a) do radzenia sobie na rynku pracy?



Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów.

W przypadku większości PI wpływ udziału w projekcie na sytuację uczestników na rynku pracy sami badani oceniają jako istotny.

Lepiej przygotowana do radzenia sobie na rynku pracy w wyniku udziału w projekcie czuje się aż 89,9% (łącznie odpowiedzi „zdecydowanie tak” oraz „raczej tak”) uczestników projektów w ramach **PI 8iii**, a także znaczna część uczestników projektów w ramach **PI 8v** (79,4%), **10iii** (79,2%), **9i** (77,9%), **8i** (76,5%), **8iv** (72,1%) oraz **10iv** (69,4%).

Nieco słabszy wynik osiągnięto w przypadku **PI 9v** (63,7%), **PI 10i** (60,0%) oraz **PI 9iv** (59,1%). Zgodnie z przewidywaniami, zdecydowanie najstarszy wpływ na przygotowanie uczestników projektów do radzenia sobie na rynku pracy miały projekty zrealizowane w ramach **PI 8vi**, które w założeniu miały jedynie ograniczyć zjawisko przedwczesnego kończenia aktywności zawodowej mieszkańców województwa lubelskiego z powodów zdrowotnych.

3.3.3. Inne efekty udziału w projektach

W tabelach zamieszczonych w aneksie do raportu końcowego zawarto dane statystyczne obrazujące inne niż wskazane we wcześniejszych podrozdziałach raportu, efekty udziału w projektach, zarówno korzystne (tabela A3), jak i niekorzystne (tabela A4). Zdecydowanie częściej badani wskazywali na efekty korzystne (od 7,1% w przypadku PI 8vi do aż 61,8% w przypadku PI 8i) niż na efekty niekorzystne (od 0,0% w przypadku PI 8i do 13,7% w przypadku PI 9i).

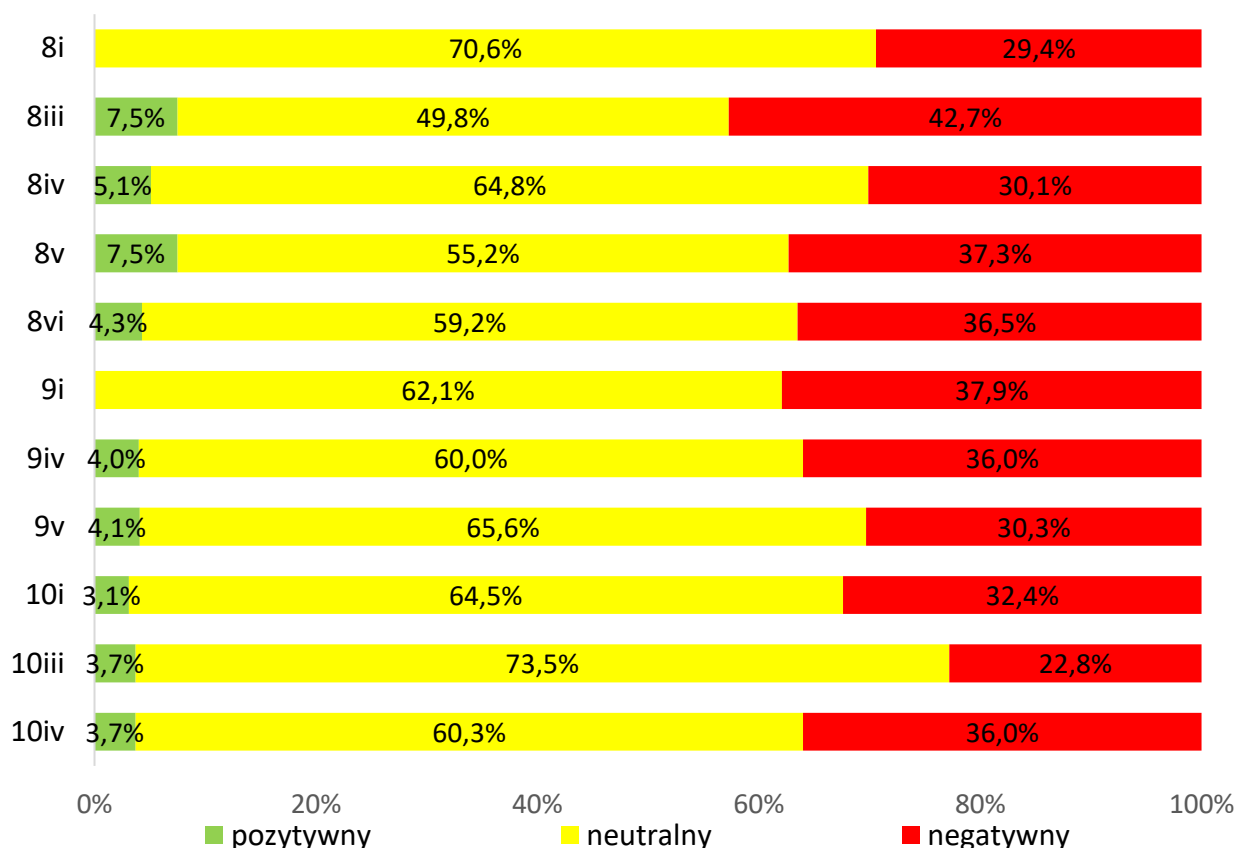
3.3.4. Wpływ pandemii COVID-19 na osiągnięte efekty wsparcia

Pytanie badawcze:

10/ Jaki wpływ na realizację przedmiotowych wskaźników długoterminowych miała pandemia COVID-19?

Uczestników projektów poproszono o ocenę, w jakim sposób pandemia COVID-19 wpłynęła na ich sytuację zawodową sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie. Wyniki badania w tym zakresie zaprezentowano na poniższym wykresie.

Wykres 5 Wpływ pandemii COVID-19 na sytuację zawodową uczestników projektów sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie



Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów.

W przypadku każdego PI dominują oceny neutralne, co spowodowane jest przede wszystkim faktem objęcia badaniem uczestników projektów, dla których moment sześciu miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie przypadał przed rozpoczęciem pandemii COVID-19 w Polsce (marzec 2020 r.) lub po okresie pandemii (przy czym w tym wypadku nie można w praktyce wyznaczyć konkretnej daty, gdyż skutki pandemii COVID-19 na rynek pracy są długofalowe).

Pozostali uczestnicy projektów w większości oceniają negatywnie wpływ pandemii COVID-19 na ich sytuację zawodową (od 22,8% badanych uczestników projektów w ramach PI 10iii do 42,7% w przypadku PI 8iii). W okresie pandemii COVID-19 wprowadzono w Polsce różnego typu ograniczenia w funkcjonowaniu przedsiębiorstw i innych pracodawców. Jak wynika m.in. z przeprowadzonych badań jakościowych, szczególnie dotkliwie skutki pandemii COVID-19 odczuli pracodawcy i pracownicy z branży **gastronomicznej, hotelarskiej, rozrywkowej i turystycznej**. Pandemia COVID-19 miała też średnio- i długookresowe skutki makroekonomiczne takie jak gwałtowny wzrost inflacji, a tym samym m.in. kosztów prowadzenia działalności gospodarczej, co z kolei przełożyło się na czasowe zahamowanie rozwoju firm i tworzenia nowych miejsc pracy także w innych branżach. Generalne poczucie

niepewności co do przyszłości powodowało dalece idącą ostrożność pracodawców, w tym np. niechęć do proponowania pracownikom umów długoterminowych.

Tym niemniej, na niektóre branże, a tym samym pracowników zatrudnionych w nich, COVID-19 oddziaływał pozytywnie. Dotyczy to w szczególności branży IT. Jej dynamiczny rozwój w okresie pandemii COVID-19 spowodowany był nagłym wzrostem popytu na usługi i produkty branży IT, w związku z przejściem na pracę zdalną/hybrydową znacznej części pracowników na całym świecie, zmianą zachowań konsumenckich itd. Największy udział uczestników projektów deklarujących pozytywny wpływ pandemii COVID-19 na ich sytuację zawodową występuje w przypadku PI 8iii oraz PI 8v.

Jak wynika z badań jakościowych, zarówno przedstawicieli DW EFS i WUP, jak i beneficjentów oraz uczestników projektów, wdrażanie projektów realizowanych w okresie pandemii COVID-19 było trudniejsze niż w „normalnych” warunkach braku pandemii, jednakże elastyczność zarówno IP, jak i beneficjentów pozwoliła w zdecydowanej większości przypadków na wdrożenie zaplanowanych działań i osiągnięcie zaplanowanych efektów. W wielu przypadkach konieczna była modyfikacja pierwotnych założeń (np. realizacja szkoleń zdalnie lub w mniejszych niż planowano grupach szkoleniowych), czy też wydłużenie okresu realizacji projektu z uwagi na brak możliwości realizacji pewnych działań (np. zajęć praktycznych) w okresie największej liczby zachorowań na COVID-19 i w okresie obowiązywania ograniczeń w życiu społecznym i gospodarczym. Beneficjenci doświadczający tego problemu bardzo wysoko oceniają współpracę z IP w zakresie dostosowania projektu do warunków pandemicznych.

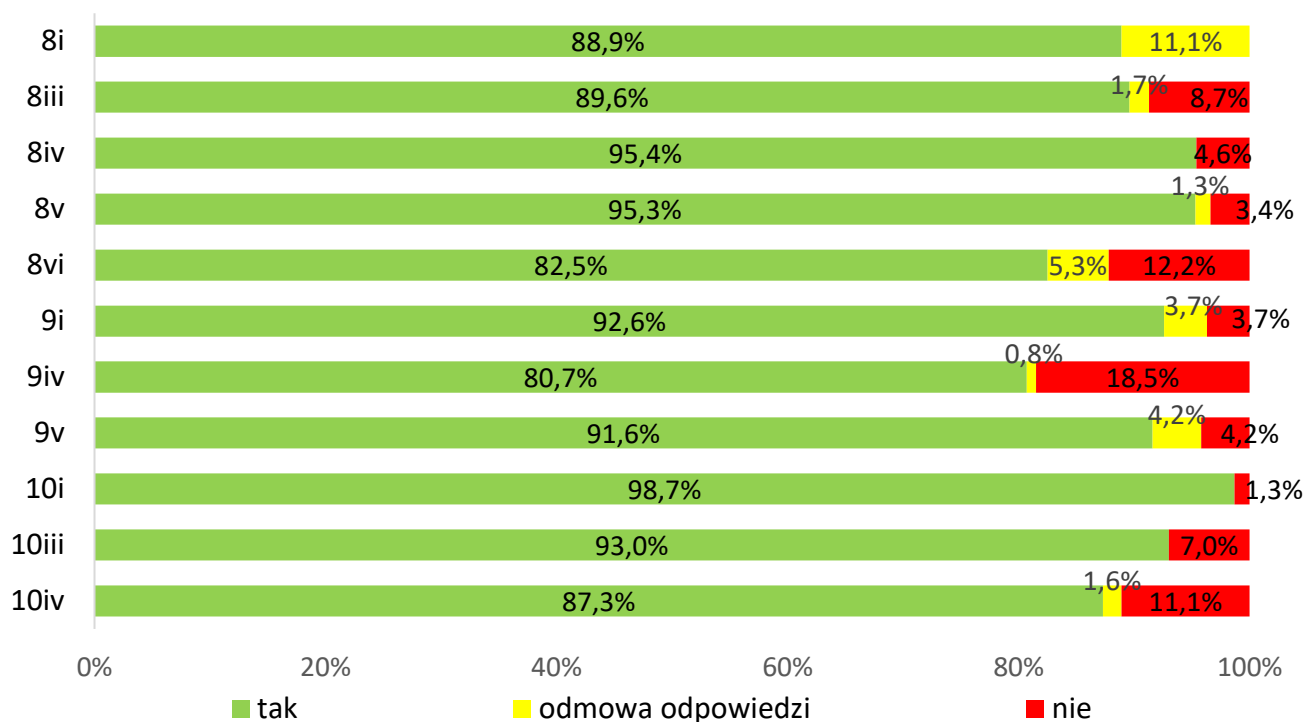
3.3.5. Ocena trwałości efektów wsparcia

Pytanie badawcze:

9/ Jaka jest trwałość osiągniętych wartości wskaźników objętych przedmiotowym badaniem w perspektywie powyżej 6 miesięcy po opuszczeniu programu? Ilu spośród uczestników znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu pozostaje w lepszej sytuacji w momencie badania?

Uczestników projektów, którzy znajdowali się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu (w stosunku do sytuacji w momencie przystąpienia do projektu) poproszono także o wskazanie, czy nadal, w momencie realizacji badania, pracują. Wyniki badania w tym zakresie zaprezentowano na poniższym wykresie.

Wykres 6 Odsetek uczestników projektów znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu, którzy pracują w momencie realizacji badania



Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów.

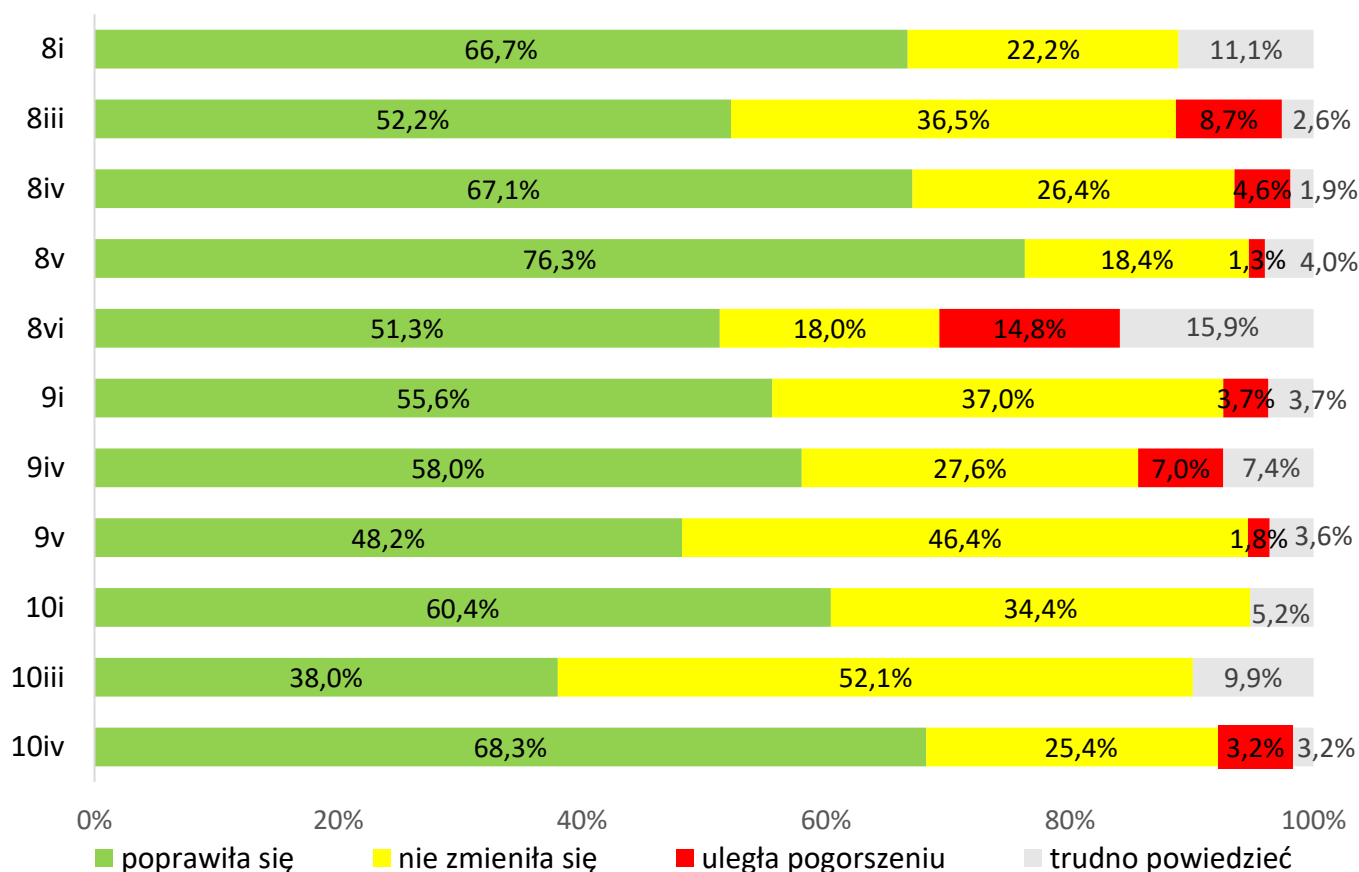
Zdecydowana większość spośród uczestników projektów, którzy znajdują się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu, nadal pracuje w momencie realizacji badania. Należy również założyć, że część badanych spośród tych, którzy wskazali odpowiedź „nie” lub „odmowa odpowiedzi” w istocie mogło mieć jedynie czasową przerwę w zatrudnieniu, spowodowaną np. dłuższą przerwą związaną z ciążą/urodzeniem dziecka lub – w przypadku nauczycieli – urlopem na poratowanie zdrowia. Znaczna część spośród nich mogła też przejść na emeryturę, choć oczywiście w części przypadków przyczyną wskazania odpowiedzi „nie” mogła być utrata pracy i przejście w stan bezrobocia lub bierności zawodowej.

Najwięcej uczestników niepracujących w momencie realizacji badania spośród tych, którzy poprawili swoją sytuację zawodową sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie jest w ramach **PI 9iv, PI 8vi oraz PI 10iv**. Wiąże się to m.in. ze przeciętnie wyższym wiekiem uczestników projektów w ramach tych PI w stosunku do pozostałych PI – część z tych osób mogła zakończyć aktywność zawodową i przejść na emeryturę.

Wszystkich uczestników projektów, którzy poprawili swoją sytuację zawodową sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie poproszono o porównanie ich aktualnej sytuacji zawodowej (w momencie realizacji badania), z sytuacją, w jakiej znajdowali się sześć

miesiący po zakończeniu udziału w projekcie. Wyniki badania w tym zakresie zaprezentowano w poniższej tabeli.

Wykres 7 Ocena sytuacji uczestników projektów, którzy poprawili swoją sytuację zawodową sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie – sytuacja w momencie realizacji badania w stosunku do sytuacji sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie



Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów.

W zdecydowanej większości przypadków swoją aktualną sytuację zawodową w porównaniu do sytuacji sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie, uczestnicy projektów oceniają jako korzystniejszą lub taką samą. Oznacza to, że trwałość osiągniętych wartości wskaźników objętych przedmiotowym badaniem w perspektywie powyżej 6 miesięcy po opuszczeniu programu jest wysoka.

Jedynie w przypadku PI 8vi istotna część badanych (14,8%) ocenia, że ich sytuacja zawodowa pogorszyła się. Wiąże się to zapewne z przejściem znacznej części uczestników projektów na emeryturę z powodu osiągnięcia wieku emerytalnego. **Pogorszenie swojej sytuacji zawodowej deklaruje także 8,7% badanych uczestników projektów w ramach PI 8iii** – są to zapewne ci uczestnicy projektów, którzy zawiesili lub zamknęli swoją działalność gospodarczą lub którzy doświadczają aktualnie trudności w prowadzeniu firmy/osiągają mniejsze dochody z działalności gospodarczej w stosunku do sytuacji, w której znajdowali się

sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie. Jak wynika z badań jakościowych, może się to wiązać m.in. z utratą przez nich praw do preferencyjnych składek na ubezpieczenie społeczne (wygasających po początkowym okresie funkcjonowania firmy) oraz niekorzystnych dla wielu mikroprzedsiębiorców zmian w przepisach podatkowych wprowadzonych w ostatnich latach (zmiany w naliczaniu i rozliczaniu składki zdrowotnej).

Na podstawie danych pozyskanych w badaniu ankietowym uczestników projektów **trwałość osiągniętych efektów w zakresie poprawy sytuacji zawodowej uczestników projektów EFS ocenić należy wysoko**. Wniosek ten został potwierdzony także w badaniach jakościowych z uczestnikami projektów.

3.3.6. Ocena jakości wsparcia

Pytanie badawcze:

3/ Jak uczestnicy projektów oceniają jakość udzielonego wsparcia? Czy należałoby coś zmienić/poprawić/uzupełnić, jeżeli chodzi o otrzymane wsparcie i sposób jego organizacji?

Uczestnikom projektów objętych badaniami ilościowymi zadano kilka pytań kwestionariuszowych, w których oceniali oni jakość otrzymanego wsparcia. Wyniki badania w tym zakresie zaprezentowano na poniższych wykresach.

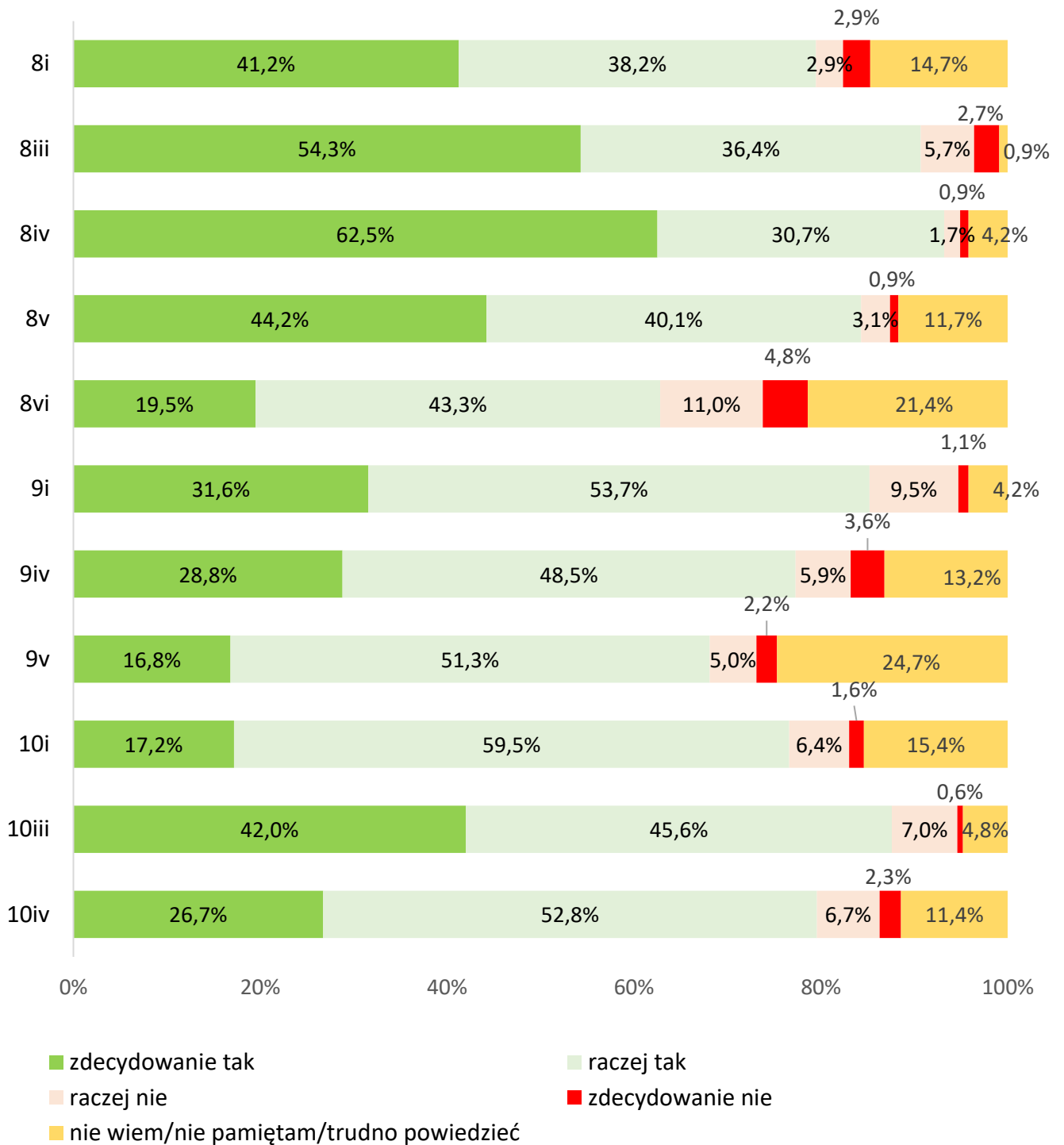
Zdecydowana większość uczestników projektów ocenia, że wsparcie, które otrzymali w ramach projektów było dopasowane do ich potrzeb.

Największa liczba uczestników projektów oceniających, że wsparcie nie było dopasowane do potrzeb występuje w przypadku PI 8vi. Jak wynika z badań jakościowych, część uczestników oczekiwało – obok udziału w badaniu diagnostycznym – także wsparcia w postaci łatwego dostępu do usług medycznych, w przypadku pozytywnych wyników testów (a więc po uzyskaniu wstępnej diagnozy choroby). Tego typu wsparcie w ramach projektów nie było zapewniane.

Ogólną jakość wsparcia zdecydowana większość uczestników projektów również ocenia wysoko. Także w tym przypadku najwięcej ocen negatywnych wystąpiło w przypadku **PI 8vi**, zapewne z powodów wskazanych powyżej.

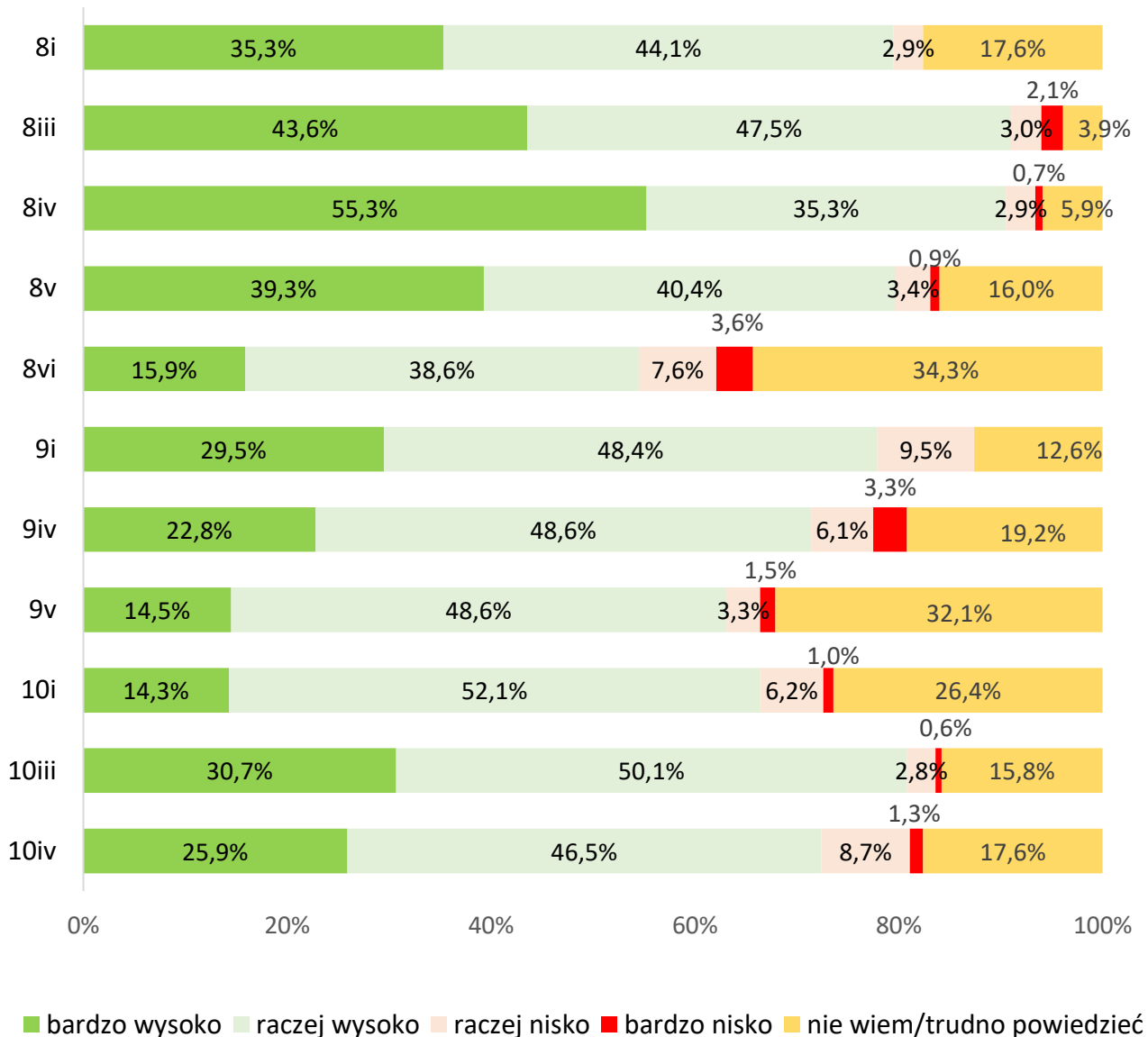
Uczestnicy projektów objęci badaniami jakościowymi również oceniają jakość wsparcia wysoko, zgłaszając jedynie drobne uwagi do przebiegu projektów, w których brali udział.

Wykres 8 Rozkład odpowiedzi na pytanie kwestionariuszowe: Czy wsparcie, jakie otrzymał/a Pan/i w ramach projektu było dopasowane do Pana/Pani potrzeb w tamtym czasie?



Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów.

Wykres 9 Rozkład odpowiedzi na pytanie kwestionariuszowe: Jak ogółem ocenia Pan/i jakość wsparcia otrzymanego w ramach projektu?



Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów.

Jedynie bardzo niewielka część (od 1,1% w przypadku PI 9v do 8,4% w przypadku PI 9i) uczestników projektów zadeklarowała w badaniu ankietowym, że doświadczyła trudności w związku z udziałem w projekcie. Relatywnie najczęściej trudności w związku z udziałem w projekcie zgłaszali uczestnicy projektów w ramach **PI 9i** oraz **PI 8iii**. Uczestnicy projektów deklarowali, że **trudno było im pogodzić udział w projekcie z obowiązkami zawodowymi lub rodzinnymi** (najczęściej w przypadku **PI 9i**); że **wsparcie było niewystarczające w stosunku do potrzeb** (najczęściej w przypadku **PI 10iv**) oraz że **z powodu pandemii COVID-19 zmieniono sposób realizacji projektu** (najczęściej w przypadku **PI 8i**). Szczegółowe wyniki

badania w tym zakresie znajdują się na wykresie A1 oraz w tabeli nr A5 zawartych w aneksie do raportu końcowego.

Wśród innych trudności uczestnicy projektów wskazywali:

- W przypadku **PI 8iii** uczestnicy zgłaszali przede wszystkim problemy związane z niską jakością usług doradczych i szkoleniowych organizowanych dla osób przygotowujących się do założenia działalności gospodarczej oraz trudności organizacyjne (np. nadmiar formalności/obowiązków biurokratycznych związanych z udziałem w projekcie, nadmiar obowiązków związanych z przygotowaniem biznes planu itd., a także opóźnienia w przepływach finansowych – przekazywania dotacji i wsparcia pomostowego uczestnikom projektów, którzy założyli własną działalność gospodarczą).
- W przypadku **PI 8iv** uczestnicy projektów zwracali uwagę przede wszystkim na niewystarczającą jakość usług opieki nad dziećmi do lat 3 finansowanych w ramach projektów (np. braki kadrowe w żłobkach, niekompetencja personelu żłobków, niewłaściwa organizacja pracy żłobków, w tym skracanie czasu funkcjonowania żłobków z powodu braku personelu).
- W przypadku **PI 8v** uczestnicy projektów zwracali uwagę na nadmiar obowiązków biurokratycznych;
- W przypadku **PI 8vi** uczestnicy projektów zwracali uwagę na to, że zakres wsparcia w projekcie był bardzo ograniczony i przez to nie mógł wpłynąć istotnie na poprawę ich sytuacji na rynku pracy.
- W przypadku **PI 9i** uczestnicy projektów zwracali uwagę na trudności w dojeździe do miejsca realizacji projektu (stażu/praktyki zawodowej), niedopasowanie poziomu kursów/szkoleń do potencjału uczestników projektów oraz brak wystarczającego wsparcia JST (organizatora projektu) w zakresie znalezienia/zapewnienia zatrudnienia uczestnikom projektu.
- W przypadku **PI 9v** zwrócono uwagę na trudności związane ze współpracą z beneficjentem projektu.
- W przypadku **PI 10i** zwrócono uwagę na brak adekwatności niektórych elementów wsparcia do potrzeb uczestników - nauczycieli. Z jednej strony niektórzy uczestnicy zgłaszali, że szkolili się w zakresie zagadnień doskonale im znanych, zaś z drugiej strony – inni narzekali na konieczność szkolenia się w zakresie obsługi programów, których w praktyce nie używają w pracy dydaktycznej. Dodatkowo, zwrócono uwagę na brak wewnętrznej komplementarności projektu – np. zabrakło w ramach projektu pomocy dydaktycznych/materiałów do pracy z dziećmi metodami, ze stosowania których szkolili się nauczyciel.
- W przypadku **PI 10iv** uczestnicy projektów zwracali uwagę na niską jakość kursów realizowanych w ramach projektów (w tym niekompetencję kadry prowadzącej

kursy/szkolenia), a także na zmiany założeń kursu w trakcie ich realizacji (np. redukcję liczby godzin przeznaczonych na poszczególne zagadnienia, zmiany w zakresie organizacji kursu).

3.3.7. Ocena adekwatności wsparcia w kontekście specyfiki województwa lubelskiego

Pytanie badawcze:

5/ W jakim stopniu wsparcie skierowane do osób zatrudnionych w ramach Osi priorytetowych 9, 10, 11 i 12 było adekwatne do potrzeb rynku pracy i przewidzianych w Programie potrzeb grup docelowych?

Jak wynika z przeprowadzonych badań jakościowych oraz analizy danych zastanych, **adekwatność wsparcia udzielanego osobom pracującym w ramach RPO WL 2014-2020 w ramach OP 9, 10, 11 i 12 należy ocenić wysoko, w kontekście sygnalizowanych w niniejszym raporcie (zob. rozdział 3.1) potrzeb regionalnego rynku pracy.**

W szczególności warto zwrócić uwagę na niski, na tle Polski i UE, stopień upowszechnienia kształcenia ustawicznego w województwie lubelskim. Wspieranie podaży usług kształcenia ustawicznego, ukierunkowanego na rozwój umiejętności/kompetencji/kwalifikacji stricte zawodowych (jak w ramach **PI 8v**, czy w ramach **PI 10iv**), czy też językowych/ICT (jak w ramach **PI 10iii**) ułatwia mieszkańcom regionu dostęp do kształcenia ustawicznego. Pozytywnie należy ocenić także dopuszczenie do udziału w projektach realizowanych w ramach **PI 8i** oraz **PI 9i** osób pracujących, w tym w szczególności rolników posiadających bardzo małe, nietowarowe gospodarstwa rolne (problem nasilony w regionie). Choć formalnie są to osoby pracujące, to w praktyce ich sytuacja w zasadzie nie różni się od sytuacji osób biernych zawodowo lub bezrobotnych. Projekty w ramach wskazanych PI wspomagają proces przesuwania się siły roboczej z nisko produktywnego sektora małych gospodarstw rolnych do innych, bardziej produktywnych sektorów (usługowego oraz przemysłowego), co stanowi jedno z istotnych wyzwań stojących przed regionem. W kontekście trendów demograficznych takich jak starzenie się społeczeństwa oraz spadek liczby urodzeń, za adekwatne uznać należy także wsparcie realizowane w ramach **PI 8vi** (ukierunkowane na wydłużenie aktywności zawodowej mieszkańców regionu, w tym w szczególności osób w wieku 50 lat i więcej) oraz wsparcie realizowane w ramach **PI 8iv** (ukierunkowane na wsparcie mieszkańców w godzeniu ról rodzinnych i zawodowych, co wtórnie może także, w ograniczonym zakresie i przy wystąpieniu szeregu innych czynników, złagodzić problem niskiej liczby urodzeń w regionie).

Adekwatność wsparcia w ramach **PI 10i** oraz **PI 10iv** (w części projektów dedykowanych m.in. nauczycielom zatrudnionym w szkołach realizujących kształcenie zawodowe) rozpatrywać należy raczej w kontekście potrzeb w zakresie rozwoju kształcenia zawodowego, a nie w

kontekście sytuacji zawodowej nauczycieli. Tak rozumianą adekwatność wsparcia realizowanego w ramach OP 12 ocenić należy wysoko³⁸.

W opinii ewaluatora **wątpliwości budzić może jedynie adekwatność wsparcia realizowanego w ramach PI 9v**. W obliczu trwałych i prognozowanych trendów takich jak spadek liczby osób bezrobotnych³⁹ oraz dodatni bilans miejsc pracy w regionie⁴⁰, co w konsekwencji prowadzi do problemu braku rąk do pracy, interwencja polegająca na dofinansowywaniu i wspieraniu powstawania nowych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych może być, w wielu przypadkach, nieadekwatna. Wyjątek stanowią te miejsca pracy w PS, które faktycznie zajmowane są przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, które mają bardzo duże problemy ze znalezieniem pracy na otwartym rynku pracy, nawet przy wsparciu w postaci kursów, szkoleń, usług społecznych i in. Dotyczy to przede wszystkim osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności oraz mieszkańców obszarów wiejskich, wykluczonych komunikacyjnie i znacznie oddalonych od większych ośrodków miejskich.

3.3.8. Ocena adekwatności form wsparcia oferowanych w ramach OP 9, 10, 11 i 12

Pytanie badawcze:

6/ Które formy wsparcia oferowane w ramach Osi Priorytetowych 9, 10, 11 i 12 były najbardziej, a które najmniej, trafne z punktu widzenia potrzeb rynku pracy i potrzeb uczestników projektów i dlaczego?

Badanie ankietowe z uczestnikami projektów zorientowane było m.in. na ocenę skuteczności poszczególnych form wsparcia, w których brali udział uczestnicy projektów. Na tej podstawie można, pośrednio, wnioskować także o adekwatności poszczególnych form wsparcia wychodząc z założenia, że najskuteczniejsze formy wsparcia w ramach poszczególnych PI są także najbardziej adekwatne (skoro ich zastosowanie doprowadza do poprawy sytuacji uczestników na rynku pracy). Szczegółowa analiza w tym zakresie zaprezentowana została w rozdziale 3.4.

Analizy ukierunkowane bezpośrednio na ocenę poszczególnych form wsparcia przeprowadzone zostały w ramach badań jakościowych z beneficjentami oraz uczestnikami projektów. Oceny adekwatności i użyteczności poszczególnych form wsparcia zawarte są także w raportach końcowych z wcześniej zrealizowanych ewaluacji RPO WL 2014-2020, które przeanalizowano w ramach analizy danych zastanych. Należy jednak pamiętać, że wcześniej zrealizowane badania ewaluacyjne odnosiły się do szerszych populacji badanych (a więc także osób niepracujących w momencie realizacji badania). Poniżej zaprezentowano

³⁸ Zob. Ocena wpływu wsparcia oferowanego w ramach 12 osi priorytetowej RPO WL 2014-2020 (...).

³⁹ Zgodnie z danymi GUS z badania aktywności ekonomicznej ludności (BAEL), realna stopa bezrobocia w regionie w 2018 r. wyniosła 6,4%, a w 2023 r. już tylko 3,9%.

⁴⁰ Zgodnie z danymi GUS, od 2018 r. do 2023 r. w regionie utworzono 131,1 tys. nowych miejsc pracy, a zlikwidowano 70,2 tys.

najważniejsze wyniki badań jakościowych oraz desk research w zakresie oceny adekwatności i użyteczności poszczególnych form wsparcia zastosowanych w ramach projektów.

Objęci badaniem uczestnicy projektów zrealizowanych w ramach **PI 8i** za zdecydowanie najbardziej użyteczne formy wsparcia uznają kursy i szkolenia zawodowe, w tym w szczególności te kończące się uzyskaniem kwalifikacji zawodowych dających uprawnienia do zajęcia określonych stanowisk, np. kurs prawa jazdy kat. C+E zakończony egzaminem państwowym. W aktualnej sytuacji na rynku pracy, pozyskanie takiej kwalifikacji daje możliwość natychmiastowego podjęcia nowej pracy w charakterze kierowcy samochodów ciężarowych. Jak wynika z przeprowadzonych badań jakościowych, możliwość wzięcia udziału w atrakcyjnym kursie/szkoleniu zawodowym była czynnikiem motywującym do udziału w całym projekcie, obejmującym także inne formy wsparcia postrzegane przez uczestników projektów jako mniej adekwatne.

We wcześniej zrealizowanym badaniu ewaluacyjnym, w przypadku **PI 8i** poszczególne formy wsparcia świadczone w ramach projektów: staże i praktyki zawodowe, poradnictwo zawodowe, kursy i szkolenia zawodowe charakteryzowały się dużą adekwatnością i użytecznością – były odpowiednie w stosunku do potrzeb większości uczestników⁴¹.

Jak wynika z przeprowadzonych w ramach niniejszej ewaluacji badań jakościowych, w ramach **PI 8iii** adekwatne do potrzeb uczestników projektów było przede wszystkim wsparcie finansowe, ale także wsparcie o charakterze szkoleniowym i doradczym, przygotowujące do realizacji niektórych, uniwersalnych dla wszystkich mikroprzedsiębiorstw, procesów (np. w zakresie rozliczeń podatkowych). Wsparcie to ocenione zostało jako użyteczne także przez uczestnika projektu doświadczonego w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej w przeszłości.

We wcześniej zrealizowanym badaniu ewaluacyjnym, w przypadku **PI 8iii** uczestnicy projektów jako zdecydowanie najbardziej adekwatne uznają wsparcie finansowe (dotacja na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz wsparcie pomostowe (dofinansowanie do kosztów prowadzenia działalności gospodarczej)⁴².

Pracujący w momencie przystąpienia do projektu uczestnicy projektów w ramach **PI 8iv** korzystali tylko z jednej formy wsparcia – opieki nad dzieckiem do lat 3. Badani uczestnicy projektów wysoko oceniają adekwatność tej formy wsparcia w stosunku do swoich potrzeb.

We wcześniej zrealizowanym badaniu ewaluacyjnym, projekty zrealizowane w ramach **PI 8iv** oceniono jako kompleksowe: ani uczestnicy projektów, ani beneficjenci nie wskazali znaczących elementów, o które powinny zostać uzupełnione⁴³. Na tej podstawie wnioskować można o adekwatności form wsparcia (usługa opieki nad dzieckiem do lat 3, ale także innych form wsparcia w ramach programów aktywizacji zawodowej, stosowanych wyłącznie w stosunku do uczestników projektów niepracujących w momencie przystąpienia do projektu).

⁴¹ Ocena wpływu wsparcia oferowanego w ramach 9 i 10 osi priorytetowej RPO WL 2014-2020 (...), s. 40.

⁴² Tamże, s. 64

⁴³ Tamże, s. 65.

Uczestnicy projektów zrealizowanych w ramach **PI 8v**, objęci badaniami jakościowymi, już w momencie przystąpienia do projektów mieli jasno sprecyzowane oczekiwania w stosunku do zakresu i formy wsparcia. Badani uczestnicy projektów brali udział w szkoleniach/kursach zawodowych kończących się uzyskaniem kwalifikacji zawodowych. Adekwatność tej formy wsparcia ocenili wysoko. Uczestniczka projektu w zakresie usług rozwojowych wykonująca zawód fizjoterapeuty podkreślała przede wszystkim możliwość dopasowania tematyki kursu zawodowego, a także wykonawcy kursu do jej indywidualnych potrzeb. Badany beneficjent projektów w obszarze usług rozwojowych zwracał uwagę, że możliwość elastycznego dopasowania zakresu i formy kursów/szkoleń zawodowych do indywidualnych potrzeb firm i ich poszczególnych pracowników jest skutecznym mechanizmem zapewniającym adekwatność wsparcia do zróżnicowanych potrzeb firm i pracowników z różnych branż. Uczestnik projektu outplacementowego podkreślił z kolei praktyczną możliwość wykorzystania nabytych w ramach projektu kwalifikacji (prawo jazdy kat. C+E) do pozyskania i wykonywania pracy strażaka zawodowego, o podjęciu której myślał już kilka lat przed rozpoczęciem udziału w projekcie.

W badaniu przeprowadzonym w 2021 r. wsparcie realizowane w ramach **PI 8v** (usługi rozwojowe w ramach BUR) oceniono jako wysoce adekwatne, przede wszystkim ze względu na trudną sytuację przedsiębiorców (m.in. z powodu pandemii COVID-19) i ich niską skłonność do finansowania szkoleń i innych usług rozwojowych dla pracowników. Sami uczestnicy szkoleń wysoko ocenili adekwatność/użyteczności wsparcia, w którym uczestniczyli (głównie poprzez udział w szkoleniach)⁴⁴. Uczestnicy projektów, którzy wzięli udział w badaniu ilościowym, bardzo wysoko ocenili jakość poszczególnych form wsparcia świadczonych w ramach programów outplacementowych: poradnictwa psychologicznego, poradnictwa zawodowego; a także staży/praktyk zawodowych i szkoleń/kursów zawodowych⁴⁵.

W ramach **PI 8vi** uczestnicy projektów zasadniczo wysoko oceniają adekwatność wsparcia w postaci udziału w programie zdrowotnym obejmującym badania profilaktyczne/przesiewowe oraz działania profilaktyczne o charakterze informacyjnym/edukacyjnym. Tym niemniej, wielu badanych uczestników projektów oczekiwałoby rozszerzenia zakresu wsparcia także o usługi medyczne o charakterze leczniczym/terapeutycznym.

Identyczne wnioski płyną z badania zrealizowanego w 2021 r. obejmującego również uczestników projektów w ramach **PI 8vi** (w zdecydowanej większości były to osoby pracujące w momencie przystąpienia do projektu). Średnia ocena programów zdrowotnych zrealizowanych w ramach projektów była wysoka i wyniosła 4,65 w pięciostopniowej skali. W opinii jednej piątej uczestników projektów, powinny one uwzględniać dodatkowe elementy, które wpłynęłyby na wyższą jakość wsparcia, którą uzyskiwali uczestnicy. Propozycje zmian ogniskowały się wokół dwóch obszarów:

⁴⁴ Tamże, s. 68.

⁴⁵ Tamże, s. 71.

- zapewnienia w ramach programu profilaktycznego możliwości skorzystania z bardziej szczegółowej diagnostyki oraz indywidualnej konsultacji lekarskiej (szczególnie w sytuacji, gdy wynik badania przesiewowego/ diagnostycznego okazał się pozytywny lub trudny do określenia; projekt powinien zapewniać możliwość skorzystania z pełnej diagnostyki w sytuacji, gdy wynik badania wstępnego okazał się pozytywny);
- zapewnienia dostępu do leczenia w sytuacji, gdy u uczestnika programu zdiagnozowano chorobę, przy czym minimum określone przez uczestników projektów to zapewnienie kontaktu z lekarzem w celu omówienia wyników badania i udzielenia wskazówek, co do dalszego leczenia⁴⁶.

W projektach realizowanych w ramach **PI 9i** mechanizmem zapewniającym wysoką adekwatność wsparcia w stosunku do indywidualnych potrzeb uczestników projektów było tworzenie indywidualnych planów działania (szczegółowych planów wsparcia każdego z uczestników projektów poprzez oddziaływanie na zdiagnozowane deficyty/doświadczane problemy w funkcjonowaniu społecznym i zawodowym), a następnie ich realizacja. Dzięki temu zestaw form wsparcia, które otrzymali uczestnicy projektów (m.in. kursy i szkolenia zawodowe, staże zawodowe, pośrednictwo pracy, ale także wsparcie psychologiczne) był z reguły bardzo dobrze dopasowany do ich indywidualnych potrzeb. Badani beneficjenci projektów w ramach PI 9i (ośrodki pomocy społecznej) objęci badaniami jakościowymi podkreślali, że realizowali projekty przede wszystkim na rzecz dotychczasowych klientów pomocy społecznej, których sytuację i potrzeby znali jeszcze przed przystąpieniem do realizacji projektu. Ułatwiło to zaplanowanie projektu i jego dopasowanie do potrzeb uczestników. Uczestnicy projektów objęci badaniem jakościowym wskazywali jako najbardziej adekwatne formy wsparcia: staż zawodowy (uczestniczka projektu nie posiadająca doświadczenia zawodowego poza pracą dorywczą w rolnictwie) oraz kurs zawodowy zakończony pozyskaniem kwalifikacji (uczestnik projektu, który chciał zmienić pracę na tę wymagającą pozyskania kwalifikacji zawodowej nabytej w ramach projektu).

W badaniu ewaluacyjnym przeprowadzonym w 2022 r., wykazano, że adekwatność i użyteczność wsparcia w stosunku do potrzeb uczestników projektów w ramach **PI 9i** zapewniana była przede wszystkim poprzez zobligowanie beneficjentów do prowadzenia diagnoz potrzeb uczestników projektów oraz przygotowania ścieżki reintegracji, zgodnej ze zdiagnozowanymi potrzebami, zasobami, potencjałem i predyspozycjami dane osoby, rodziny lub środowiska. Indywidualizacji wsparcia może też sprzyjać obowiązek podpisania z uczestnikami projektów umowy (indywidualnego planu działania) na wzór kontraktu socjalnego⁴⁷. W badaniu wykazano, że w projektach w ramach PI 9i stosowano indywidualizację wsparcia w zdecydowanej większości analizowanych przypadków. Indywidualizacja wsparcia była dokonywana przede wszystkim na podstawie wstępnych diagnoz, obejmujących zwykle rozmowy z psychologiem, doradcą zawodowym i innymi członkami kadry projektu. Silna indywidualizacja i kompleksowość wsparcia zostały wskazane

⁴⁶ Tamże, s. 75.

⁴⁷ Ocena wpływu wsparcia oferowanego w ramach 11 osi priorytetowej RPO WL 2014-2020 (...), s. 71-72.

jako warunki sukcesu interwencji w odniesieniu do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym⁴⁸. 89% uczestników projektów w ramach PI 9i objętych badaniem w 2022 r. oceniało otrzymane formy wsparcia jako przydatne, w tym 66% oceniało je jako bardzo przydatne. Jako najbardziej użyteczne oceniane zostały formy wsparcia związane bezpośrednio z zatrudnieniem, czyli staże lub praktyki zawodowe. Wysoko oceniana jest też przydatność różnych form reintegracji społeczno-zawodowej, czyli usług, które integrują formy wsparcia różnego typu, np. z zakresu aktywizacji społecznej, zawodowej i zdrowotnej. Uczestnicy stosunkowo wysoko cenią działania z zakresu integracji zdrowotnej. Relatywnie najślabiej (choć nadal pozytywnie) oceniono pomoc w znalezieniu pracy. Być może wynikało to z oczekiwań respondentów, że takie wsparcie doprowadzi do zatrudnienia, a nie zawsze tak się działo⁴⁹.

Jak wynika z przeprowadzonego badania jakościowego o adekwatności wsparcia udzielanego w ramach **PI 9iv** decydowało dopasowanie usługi społecznej do indywidualnych potrzeb uczestników i doświadczanych przez nich problemów społecznych. Badani uczestnicy projektów otrzymane usługi społeczne (w przypadku uczestnika doświadczającego problemów psychicznych: wsparcie psychologiczne oraz mieszkanie treningowe; w przypadku dziecka doświadczającego problemów zdrowotnych/rozwojowych – zajęcia terapeutyczne oraz wsparcie psychologiczne dla rodziców) oceniali jako wysoce adekwatne do ich specyficznych potrzeb.

Jak wynika z badania ewaluacyjnego przeprowadzonego w 2022 r., w przypadku **PI 9iv**, dopasowanie wsparcia w zakresie usług społecznych do potrzeb społeczności lokalnych zapewnione miało być poprzez zastosowanie kryteriów formalnych specyficznych odnoszących się do diagnozy potrzeb. Zgodnie z tymi kryteriami, projekty miały odpowiadać na potrzeby i problemy w zakresie usług społecznych, zidentyfikowane na obszarze jego realizacji, biorąc pod uwagę trendy demograficzne i poziom dostępności usług⁵⁰. Przy planowaniu poszczególnych projektów nie brano zatem pod uwagę potrzeb lokalnych rynków pracy i potrzeb w zakresie aktywizacji zawodowej uczestników projektów, gdyż te nie były w wypadku tego typu projektów pierwszoplanowe. Kryteria wyboru projektów ukierunkowane były na wybór projektów zapewniających podaż wysokiej jakości usług społecznych, deficytowych w danej społeczności lokalnej⁵¹. Same usługi społeczne w założeniu ukierunkowane były zaś na rozwiązanie określonych problemów w zakresie funkcjonowania społecznego uczestników projektów, co jedynie pośrednio mogło przyczynić się do poprawienia ich sytuacji na rynku pracy. Badania jakościowe z uczestnikami projektów i z beneficjentami ujawniły także zjawisko swego rodzaju selekcji uczestników projektów – do projektów w obszarze usług społecznych częściej trafiają osoby w relatywnie dobrej sytuacji, przede wszystkim w zakresie posiadanego kapitału społecznego (sieci znajomości, udział w obiegu informacji o wsparciu dostępnym w ramach projektu) i w zakresie motywacji do

⁴⁸ Tamże, s. 76.

⁴⁹ Tamże, s. 75-76.

⁵⁰ Tamże, s. 103.

⁵¹ Tamże, s. 103.

skorzystania z oferty wsparcia. Pomimo tego, że formalne kryteria rekrutacji do projektu faworyzowały osoby w relatywnie najtrudniejszej sytuacji społecznej, to jednak w praktyce do udziału w projektach zgłaszały się raczej osoby, które po prostu miały dostęp do informacji o takiej możliwości (od znajomych, rodziny itd.)⁵². Wniosek ten został potwierdzony również w badaniach jakościowych z beneficjentami oraz uczestnikami projektów przeprowadzonych w ramach niniejszego badania. Co więcej, dotyczy on uczestników projektów w ramach każdego z analizowanych priorytetów inwestycyjnych. **Znaczna część uczestników projektów objętych badaniami jakościowymi, dowiedziała się o możliwości otrzymania wsparcia od znajomych/przyjaciół. Pokazuje to istotną rolę kapitału społecznego jako czynnika decydującego o udziale w programie. Jednocześnie rodzi to ryzyko obniżenia udziału w programie osób pracujących zagrożonych wykluczeniem społecznym, posiadających niewielki kapitał społeczny.** Wsparcie otrzymane w ramach projektów uczestnicy projektów PI 9iv badani w ramach badania przeprowadzonego w 2022 r. ogólnie oceniają jako dopasowane do ich potrzeb⁵³. W przypadku projektów realizowanych w ramach PI 9iv indywidualizacja wsparcia była w miarę możliwości stosowana przez beneficjentów, jednakże, zwłaszcza w przypadku grupowych form wsparcia (np. usług typu „klub seniora”), nie było praktycznej możliwości zastosowania pełnej indywidualizacji wsparcia. W badaniu uczestników projektów zrealizowanych w ramach PI 9iv przeprowadzonym w 2022 r., nie można wskazać żadnych form wsparcia, które byłyby nieużyteczne lub nieadekwatne do potrzeb uczestników projektów⁵⁴.

W przypadku **PI 9v** uczestnicy projektów – osoby pracujące oceniały adekwatność wsparcia otrzymanego w ramach projektów przez pryzmat potrzeb reprezentowanych przez nich podmiotów (JST, NGO), a nie przez pryzmat indywidualnych potrzeb i oczekiwań. Podobne podejście reprezentowali beneficjenci – przedstawiciele OWES. Wsparcie szkoleniowe i doradcze, które otrzymali badani uczestnicy projektów – osoby pracujące, ocenili oni jako adekwatne.

W badaniu zrealizowanym w 2022 r. zakres wsparcia udzielanego w ramach **PI 9v** przedstawicielom NGO i JST (a więc podmiotom reprezentowanym przez osoby pracujące w momencie przystąpienia do projektów) oceniono jako dostosowany do specyfiki tych podmiotów⁵⁵. W badaniu przeprowadzonym w 2022 r. przedstawiciele NGO i JST oceniali wszystkie formy wsparcia, z których korzystali jako przydatne lub bardzo przydatne⁵⁶. Także uczestnicy projektów reprezentujący przedsiębiorstwa społeczne (w części mogły to być osoby pracujące w momencie przystąpienia do projektu) oceniali każdą z form wsparcia, z której korzystali jako przydatną lub bardzo przydatną. Bardzo dobrze oceniane było wsparcie finansowe oraz wsparcie zawodowe dla pracowników PS, a także wsparcie z zakresu zakładania i prowadzenia PS. Dobrze oceniane były usługi specjalistyczne (marketingowe,

⁵² Tamże, s. 106.

⁵³ Tamże, s. 110-111.

⁵⁴ Tamże, s. 115.

⁵⁵ Tamże, s. 149-150.

⁵⁶ Tamże, s. 154.

księgowe, prawne). Wszyscy przedstawiciele PS, biorący udział w badaniu, wskazywali również, że OWES udzielił im wszystkich oczekiwanych przez nich form wsparcia i żadnej formy wsparcia nie brakowało⁵⁷.

Wsparcie w postaci kursów i szkoleń dla osób pracujących (nauczycieli) oferowane w ramach **PI 10i** oraz **PI 10iv** ocenić należy, na podstawie zrealizowanych wywiadów pogłębionych, jako adekwatne do ich potrzeb. Sami badani nauczyciele podkreślali jednak, że wsparcie dla nich stanowiło jedynie dodatek do zasadniczego celu projektu jakim było bezpośrednie wsparcie uczniów. W jednym z analizowanych przypadków nauczycielka wzięła udział w studiach podyplomowych. Wsparcie tego typu oceniła jako wysoce adekwatne w stosunku do indywidualnych potrzeb – ukończenie studiów pozwoliło jej bowiem na szeroko rozumiany rozwój zawodowy, zgodnie z oczekiwaniami.

W przypadku **PI 10i** oraz **PI 10iv**, w badaniu zrealizowanym w 2020 r. wykazano, że większym zainteresowaniem nauczycieli (a więc osób pracujących w momencie przystąpienia do projektu) cieszyły się formy doskonalenia zawodowego trwające krócej niż studia podyplomowe – kursy i szkolenia. Trafność/użyteczność i jakość form wsparcia zorientowanych na podniesienie kompetencji i kwalifikacji nauczycieli oceniona została wysoko⁵⁸.

Kursy i szkolenia językowe/ICT badani uczestnicy projektów realizowanych w ramach **PI 10iii** ocenili jako dopasowane adekwatne – dopasowane do ich potrzeb.

Uczestnicy projektów zrealizowanych w ramach **PI 10iii** badani w 2020 r. wysoko ocenili adekwatność i jakość kursów i szkoleń, w których brali udział. Zaletą kursów z punktu widzenia uczestników jest stosunkowo krótki czas ich trwania, co jest szczególnie istotne w przypadku osób pracujących zawodowo, ale też osób obciążonych w znaczny sposób obowiązkami rodzinnymi⁵⁹.

Podsumowując, wszystkie formy wsparcia oferowane w ramach OP 9, 10, 11 i 12 ocenić należy jako adekwatne zarówno z punktu widzenia potrzeb uczestników projektów, jak i potrzeb rynku pracy.

3.3.9. Ocena efektywności wsparcia

Pytanie badawcze:

7/ Jak kształtuje się efektywność kosztowa w odniesieniu do osiągniętych rezultatów, tj. poziomu osiągniętych wskaźników rezultatów długoterminowych?

W celu wyliczenia kosztu jednostkowego osiągnięcia efektu w postaci poprawy sytuacji na rynku pracy jednego uczestnika projektu pracującego w momencie przystąpienia do projektu, w pierwszej kolejności oszacowano orientacyjny koszt udziału jednej osoby w

⁵⁷ Tamże, s. 151-152.

⁵⁸ Ocena wpływu wsparcia oferowanego w ramach 12 osi priorytetowej RPO WL 2014-2020, s. 57.

⁵⁹ Tamże, s. 91.

projektach w ramach poszczególnych PI. W tym celu wykorzystano dane zastane – łączny koszt realizacji projektów zaczerpnięto z dokumentu „Stan wykorzystania środków w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020, stan na dzień 31 grudnia 2022 r.” opracowanego przez Departament Zarządzania Programami Regionalnymi Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie. Łączną liczbę uczestników projektów zrealizowanych w ramach poszczególnych PI zaczerpnięto ze sprawozdania rocznego z RPO WL 2014-2020 za 2022 r. Koszt jednostkowy udziału w projektach stanowi iloraz łącznej wartości projektów oraz łącznej liczby uczestników projektów.

Ze względu na brak możliwości obliczenia kosztu jednostkowego udziału w projekcie w odniesieniu do osób pracujących (a więc bez uwzględnienia uczestników – osób niepracujących w momencie przystąpienia do projektu), zrezygnowano z wyliczenia kosztu jednostkowego osiągnięcia efektu rozumianego jako poprawa sytuacji zawodowej pracującego uczestnika projektu. Należy zauważyć, że w przypadku większości analizowanych PI, w tych samych projektach brały udział zarówno osoby pracujące, jak i niepracujące, zaś koszty wsparcia dla jednej i drugiej grupy mogły być zróżnicowane. Przykładowo, w projektach zrealizowanych w ramach PI 9i brały udział zarówno osoby niepracujące (uczniowie), jak i osoby pracujące (nauczyciele), które otrzymały różne formy wsparcia (np. jednorazowy udział w warsztatach w przypadku uczniów oraz udział w studiach podyplomowych w przypadku nauczycieli), których koszt mógł być silnie zróżnicowany.

Tabela 16 Koszt jednostkowy udziału w projekcie jednego uczestnika projektu

PI	łączna liczba uczestników projektów ⁶⁰	łączna wartość projektów ⁶¹ [PLN]	Koszt jednostkowy udziału w projekcie jednego uczestnika projektu [PLN]
a	b	c	d=c/b
8i	77 962	578 452 566,87	7 419,67
8iii	11 449	477 986 362,08	41 749,18
8iv	4 259	116 221 574,32	27 288,47
8v	18 131	163 287 372,06	9 005,98
8vi	124 673	34 381 913,26	275,78
9i	21 320	373 496 051,37	17 518,58
9iv	63 111	289 199 279,41	4 582,39
9v	4 590	48 996 064,15	10 674,52
10i	69 025	225 200 033,88	3 262,59
10iii	13 081	32 502 633,89	2 484,72
10iv	43 271	245 753 094,52	5 679,39

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy danych zastanych (Sprawozdanie roczne z wdrażania RPO WL 2014-2020 za 2022 r.; Stan wykorzystania środków w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020, stan na dzień 31 grudnia 2022 r.) oraz badania ankietowego uczestników projektów.

Koszty jednostkowe udziału w projekcie jednego uczestnika projektu są bardzo silnie zróżnicowane pomiędzy poszczególnymi PI. Zdecydowanie najniższy koszt jednostkowy, z uwagi na sygnalizowaną już kilkakrotnie specyfikę interwencji, mają projekty zrealizowane w ramach **PI 8vi** (zaledwie 275,78 zł), zaś najwyższy – projekty zrealizowane w ramach **PI 8iii** (41 749,18 zł), których koszt spowodowany jest przede wszystkim finansowymi formami wsparcia (dotacja i wsparcie pomostowe) dla osób zakładających działalności gospodarcze.

Wyniki badania jakościowego z beneficjentami oraz uczestnikami projektów, przeprowadzonego w ramach niniejszej ewaluacji, nie pozwoliły, w zdecydowanej większości przypadków, na zidentyfikowanie takich elementów projektów, z których można by zrezygnować (tym samym obniżając koszty ich realizacji), bez obniżenia jakości wsparcia. Wniosek ten dotyczy wszystkich analizowanych w ramach niniejszej ewaluacji Priorytetów Inwestycyjnych. Wyjątek w tym zakresie stanowi jeden z analizowanych projektów outplacementowych w ramach PI 8v. Przedstawiciel beneficjenta twierdzi, że z uwagi na dopasowanie profilu szkoleń zawodowych, które były oferowane w ramach projektu (kurs na

⁶⁰ Źródło: Sprawozdanie roczne z wdrażania RPO WL 2014-2020 za 2022 r.

⁶¹ Źródło: Stan wykorzystania środków w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020, stan na dzień 31 grudnia 2022 r., uwzględniono łączną wartość złożonych wniosków o płatność.

prawo jazdy kat. C+E) do potrzeb rynku pracy (bardzo wysokie zapotrzebowanie na kierowców ciężarówek), żadne dodatkowe formy wsparcia nie były potrzebne, gdyż po zakończeniu kursu i zdaniu egzaminu państwowego, uczestnicy projektów bez żadnych problemów od razu byli w stanie znaleźć zatrudnienie.

3.4. Formy wsparcia mające największy wpływ na zmianę sytuacji uczestników projektów na rynku pracy

Pytanie badawcze:

4/ Jakie formy wsparcia (np. szkolenia, doradztwo, dotacje, inne formy) miały największy wpływ na poprawę sytuacji uczestnika projektu na rynku pracy 6 miesięcy od zakończenia udziału w projekcie?

Ocena poszczególnych form wsparcia (ich skuteczności w zakresie poprawy sytuacji uczestników projektów na rynku pracy) przebiegała dwutorowo. Po pierwsze, **sami uczestnicy projektów w badaniach pierwotnych ocenili ich adekwatność i skuteczność**, wyrażając opinię o tym, w jaki stopniu udział w danej formie wsparcia wpłynął na zmianę ich sytuacji na rynku pracy. Po drugie, przeprowadzona została **analiza statystyczna na zbiorze danych połączonych z dwóch źródeł**: baza danych wygenerowana z SL2014 oraz baza danych z badania ankietowego. W bazie SL2014 każdy z uczestników projektów ma przypisane wszystkie formy wsparcia, które otrzymał w ramach projektu. Baza z wynikami badania ankietowego zawiera z kolei informacje o zmianie sytuacji danego uczestnika na rynku pracy w 6 miesięcy po udziale w projekcie oraz w momencie realizacji badania w stosunku do sytuacji w okresie 6 miesięcy po udziale w projekcie. **Analiza statystyczna pozwoliła na identyfikację tych form wsparcia, które w największym stopniu wpłynęły na poprawę sytuacji uczestników projektów na rynku pracy.**

Uczestnicy projektów oceniali formy wsparcia, które otrzymali w ramach projektów pod kątem ich wpływu na ich sytuację zawodową po sześciu miesiącach od zakończenia udziału w projekcie. Ocena wpływu form wsparcia na sytuację zawodową uczestników projektów została dokonana przez nich na następującej skali: zdecydowanie pozytywnie (5), raczej pozytywnie (4), nie wywarła istotnego wpływu (3), raczej negatywnie (2), zdecydowanie negatywnie (1). Oceny „raczej negatywnie” oraz „zdecydowanie negatywnie” pojawiały się jedynie w pojedynczych przypadkach (nie przekraczających 2% wskazań). W praktyce należy wykluczyć, na gruncie logicznym, możliwość negatywnego wpływu udziału w jakiejś formie wsparcia na sytuację uczestnika projektu na rynku pracy. Wskazanie ocen „raczej negatywnie” oraz „zdecydowanie negatywnie” świadczyło zatem zapewne po prostu o negatywnej ocenie czy też o niezadowoleniu respondenta z udziału w danej formie wsparcia.

W tabeli zamieszczonej poniżej zaprezentowano średnie oceny poszczególnych form wsparcia dokonane przez uczestników projektów. Pominięto formy wsparcia ocenione przez mniej niż 5 badanych uczestników projektów w ramach poszczególnych PI.

Tabela 17 Średnia ocena wpływu poszczególnych form wsparcia na sytuację zawodową uczestników projektów w skali od 1 (zdecydowanie negatywnie) do 5 (zdecydowanie pozytywnie)

	8i	8iii	8iv	8v	8vi	9i	9iv	9v	10i	10iii	10iv
program zdrowotny	-	-	-	-	3,48	-	-	-	-	-	-
usługa rozwojowa dla pracownika przedsiębiorstwa	-	-	-	4,36	-	-	-	-	-	-	-
szkolenie/kurs	4,09	4,38	-	4,17	-	4,37	4,12	-	3,96	4,14	4,08
usługa zdrowotna/medyczna	-	-	-	-	3,64	-	3,86	-	-	-	-
wsparcie z wykorzystania TIK	-	-	-	-	-	-	3,80	-	4,07	-	4,17
usługa społeczna świadczona w interesie ogólnym	-	-	-	-	-	-	3,84	-	-	-	-
usługa wsparcia ekonomii społecznej	-	-	-	-	-	-	-	3,79	-	-	-
opieka nad dzieckiem do lat 3/refundacja kosztów opieki nad dziećmi do lat 7 lub inną osobą zależną	-	-	4,56	-	-	-	-	-	-	-	-
program outplacementowy	-	-	-	4,13	-	-	-	-	-	-	-
doradztwo	3,88	4,42	-	-	-	4,25	4,06	-	3,94	-	-
doskonalenie zawodowe	-	-	-	-	-	-	-	-	3,97	-	4,21
studia/kształcenie podyplomowe	-	-	-	-	-	-	-	-	4,13	-	4,32
staż lub praktyka	4,00	-	-	-	-	4,16	-	-	-	-	4,02
dotacja na rozpoczęcie działalności gospodarczej	-	4,74	-	-	-	-	-	-	-	-	-
wizyta studyjna	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4,01
zajęcia dodatkowe	-	-	4,27	-	-	-	-	-	4,04	-	-
usługa aktywnej integracji	-	-	-	-	-	4,12	3,86	-	-	-	-
pośrednictwo pracy	3,50	-	-	-	-	4,04	-	-	-	-	-
dofinansowanie do wynagrodzeń lub kosztów prowadzenia działalności gospodarczej	-	4,70	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego uczestników projektów.

Oprócz tego, dokonano analizy statystycznej w ramach poszczególnych PI zestawiając ze sobą dwie zmienne: udział w analizowanej formie wsparcia uczestnika projektu (tak/nie) oraz wystąpienie pozytywnej zmiany w sytuacji uczestnika projektu na rynku pracy – co najmniej jednej z dziewięciu sytuacji obrazujących „lepszą sytuację w stosunku do momentu rozpoczęcia udziału w projekcie”, wyróżnionych na początku raportu, zgodnie z definicją wskaźnika rezultatu długoterminowego „Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu”. Ta metoda analizy statystycznej ma swoje ograniczenia wynikające m.in. z generalnie dość podobnego zestawu form wsparcia, w których wzięli uczestnicy projektów w ramach poszczególnych PI (w wielu przypadkach nie ma praktycznej możliwości porównania grupy uczestników danej formy wsparcia z osobami, które w niej nie uczestniczyły).

Tak przeprowadzona analiza statystyczna pozwoliła na zidentyfikowanie tych form wsparcia, które istotnie wpływają na poprawę sytuacji osób pracujących w momencie przystąpienia do projektu w ramach poszczególnych PI:

- **W przypadku PI 8iii:**

- **dotacja na rozpoczęcie działalności gospodarczej** (aż 35,8% uczestników projektów korzystających z tej formy wsparcia w ramach PI 8iii poprawiło swoją sytuację zawodową sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie, podczas gdy wśród osób nie korzystających z tej formy wsparcia było to tylko 13,6%),
- **dofinansowanie do wynagrodzeń lub kosztów prowadzenia działalności gospodarczej (aż 81,8%** uczestników projektów korzystających z tej formy wsparcia w ramach PI 8iii poprawiło swoją sytuację zawodową sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie, podczas gdy wśród osób nie korzystających z tej formy wsparcia było to tylko 32,7%).

- **W przypadku PI 8v:**

- **program outplacementowy** (aż 41,7% uczestników projektów korzystających z tej formy wsparcia w ramach PI 8v poprawiło swoją sytuację zawodową sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie, podczas gdy wśród osób nie korzystających z tej formy wsparcia było to tylko 19,3%).

- **W przypadku PI 9i:**

- **szkolenie/kurs** (aż 33,9% uczestników projektów korzystających z tej formy wsparcia w ramach PI 9i poprawiło swoją sytuację zawodową sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie, podczas gdy wśród osób nie korzystających z tej formy wsparcia było to tylko 19,4%),
- **doradztwo** (aż 37,1% uczestników projektów korzystających z tej formy wsparcia w ramach PI 9i poprawiło swoją sytuację zawodową sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie, podczas gdy wśród osób nie korzystających z tej formy wsparcia było to tylko 12,1%),

- **pośrednictwo pracy** (aż 44,0% uczestników projektów korzystających z tej formy wsparcia w ramach PI 9i poprawiło swoją sytuację zawodową sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie, podczas gdy wśród osób nie korzystających z tej formy wsparcia było to tylko 22,9%).
- **W przypadku PI 9iv:**
 - **szkolenie/kurs** (25,2% uczestników projektów korzystających z tej formy wsparcia w ramach PI 9iv poprawiło swoją sytuację zawodową sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie, podczas gdy wśród osób nie korzystających z tej formy wsparcia było to 16,1%).

Podsumowując, w odniesieniu do poszczególnych Osi Priorytetowych oraz Priorytetów Inwestycyjnych:

- **OP 9 Rynek pracy:**
 - W ramach **PI 8i** pracujący uczestnicy projektów oceniają otrzymane formy wsparcia jako umiarkowanie skuteczne w zakresie poprawy ich sytuacji na rynku pracy, przy czym najslabiej oceniane jest pośrednictwo pracy.
 - W ramach **PI 8iii** otrzymane formy wsparcia oceniane są przez uczestników projektów jako skuteczne w zakresie poprawy ich sytuacji na rynku pracy, przy czym jako najbardziej skuteczne wskazywane są finansowe formy wsparcia: dotacja na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz dofinansowanie do wynagrodzeń lub kosztów prowadzenia działalności gospodarczej (wsparcie pomostowe, umożliwiające pokrycie części kosztów prowadzenia działalności gospodarczej w pierwszym okresie funkcjonowania firmy). Analiza statystyczna potwierdziła istotną zależność pomiędzy otrzymywaniem finansowych form wsparcia, a poprawą sytuacji zawodowej uczestników projektów w ramach PI 8iii.
 - W ramach **PI 8iv** uczestnicy projektów ocenili, że otrzymane formy wsparcia, w tym w szczególności usługi opieki nad dziećmi do lat 3 pozytywnie wpłynęły na ich sytuację zawodową.
- **OP 10 Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian:**
 - W ramach **PI 8v** wszystkie analizowane formy wsparcia (usługa rozwojowa dla pracownika przedsiębiorstwa, kurs/szkolenie oraz program outplacementowy) zostały przez uczestników projektów ocenione jako umiarkowanie skuteczne. Analiza statystyczna wykazała, że programy outplacementowe skutecznie wpływają na poprawę sytuacji zawodowej uczestników projektów w ramach PI 8v. Wynika to z pewnością z faktu, iż w programach outplacementowych uczestniczą osoby pracujące w trudnej sytuacji na rynku pracy, podczas gdy wśród ogółu uczestników projektów w ramach tego PI dominują pracownicy znajdujący się w dobrej sytuacji na rynku pracy, a więc bez możliwości poprawy swojej sytuacji na rynku pracy w rozumieniu Wytycznych.

- W ramach **PI 8vi** otrzymane formy wsparcia są oceniane przez uczestników projektów generalnie jako nie wywierające istotnego wpływu na ich sytuację zawodową. Należy zauważyć, że wsparcie w ramach PI 8vi było masowe (udzielono wsparcia bardzo dużej grupie pracowników), ale sprowadzało się najczęściej jedynie do jednorazowego udziału w badaniu przesiewowym i otrzymaniu informacji/porad w zakresie zapobiegania zachorowaniom.
- **OP 11 Włączenie społeczne:**
 - W ramach **PI 9i** otrzymane formy wsparcia oceniane są przez uczestników projektów jako umiarkowanie skuteczne w zakresie poprawy ich sytuacji na rynku pracy. Analiza statystyczna wykazała istotny wpływ trzech instrumentów aktywizacji zawodowej (szkolenie/kurs, doradztwo, pośrednictwo pracy) na wystąpienie efektu w postaci poprawy sytuacji zawodowej uczestników projektów (w rozumieniu Wytycznych). Pokazuje to konieczność stosowania instrumentów aktywizacji zawodowej w projektach realizowanych na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w obszarze włączenia społecznego.
 - W ramach **PI 9iv** jako najbardziej skuteczne w zakresie poprawy sytuacji zawodowej uczestników projektów respondenci wskazali na szkolenie/kurs oraz doradztwo. Analiza statystyczna potwierdziła, że udział w szkoleniu/kursie (a więc najczęściej instrumencie aktywizacji zawodowej) istotnie wpływa na osiągnięcie przez uczestników projektów efektu w postaci poprawy sytuacji zawodowej (w rozumieniu Wytycznych). Można przypuszczać, że w szkoleniach/kursach brały udział w znacznej mierze osoby, które następnie świadczyły usługi społeczne/zdrowotne w ramach projektów.
 - W ramach **PI 9v** uczestnicy projektów korzystali z ogólnie zdefiniowanej formy wsparcia „usługa wsparcia ekonomii społecznej”, która – w opinii respondentów – w umiarkowanym stopniu wpłynęła na ich sytuację zawodową.
- **OP 12 Edukacja, kwalifikacje i kompetencje:**
 - W ramach **PI 10i** otrzymane formy wsparcia oceniane są jako umiarkowanie skuteczne w zakresie poprawy sytuacji zawodowej uczestników, przy czym najwyżej oceniane są formy wsparcia takie jak studia/kształcenie podyplomowe oraz wsparcie z wykorzystania TIK.
 - W ramach **PI 10iii** uczestnicy kursów językowych/kursów ICT oceniają je jako umiarkowanie skuteczne w zakresie poprawy ich sytuacji zawodowej. Z przeprowadzonych badań jakościowych wynika, iż dominowały pozazawodowe motywacje udziału w projektach realizowanych w ramach tego PI – uczestnicy projektów często brali udział w kursach, by lepiej funkcjonować w sferze pozazawodowej, a nie zawodowej. Tym niemniej, jak wynika z przeprowadzonych wywiadów jakościowych, w ograniczonym zakresie nabyte

umiejętności/kompetencje są wykorzystywane przez uczestników projektów także w pracy zawodowej.

- W ramach **PI 10iv** otrzymane formy wsparcia oceniane są jako umiarkowanie skuteczne w zakresie poprawy sytuacji zawodowej uczestników, przy czym najwyżej oceniane są formy wsparcia takie jak studia/kształcenie podyplomowe, doskonalenie zawodowe oraz wsparcie z wykorzystania TIK.

3.5. Czynniki wpływające na skuteczność interwencji publicznej

W ramach badania przeanalizowano sposób wdrażania interwencji w ramach poszczególnych RPO WL 2014-2020 i konsekwencje dla osiągnięcia zamierzonych efektów interwencji. Wystąpienie barier/problemów w trakcie wdrażania interwencji mogło potencjalnie obniżyć skuteczność i efektywność analizowanej interwencji publicznej.

3.5.1. Zainteresowanie konkursami w ramach OP 9, 10, 11 i 12 RPO WL 2014-2020

Pytanie badawcze:

12/ Jakie było zainteresowanie konkursami w ramach OP 9, 10, 11 i 12 RPO WL 2014-2020? Z czego wynikał niski/wysoki stopień zainteresowania konkursami? Jaki jest w związku z tym poziom wykorzystania alokacji w ramach OP 9, 10, 11 i 12 RPO WL 2014-2020?

Przedstawiciele DW EFS oraz WUP biorący udział w wywiadach pogłębionych ocenili, że zainteresowanie konkursami w ramach OP 9, 10, 11 i 12 RPO WL 2014-2020 było wysokie i wystarczające, by można było wybrać do dofinansowania projekty wysokiej jakości.

Przedstawiciele DW EFS wskazali tylko na jeden typ projektu w ramach **PI 10iv**: organizacja i prowadzenie dla osób dorosłych kwalifikacyjnych kursów zawodowych i kursów umiejętności zawodowych, który nie cieszył się zainteresowaniem wnioskodawców. Są to bardzo długie formy wsparcia (zwłaszcza KKZ), trwające, zgodnie z przepisami prawa oświatowego, nawet 2 lata. Wnioskodawcy obawiali się, że będzie im bardzo trudno jest utrzymać w projekcie uczestników projektów przez tak długi okres.

Czynniki obniżające zainteresowanie konkursami zidentyfikowane w toku badań jakościowych to m.in. **wprowadzenie w ramach RPO WL 2014-2020 konkursowego trybu realizacji projektów w ramach PI 9i dla OPS**. W okresie wdrażania PO KL w perspektywie 2007-2013 tego typu projekty były wdrażane przez OPS w trybie pozakonkursowym, co zwiększało aktywność OPS w realizacji projektów w obszarze aktywnej integracji. Jak wynika z wywiadu pogłębionego z przedstawicielem WUP, a także z analizy danych zastanych⁶², na obniżenie zainteresowania potencjalnych beneficjentów konkursami w ramach PI 9i, wpływ mogło mieć także przyjęcie minimalnych progów tzw. efektywności społecznej i efektywności zatrudnieniowej projektów. Beneficjenci zobowiązani byli, w myśl zapisów dokumentacji

⁶² Tamże., s. 71.

naborów, by określona część uczestników projektów podjęła zatrudnienie po zakończeniu udziału w projekcie. Niektórzy z potencjalnych beneficjentów uznali, że sprawia to ryzyko braku realizacji projektu zgodnie z założeniami, a tym samym ryzyko konieczności zwrotu części dofinansowania (zgodnie z tzw. regułą proporcjonalności). Należy zauważyć, że choć wymagania dotyczące efektywności społecznej i efektywności zatrudnieniowej odnoszą się do uczestników projektów niepracujących w momencie przystąpienia do projektu, to jednak obniżenie zainteresowania realizacją projektów dla osób niepracujących przełożyło się także na obniżenie zainteresowania realizacją projektów dla osób pracujących. W ramach PI 9i beneficjenci realizowali bowiem projekty przede wszystkim dla osób biernych zawodowo oraz bezrobotnych, w których osoby pracujące stanowiły jedynie niewielki odsetek uczestników.

W przypadku **PI 9v**, na znaczące ograniczenie puli podmiotów ubiegających się o wsparcie ma wpływa to, że **projekty w obszarze ekonomii społecznej mogą być realizowane tylko przez akredytowane ośrodki wsparcia ekonomii społecznej (OWES)**. Proces akredytacji zapewnia, że jakość usług świadczonych przez te podmioty spełnia minimalne wymagania jakościowe⁶³.

Czynnikiem obniżającym zainteresowanie realizacją projektów w obszarze edukacji (OP 12) są **częste zmiany w zakresie przepisów prawa oświatowego**, np. zmiany w rejestrze kwalifikacji zawodowych i wymagań dot. KKZ/KUZ realizowanych w obrębie poszczególnych kwalifikacji. Potencjalni beneficjenci obawiali się konieczności wprowadzania bardzo istotnych zmian do projektów w przypadku zmian przepisów prawa oświatowego. Było to postrzegane jako istotny czynnik ryzyka w zakresie realizacji projektu.

Z kolei ogólnym czynnikiem pozytywnie wpływającym na aktywność JST w zakresie realizacji projektów (dotyczy wszystkich analizowanych PI) jest **szeroko rozumiany potencjał (instytucjonalny, finansowy, organizacyjny) gmin i powiatów**. W regionie jest pula JST aktywnych w zakresie ubiegania się o środki na realizację projektów (zarówno w ramach EFS, jak i EFRR), jak i pula takich, które są całkowicie nieaktywne w tym zakresie.

Analiza danych zastanych wykazała, że w ramach Priorytetów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach OP 9, 10, 11 i 12 RPO WL 2014-2020 ogłoszono **101** naborów wniosków o dofinansowanie, w ramach których kwota przeznaczona na dofinansowanie projektów wyniosła **3 697 794 981,48 zł, co stanowiło 157,69% alokacji UE (PLN)** (dane na 31.08.2024 r.)⁶⁴.

W ramach w ramach OP 9, 10, 11 i 12 RPO WL 2014-2020 złożono **4 245** wniosków o dofinansowanie o łącznej wartości dofinansowania z EFS wynoszącej **6 345 446 773,16 zł**, co stanowi **172,44% budżetu naborów oraz 271,92% alokacji UE (PLN)**. W przypadku wszystkich osi priorytetowych wartość wnioskowanego dofinansowania z EFS przewyższała

⁶³ Tamże, s. 143.

⁶⁴ UMWL, Stan wykorzystania środków w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020, stan na dzień 31 sierpnia 2024 r.

planowane budżety naborów. Najwyższe przekroczenia miały miejsca w przypadku OP 10, wartość wnioskowanego dofinansowania z EFS osiągnęła 313,86% budżetu naboru. Najniższe przekroczenia miały miejsce w przypadku OP 11 – wartość wnioskowanego dofinansowania z EFS osiągnęła 120,50% budżetu naboru. W ramach wszystkich osi priorytetowych zwiększono budżety naborów – łącznie budżety naborów zwiększono do 157,69% pierwotnej alokacji UE (PLN). Najwyższe zwiększenie miało miejsce w przypadku OP 11 – budżet naborów wynosił 191,37% pierwotnej alokacji UE (PLN). Najmniejsze zwiększenie budżetu miało miejsce w przypadku OP 9 – budżet naborów wyniósł 122,40% alokacji UE (PLN). Szczegółowe dane dotyczące naborów dla poszczególnych działań zawiera tabela A6 zamieszczona w aneksie do raportu końcowego.

W ramach OP 9, 10, 11 i 12 RPO WL 2014-2020 do realizacji zatwierdzono 1 834 wnioski o dofinansowanie o łącznej wartości dofinansowania z EFS wynoszącej 2 693 725 035,61 zł, co stanowi 115,43% alokacji na Program z EFS. Ostatecznie podpisano 1 696 umów o dofinansowanie projektów o łącznej wartości dofinansowania z EFS wynoszącej 2 606 608 590,34 PLN, co stanowi 111,96% alokacji na Program z EFS. Najwyższe przekroczenia alokacji miały miejsce w przypadku OP 10, podpisano umowy na 114,32% alokacji. Najmniejsze przekroczenia miały miejsce w przypadku OP 12 – podpisano umowy na 111,70% alokacji. W przypadku wszystkich osi priorytetowych wartość dofinansowania dla podpisanych umów przekraczała pierwotną alokację, tylko w przypadku jednego działania 12.3 – zakontraktowano nieznacznie mniej niż 100% alokacji – 99,95%. Szczegółowe dane w tym zakresie zamieszczone zostały w tabeli nr A7 zawartej w aneksie do raportu końcowego.

Do 31 sierpnia 2024 r. w ramach OP 9, 10, 11 i 12 zakończono 1 696 projektów o wartości ogółem 3 075 701 030,72 PLN przy dofinansowaniu z UE wynoszącym 2 606 608 590,34 PLN, co stanowi 111,70% wykorzystania alokacji oraz 100% wartości UE podpisanych umów. Szczegółowe dane podsumowujące tę część analizy znajdują się w tabeli A8 zawartej w aneksie do raportu końcowego.

Podsumowując można stwierdzić, iż pierwotna alokacja UE okazała się niewystarczająca w odniesieniu do potrzeb, które zostały potwierdzone m.in. złożoną liczbą wniosków o dofinansowanie, w której wnioskowana wartość wnioskowanego dofinansowania z EFS prawie trzykrotnie przekraczała pierwotną kwotę alokacji UE (2 333 610 875,88 zł) dla osi priorytetowych 9-12 i wyniosła 6 345 446 773,16 zł. W związku z tym pozytywnie należy ocenić zwiększenie budżetów na nabory w ramach osi priorytetowych 9-12. Pozwoliło to z jednej strony odpowiadać na potrzeby wnioskodawców, jak również odpowiadać na wyzwania społeczne, które odzwierciedlały się w różnych obszarach interwencji. W świetle zaprezentowanych powyżej danych **zainteresowanie konkursami w ramach OP 9, 10, 11 i 12 RPO WL 2014-2020 ocenić należy jako wysokie.**

3.5.2. Zainteresowanie udziałem w projektach i realizacja projektów

Pytanie badawcze:

11/ Jakie było zainteresowanie udziałem w projektach? Jak przebiegała realizacja projektów? Na jakie problemy natrafiono i jak starano się je rozwiązać?

W toku badań jakościowych **beneficjenci nie zgłaszali problemu braku zainteresowania udziałem w realizowanych przez nich projektach** (z nielicznymi wyjątkami). **Analizowane w ramach badań jakościowych projekty przebiegały zgodnie z założeniami, bez większych problemów, z wyjątkiem omawianych już wcześniej problemów wynikających z sytuacji pandemicznej.** Również uczestnicy projektów, jak sygnalizowano wcześniej, bardzo rzadko zgłaszali w toku badania fakt wystąpienia problemów w związku z udziałem w projektach.

Przedstawiciel WUP zwrócił z kolei uwagę, że w przypadku **PI 8i** oraz **PI 9i** beneficjenci dość często natrafiali na problem **rezygnacji z udziału w projekcie pierwotnie zrekrutowanych uczestników**, co powodowało konieczność rekrutacji kolejnych osób na ich miejsce.

Przedstawiciele DW EFS nie identyfikowali problemów w zakresie wdrażania projektów, które mogłyby znacząco ograniczyć efekty interwencji publicznej. Oprócz pandemii COVID-19 wskazywali jednak na problemy doświadczane przez niektórych beneficjentów, takie jak **wysoka inflacja** i w konsekwencji **konieczność modyfikacji budżetów projektów**. W pojedynczych przypadkach spowodowało to rezygnację z realizacji projektów.

Podsumowując, problemy z rekrutacją uczestników projektów wystąpiły przede wszystkim w przypadku projektów realizowanych w ramach PI 8i oraz PI 9i, przy czym częściej były to problemy związane z koniecznością ponawiania rekrutacji w związku z rezygnacją z udziału w projektach osób pierwotnie do nich zaklasyfikowanych. Niektórzy beneficjenci natrafiali na inne problemy związane z realizacją projektów, z czego zdecydowanie najistotniejszymi były problemy wynikające z pandemii COVID-19. Pozostałe problemy występowały jedynie w odniesieniu do niewielkiej liczby projektów. Poza pandemią COVID-19 nie zidentyfikowano problemów związanych z wdrażaniem interwencji na tyle istotnych i powszechnych, by mogły one wpłynąć na osiągnięte efekty.

4. Wnioski i rekomendacje

Pytanie badawcze:

13/ Czy jakieś doświadczenia/ wnioski związane z wdrażaniem interwencji skierowanej do osób pracujących w ramach OP 9, 10, 11 i 12 RPO WL 2014-2020 warto wykorzystać realizując działania skierowane do podobnej grupy odbiorców w przyszłości (w tym w perspektywie finansowej na lata 2021-2027)? Jeśli tak, to jakie doświadczenia/ wnioski należy wykorzystać i w jaki sposób?

W wyniku realizacji badania dotyczącego RPO WL 2014-2020 wypracowano rekomendacje dotyczące wdrażania podobnych projektów w ramach FEL 2021-2027. Rekomendacje zawarto w poniższej tabeli.

Tabela 18 Tabela wniosków i rekomendacji

Lp.	Wniosek wynikający z badania (nr strony w raporcie)	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji (kwartał)	Klasa rekomendacji
Rekomendacje programowe, w tym operacyjne i strategiczne (dotyczące tylko jednego programu operacyjnego)						
1.	<p>Adekwatność wsparcia realizowanego w ramach PI 9v budzi wątpliwości. W obliczu trwałych i prognozowanych trendów takich jak spadek liczby osób bezrobotnych oraz dodatni bilans miejsc pracy w regionie, co w konsekwencji prowadzi do problemu braku rąk do pracy, interwencja polegająca na dofinansowywaniu i wspieraniu powstawania nowych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych może być, w wielu przypadkach, nieadekwatna. Wyjątek stanowią te miejsca pracy w PS, które faktycznie zajmowane są przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, które mają bardzo duże problemy ze znalezieniem</p>	<p>Należy zwiększyć trafność działań w obszarze ekonomii społecznej (tworzenia nowych miejsc pracy w sektorze ES) współfinansowanych ze środków FEL poprzez zobligowanie OWES do ukierunkowania swoich działań w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy na:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. obszary województwa lubelskiego charakteryzujące się relatywnie najgorszą sytuacją na rynku pracy: obszary wiejskie, wykluczone komunikacyjnie, oddalone od większych ośrodków miejskich. 2. tworzenie miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnością znaczną oraz umiarkowaną. 	IZ FEL	<p>Ukierunkowanie OWES realizujących projekty w ramach FEL, do wsparcia tworzenia miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych:</p> <ul style="list-style-type: none"> • na obszarach wiejskich w powiatach charakteryzujących się najgorszą sytuacją na lokalnych rynkach pracy, o stopie bezrobocia rejestrowanego wyższej niż przeciętnej dla regionu, • dla osób z niepełnosprawnością w stopniu znacznym lub umiarkowanym. <p>W naborach projektów OWES należy wprowadzić wskazane poniżej kryteria specyficzne, premiujące, przy czym ostateczne, jednoznacznie określone wartości procentowe powinny zostać określone przez IZ FEL bezpośrednio</p>	IV kw. 2026 r.	Programowa strategiczna

Lp.	Wniosek wynikający z badania (nr strony w raporcie)	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji (kwartał)	Klasa rekomendacji
	<p>pracy na otwartym rynku pracy. Dotyczy to przede wszystkim osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności oraz mieszkańców obszarów wiejskich, wykluczonych komunikacyjnie i znacznie oddalonych od większych ośrodków miejskich. (s. 75)</p>			<p>przed realizacją kolejnych naborów wniosków w ramach Działania 8.2 FEL, w zależności od sytuacji na rynku pracy oraz postępów w realizacji Programu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Co najmniej 40-60% nowych miejsc pracy w ramach wsparcia finansowego na tworzenie miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych w projekcie utworzonych zostanie w powiatach charakteryzujących się stopą bezrobocia rejestrowanego wyższą niż stopa bezrobocia rejestrowanego dla województwa lubelskiego. • Co najmniej 30-50% nowych miejsc pracy w ramach wsparcia finansowego na tworzenie miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych w projekcie utworzonych zostanie w gminach wiejskich. • Grupę docelową dla której udzielane jest wsparcie finansowe na utworzenie nowych miejsc pracy w projekcie stanowią, w co 		

Lp.	Wniosek wynikający z badania (nr strony w raporcie)	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji (kwartał)	Klasa rekomendacji
				<p>najmniej 15-20% osoby z niepełnosprawnościami w rozumieniu art. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 44 z późn. zm.) o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności.</p>		
2.	<p>Znaczna część uczestników projektów objętych badaniami jakościowymi, dowiedziała się o możliwości otrzymania wsparcia od znajomych/przyjaciół. Pokazuje to istotną rolę kapitału społecznego jako czynnika decydującego o udziale w programie. Jednocześnie rodzi to ryzyko obniżenia udziału w programie osób pracujących zagrożonych wykluczeniem społecznym, posiadających niewielki kapitał społeczny. (s. 80)</p>	<p>Należy wzmocnić działania promujące dostępną ofertę kursów i szkoleń dla osób pracujących i ukierunkować je w większym stopniu na mieszkańców regionu zagrożonych wykluczeniem społecznym.</p>	IZ FEL	<p>W ramach szkoleń i działań informacyjnych realizowanych przez IZ FEL na rzecz wnioskodawców projektów realizowanych na rzecz osób dorosłych, które z własnej inicjatywy zgłaszają chęć podnoszenia, uzupełnienia umiejętności, kompetencji lub nabywania kwalifikacji, w tym kwalifikacji zawodowych w ramach Podmiotowego Systemu Finansowania (system popytowy w oparciu o BUR) należy położyć nacisk na ukierunkowanie obowiązków beneficjentów w zakresie promocji oferty szkoleniowej wśród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, np. poprzez działania</p>	IV kw. 2027 r.	Programowa, operacyjna

Lp.	Wniosek wynikający z badania (nr strony w raporcie)	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia rekomendacji	Termin wdrożenia rekomendacji (kwartał)	Klasa rekomendacji
	Jednocześnie, relatywnie mało mieszkańców województwa lubelskiego, na tle Polski i UE, uczestniczy w kształceniu ustawicznym. (s. 39)			informacyjne ukierunkowane na pracowników systemu pomocy społecznej (m.in. ośrodków pomocy społecznej, powiatowych centrów pomocy rodzinie, centrów integracji społecznej, przedsiębiorstw społecznych, ośrodków interwencji kryzysowej, placówek opiekuńczo-wychowawczych, placówek dla osób w kryzysie bezdomności, zakładów aktywności zawodowej), którzy pracują z osobami pracującymi, zagrożonymi wykluczeniem społecznym.		

5. Spis tabel

Tabela 1. Wielkość populacji badanej pracujących uczestników projektów RPO WL 2014-2020; wielkość założonej i zrealizowanej próby badawczej oraz odsetek realizacji założonej próby badawczej, w podziale na priorytety inwestycyjne oraz płeć	31
Tabela 2. Kategorie wiekowe osób pracujących w Polsce i w województwie lubelskim w I kwartale 2024 roku (według BAEL, dane w %)	37
Tabela 3. Odsetek pracujących w poszczególnych sekcjach PKD w Polsce i w województwie lubelskim w I kwartale 2024 roku (według BAEL, dane w %).	38
Tabela 4. Odsetek ludności w wieku 15 – 64 lata według poziomu wykształcenia w województwie lubelskim w I kwartale 2024 roku (według BAEL, dane w %)	38
Tabela 5. Osoby dorosłe uczestniczące w kształceniu lub szkoleniu w wieku 25-64 lata w Polsce i w województwie lubelskim w roku 2018 i 2023 (według BAEL, dane w %).	39
Tabela 6. Odsetek pracujących w poszczególnych sektorach gospodarki w województwie lubelskim w grudniu 2023 roku – ogółem i w podziale na płeć (dane w %)	40
Tabela 7. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej w województwie lubelskim w latach 2018-2022 (Polska=100; dane w %).	41
Tabela 8. Wskaźnik zatrudnienia według grup wieku w Polsce i w województwie lubelskim w I kwartale 2018 roku i I kwartale 2024 roku (według BAEL, dane w %)	42
Tabela 9. Wskaźnik zatrudnienia według płci w Polsce i w województwie lubelskim w I kwartale 2018 i w I kwartale 2024 roku (według BAEL, dane w %)	42
Tabela 10. Wskaźnik zatrudnienia według miejsca zamieszkania w Polsce i w województwie lubelskim w I kwartale 2018 i I kwartale 2024 roku (według BAEL, dane w %)	43
Tabela 11. Wskaźnik wolnych miejsc pracy w województwie lubelskim w latach 2018-2022 (dane w %)	44
Tabela 12. Osiągnięta wartość brutto wskaźnika rezultatu długoterminowego „Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu” dla uczestników projektów w ramach OP 9, 10, 11 i 12 RPO WL 2014-2020, którzy zakończyli swój udział w projekcie od 01.07.2018 r. do 31.12.2023 r.	51
Tabela 13. Liczba uczestników projektów, którzy zmienili pracę na inną, wymagającą wyższych kompetencji/ umiejętności/ kwalifikacji i wiążącą się z większą odpowiedzialnością lub awansowali w pracy w okresie sześciu miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie – wartość brutto (bez uwzględnienia wpływu udziału w projekcie na zmianę/awans zawodowy) oraz netto (wyłącznie uczestnicy projektów, którzy zadeklarowali istotny wpływ udziału w projekcie na zmianę/awans zawodowy)	53

Tabela 14 Osiągnięta wartość netto wskaźnika rezultatu długoterminowego „Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu” dla uczestników projektów w ramach OP 9, 10, 11 i 12 RPO WL 2014-2020, którzy zakończyli swój udział w projekcie od 01.07.2018 r. do 31.12.2023 r.	54
Tabela 15 Średnia ocena uczestników projektów dotycząca relacji otrzymywanego wynagrodzenia do wykonywanej pracy (1 - wynagrodzenie było za niskie w stosunku do wykonywanej pracy; 10 - wynagrodzenie było adekwatne do wykonywanej)	59
Tabela 16 Koszt jednostkowy udziału w projekcie jednego uczestnika projektu	83
Tabela 17 Średnia ocena wpływu poszczególnych form wsparcia na sytuację zawodową uczestników projektów w skali od 1 (zdecydowanie negatywnie) do 5 (zdecydowanie pozytywnie)	85
Tabela 18 Tabela wniosków i rekomendacji	94

6. Spis wykresów

Wykres 1 Odsetek pracujących w momencie przystąpienia do projektu uczestników projektów doświadczających w momencie przystąpienia do projektu co najmniej jednej przesłanki niepewnego lub niepełnego zatrudnienia	46
Wykres 2 Odsetek pracujących w momencie przystąpienia do projektu uczestników projektów pracujących w momencie przystąpienia do projektu w niepełnym wymiarze czasu pracy, pomimo chęci pracy na cały etat.....	48
Wykres 3 Odsetek uczestników projektów, którzy przeszli od niepewnego do pewnego zatrudnienia w okresie do sześciu miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie	56
Wykres 4 Rozkład odpowiedzi na pytanie kwestionariuszowe: Czy w wyniku udziału w projekcie czuje się Pan(i) lepiej przygotowany(a) do radzenia sobie na rynku pracy?	64
Wykres 5 Wpływ pandemii COVID-19 na sytuację zawodową uczestników projektów sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie.....	66
Wykres 6 Odsetek uczestników projektów znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu, którzy pracują w momencie realizacji badania	68
Wykres 7 Ocena sytuacji uczestników projektów, którzy poprawili swoją sytuację zawodową sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie – sytuacja w momencie realizacji badania w stosunku do sytuacji sześć miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie.....	69
Wykres 8 Rozkład odpowiedzi na pytanie kwestionariuszowe: Czy wsparcie, jakie otrzymał/a Pan/i w ramach projektu było dopasowane do Pana/Pani potrzeb w tamtym czasie?	71
Wykres 9 Rozkład odpowiedzi na pytanie kwestionariuszowe: Jak ogółem ocenia Pan/i jakość wsparcia otrzymanego w ramach projektu?	72

7. Spis schematów

Schemat 1. Model wpływu na sytuację zawodową uczestnika projektu (osoby pracującej) wsparcia realizowanego w ramach PI 8i. Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników.....	17
Schemat 2. Model wpływu na sytuację zawodową uczestnika projektu (osoby pracującej) wsparcia realizowanego w ramach PI 8iii. Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw	17
Schemat 3. Model wpływu na sytuację zawodową uczestnika projektu (osoby pracującej) wsparcia realizowanego w ramach PI 8iv. Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę.....	18
Schemat 4. Model wpływu na sytuację zawodową uczestnika projektu (osoby pracującej) wsparcia realizowanego w ramach PI 8v. Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian (usługi rozwojowe).....	19
Schemat 5. Model wpływu na sytuację zawodową uczestnika projektu (osoby pracującej) wsparcia realizowanego w ramach PI 8v. Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian (programy typu outplacement)	20
Schemat 6. Model wpływu na sytuację zawodową uczestnika projektu (osób pracujących) wsparcia realizowanego w ramach PI 8vi. Aktywne i zdrowe starzenie się	21
Schemat 7. Model wpływu na sytuację zawodową uczestnika projektu (osoby pracującej) wsparcia realizowanego w ramach PI 9i. Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie.....	21
Schemat 8. Model wpływu na sytuację zawodową uczestnika projektu (osoby pracującej – korzystającej z usług społecznych/zdrowotnych w ramach projektu) wsparcia realizowanego w ramach PI 9iv. Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym	22
Schemat 9. Model wpływu na sytuację zawodową uczestnika projektu (osoby pracującej – członka personelu wykonującego w ramach projektu usługi społeczne/zdrowotne) wsparcia realizowanego w ramach PI 9iv. Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym.....	23
Schemat 10. Model wpływu na sytuację zawodową uczestnika projektu (osoby pracującej) wsparcia realizowanego w ramach PI 9v. Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i	

integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia	24
Schemat 11. Model wpływu na sytuację zawodową uczestnika projektu (osoby pracującej - nauczyciela) wsparcia realizowanego w ramach PI 10i. Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia	25
Schemat 12. Model wpływu na sytuację zawodową uczestnika projektu (osoby pracującej) wsparcia realizowanego w ramach PI 10iii. Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji.....	26
Schemat 13. Model wpływu na sytuację zawodową uczestnika projektu (osoby pracującej – uczestnika kursu, innego niż nauczyciela) wsparcia realizowanego w ramach PI 10iv. Lepsze dopasowywanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami	27

8. Aneks do raportu końcowego

Aneks do raportu końcowego zawiera szczegółowy opis podejścia metodologicznego do pomiaru wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego „Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu”, a także tabele i wykresy zawierające wybrane wyniki badania.